

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Polanšek, Emanuel. Odprli so že štirinajst oken k sosedu : umetniška stalnica Generalnega konzulata RS / Emanuel Polanšek.**- Nad 80 gostov se je odzvalo povabilu generalnega konzula Milana Predana na odprtje štirinajste umetniške razstave "Okno k sosedu" v galeriji slovenskega predstavništva v Celovcu. Razstava del bo na ogled še do marca.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 2
- **Wakounig, Bojan. Obljuba o južnotiroolski podpori pri novi vladi : SGZ in EL na Južnem Tirolskem / Bojan Wakounig.**- Bozen. Odnosi med Enotno listo (EL) kot samostojnim političnim gibanjem koroških Slovencev in strukturami na južnem Tirolskem so tradicionalno tesni. Od lanskega podpisa kooperacijske pogodbe z Industrijsko in trgovinsko zbornico v Boznu (IHK) pa Slovenska gospodarska zveza iz Celovca tudi vezni člen med južnotiroolskimi in slovenskimi podjetji - na Koroškem in v Sloveniji.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 4
- **Grilc, Ana. Slovenski molk : KSŠSD o jezikovni podobi / Ana Grilc.**- Dunaj. Na Koroškem odraščajo tudi otroci z dvojezičnimi starimi starši le v nemščini. To je zamolčana tematika, ki se je sociologinja Marija Clar lotila v svojem magistrskem delu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 5
- **Wakounig, Franc. Več prostora za vrtec : Boroveljski dvojezični vrtec Jaz in Ti - Du und Ich / Franc Wakounig.**- Borovlje. V Borovljah so uradno odprli razširjeni del vrtca Jaz in Ti - Du und Ich, ki ima zdaj še tretjo skupino.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 8
- **Trampusch, Sebastjan. Vedno mlajša šmihelska godba : 30. obletnica društva Godba na pihala Šmihel / Sebastjan Trampusch.**- Šmihel. Vedno mlajši so člani društva Godba na pihala Šmihel, ki jih je 35 in ki so aktivni v šestih sekcijah. V soboto, 25. novembra je društvo v Šmihelu praznovalo 30. obletnico. Pred nedavnim pa so izdali tudi novo zgoščenko. O delovanju društva in načrtih smo spregovorili z Mihom Vavtujem, ki od vsega začetka predseduje društvu, dobrih 15 let pa tudi sam vodi godbo.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 9
- **Wakounig, Bojan. Medeja in njena popolna predanost nagonskosti : mlajša gledališka skupina KPD Planina Sele / Bojan Wakounig.**- Sele. Mlajša gledališka skupina Katoliškega prosvetnega društva Planina Sele je uigrana in izkušena ekipa. In to je nedvomno osnovni pogoj, da so se lahko lotili enega zahtevnejših besedil, ki so bila v zadnjih letih na koroških slovenskih odrih uprizorjena - Evripidove Medeje v priredbi slovenskega dramatika in pesnika Daneta Zajca. Premierno so jo zaigrali v soboto, 25. novembra v farnem domu v Selah.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 14
- **Wakounig, Bojan. S Pasjim dnevnikom so šli iz sebe in sebe preseгли : mladinska igralska skupina SPD Bilka / Bojan Wakounig.**- Šentjanž. V petek, 14. novembra je mladinska gledališka skupina Slovenskega prosvetnega društva Bilka iz Bilčovsa na odru "čezdravskega" centra k&k v Šentjanžu premierno uprizorila gledališko predstavo Pasji dnevnik avtorja C. J. Johnsona.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 14
- **Trampusch, Sebastjan. Dva moža, ena žena in veliko smeha : Oder 73 - Gledališče ob Dravi / Sebastjan Trampusch.**- Pliberk. Z Možem moje žene se je igralska skupina Oder 73 z duhovito in večno aktualno igro vrnila nazaj na oder. Za garantiran smeh sta poskrbela izkušena igralca Franc Kuežnik in Walter Juwan.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 15
- **Wakounig, Bojan. Posebne pesmi in zato poseben večer : koncert domačih pesmi / Bojan Wakounig.**- Šentjakob. Priznani koroški odvetnik Franc Serajnik je zbirko svojih kantavtorskih pesmi z naslovom L' bezen je ponovca zlata predstavil na zares všečnem koncertu v Šentjakobu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 15
- **Detela, Lev. Slovenske koroške založbe in avtorji na letošnjem Slovenskem knjižnem sejmu v Ljubljani / Lev Detela.**- Ljubljana. Literarnemu utripu v Avstriji, Nemčiji in Švici in slovenskim literarnim in založniškim povezavam s temi državami so na letošnjem 33. Slovenskem knjižnem sejmu v Ljubljani namenili posebno pozornost. V program je bila izraziteje vključena tudi slovenska koroška literatura in predstavitve slovenskih pisateljev iz Avstrije.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 16
- **Wakounig, Bojan. Stati inu obstati - sto let prelomov v Hodišah : filmski in knjižni projekt / Bojan Wakounig.**- Hodiše. V hodiški Grajski štali so predstavili znanstveni projekt, ki naj bi rekonstruiral zgodovino in spremembe v tej občini v 20. stoletju. Sodeluje tudi filmska režiserka Andrina Mračnikar.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 17
- **Rustia, Simon. Nicolai Užnik med najboljšimi plezalci celine : plezanje / Simon Rustia.**- Saint Entienne. Minuli konec tedna je v francoskem mestu Saint Entienne potekalo evropsko prvenstvo mladincev v kombinaciji. Med najboljšimi plezalci celine je bil Nicolai Užnik iz Roža. V finalnem tekmovanju je s tretjim mestom v težavnostnem

plezanju in šestima mestoma na balvanu in hitrostnem plezanju v skupnem seštevku kombinacije dosegel odlično peto mesto.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 46 (1. dec. 2017), str. 18

- **Kuchling, Zalka. Barvito utripanje Slovenske gimnazije / Zalka Kuchling.**- Ko se ob ponedeljkih zjutraj ob 7.30 uri začne za našo šolsko skupnost nov delovni teden, zaznavam v dijaškem vrvežu, ki na enkratni način poživlja prostor šolske avle, krepak večgeneracijski srčni utrip dragocenega dela slovenske oz. dvojezične Koroške. V njem pa je zaznavna tudi živahna govorica mladih, ki prihajajo iz najrazličnejših občin iz Slovenije in Furlanije - Julijske krajine. 559 dijakinj in dijakov, 56 profesorice in profesorjev, 5 jezikovnih asistentk in asistentov, dve tajnici, dva hišnika, šolska zdravnica in prodajalka v kantini so od ranih jutranjih ur pri svojem delu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 2
- **Zikulnig, Janja. "Za Tischlerja je bilo zelo naporno, ko je iskal učitelje" : Janja Zikulnig v pogovoru / Janja Zikulnig ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.**- Janja Zikulnig, rojena 14. januarja 1936 in mati hčerk Andreje, Sabine in Lize, je poleg Ančke Petek edina še živeča članica prvega proforskega zbora na Slovenski gimnaziji. Poučevala je na njej celih 36 let.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 2-3
- **Trampusch, Sebastjan. O zgodovini in izzivih : slovensko združništvo / Sebastjan Trampusch.**- Celovec. Slovensko združništvo na Koroškem je bilo tokrat v središču prireditve iz niza: "Narodne skupnosti - okno v svet" v slovenskem knjižnem centru v Mohorjevi knjigarni.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 4
- **Trampusch, Sebastjan. Šole in nacionalizem : raziskava / Sebastjan Trampusch.**- Celovec. Ukvarjanje z nacionalsocializmom na koroških šolah in v družbi je vsebina nove raziskave o spominskih skupnostih (Erinnerungsgemeinschaften in Kärnten / Koroška), ki je pred nedavnim izšla pri Mohorjevi založbi. Več o študiji sta povedala člana avtorskega tima, znanstvenika Samo Wakounig in Daniel Wutti.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 5
- **Grandits, Djamilia. Ko odloži rožnata očala : Djamilia Grandits / Djamilia Grandits ; [pogovarjala se je] Ana Grilc.**- Gradišćanska Hrvatica Djamilia Grandits vodi letošnji filmski festival za človekove pravice This Human World. Aktivistka pripoveduje o nastanku diskriminacije, manjšini in letošnjem programu festivala.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 6-7
- **Prva prireditev v sklopu "hot spot Zilja": Anton Kolig : Slovenski inštitut na Dunaju.**- Dunaj. Povabilo Slovenskega inštituta na Dunaju na ogled razstave Antona Koliga, ki je precejšen del svojega življenja stanoval in ustvarjal v Čajni na Zilji, se je odzvalo lepo število ljubiteljev likovne umetnosti, ki so se zbrali v muzeju Leopold.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 11
- **Lipuš med 100 najboljšimi slovanskimi romani : Ruski kulturni inštitut na Dunaju je vabil.**- Dunaj. Te dni je na povabilo Ruskega kulturnega inštituta na Dunaju in Slovenskega kulturno informativnega centra v Avstriji na sedežu ruskega kulturnega inštituta bilo odprtje razstave o knjižni zbirki Pisatelji 100 slovanskih romanov, ki predstavlja mednarodni program za skupno širitev slovanskih literarnih kultur v državah, ki so nastale po političnih spremembah v Evropi. V zbirki so prisotni številni slovenski avtorji, med njimi je tudi koroški Slovenec Florjan Lipuš.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 11
- **Wakounig, Franc. Adventni koncert v Borovljah : koncert SPD Borovlje / Franc Wakounig.**- Borovlje. Na vsako prvo adventno nedeljo vabijo Slovensko prosvetno društvo Borovlje in boroveljska župnija na adventni koncert v farni cerkvi.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 11
- **Wakounig, Bojan. Višji šoli v Šentpetru nagrada za evropskost : evropsko sodelovanje / Bojan Wakounig.**- Šentpeter v Rožu. Višja šola za gospodarske poklice v Šentpetru svoje absolvente dobro pripravlja na poklicne izzive. V četrtek, 30. novembra je avstrijska nacionalna agencija za evropske projekte podelila nagrade šolam za čezmejno evropsko sodelovanje. Med 400 ustanovami iz vse Avstrije, ki so sodelovale, je bila Višja pola za gospodarske poklice iz Šentpetra izbrana za nagrado za projekt na področju mobilnosti. Šola pri evropskih projektih, ki za mlade potekajo v okviru programa Erasmus+, sodeluje že od leta 2001.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 12
- **Wakounig, Bojan. Krištofovih okroglih 60 in Molitveno kolo v živo : koncert v celovškem Domu glasbe / Bojan Wakounig.**- Celovec. Emil Krištof bo v nedeljo, 10 decembra 2017 dopolnil 60 let. Dosedanji nabor let je znal duhovito in ustvarjalno napolniti z univerzitetnim kulturnim centrom Unikum in kolegom Gerhardom Pilgrimom je zarezal globoke brazde v koroški kulturniški pokrajini, se me v njih pa dobro klije, kot bobnar pa je pospremil prenekateri glasbeni dogodek.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 12
- **Wakounig, Bojan. Nič manj kot do skrajnega : pesniška zbirka Janija Oswalda: Non minus ultra / Bojan Wakounig.**- Celovec. Ob 60- letnici Janija Oswalda je pri Dravi izšla pesniška zbirka Janija Oswalda kot jagodni izbor njegovega pesništva. Knjiga: Jani Oswald: Non minus ultra. Založba Drava, Celovec.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 13
- **Wakounig, Bojan. Wieserjeve pravljice za otroke : otroška literatura / Bojan Wakounig.**- Celovec. V knjigarni Haček v Celovcu je založnik Lojze Wieser v ponedeljek, 4. decembra 2017 skupaj s svojima - medtem že odraslima - otrokoma Claro in Gregorjem pred navdušenimi otroki iz Javne dvojezične ljudske šole 24 predstavil Zgodbo o zmaju Drendaju, Hici - Mici, zmajki Drendajki in zmaju Araratu. Knjiga, ki jo je všečno ilustriral Štefan Turk, je namreč sad Wieserjevega pripovedovanja pravljič pred spanjem.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 13
- **Ramšak, Ivan. Skušali bomo zbuditi evforijo prejšnjih let : Kuratorij SAK je izvolil zdravnika Ivana Ramšaka za svojega prvega predsednika / Ivan Ramšak.**- Kuratorij SAK (Slovenski atletski klub, Slovenska športna zveza) je imel svojo prvo sejo. Iz svoje srede je novi gremij SAK izvolil zdravnika Ivana Ramšaka za predsednika, Stanko Gregorič je njegov namestnik.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 14

- **Predstavitev slovenskega zamejske športa : Slovenska športna zveza.**- Ljubljana. Olimpijski komite Slovenije - Združenje športnih zvez (OKS - ZŠZ) je v petek, 1. decembra 2017 v Slovenskem olimpijskem izobraževalnem centru v Ljubljani priredil tradicionalno novinarsko konferenco o slovenskem zamejskem športu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 47 (7. dec. 2017), str. 14**

Primorski dnevnik, Trst

- Pozornost Narodnemu domu in vprašanju frekvenc : Rim - obisk slovenskega državnega sekretarja Iztoka Mirošiča. Primorski dnevnik, št. 280 (1. dec. 2017), str. 3
- Marko Marinčič. Za družbeno imovino ni nobenega tveganja: intervju – predsednik SKGZ Rudi Pavšič o krizi KB1909 in njenih možnih posledicah. Primorski dnevnik, št. 280 (1. dec. 2017), str. 4
- Za slovenske šole 9 mest: Rim, Trst – država razpisala nov natečaj za šolske ravnatelje. Zadovoljstvo Tamare Blažina: To bo privedlo do okrepitve slovenskega šolstva v Italiji. Primorski dnevnik, št. 280 (1. dec. 2017), str. 4
- (iž) Poimenovanje po krajih in rastlinah: Dolina – na zadnji seji občinskega sveta poročilo komisije za toponomastiko. Primorski dnevnik, št. 280 (1. dec. 2017), str. 8
- »Notar vidnega in hkrati raziskovalec nedoumljivega«: Gorica – Mario Brenta, dobitnik Bratinove nagrade. Primorski dnevnik, št. 280 (1. dec. 2017), str. 15
- Publikacije o prostoru in času: Narodna in študijska knjižnica. Primorski dnevnik, št. 280 (1. dec. 2017), str. 19
- Sara Brezigar, Peter Verč. "V manjšini nujno potrebujemo demokratične procese odločanja" : aktualno - predsednica SLORI Sara Brezigar. Primorski dnevnik, št. 281 (2. dec. 2017), str. 4
- Župani zahtevajo spremembo deželnega krajskega načrta: Kras, Breg – v pričakovanju razjasnitvenega srečanja z deželno odbornico Mariograzio Santoro. Načrt naj bi uvajal določene omejitve, s katerimi se župani. Primorski dnevnik, št. 281 (2. dec. 2017), str. 5
- Ivan Žerjal. Naj bo kraj srečevanja, kulture in iskanja resnice: Sv. Ivan – odprli novo rajonsko knjižnico Fabia Saffija. Bralni kotiček ponuja tako italijanske kot slovenske knjige. Primorski dnevnik, št. 281 (2. dec. 2017), str. 9
- Edi Kraus. KB1909: bo treba odkupiti, kar je (bilo) že naše? (Pisma uredništvu). Primorski dnevnik, št. 281 (2. dec. 2017), str. 18
- Vrsta predlogov za učinkovitejšo izvajanje zakona za zaščito manjšin : poročilo predsednika zveze manjšin Confemili Domenica Morellija. Primorski dnevnik, št. 282 (3. dec. 2017), str. 12
- Duhovnik, ki je vaščane ščitil pred okupatorjem : Franc Malalan (4. december 1891 - 12. november 1960). Primorski dnevnik, št. 282 (3. dec. 2017), str. 13
- Sandor Tence. "Slovenec kandidat v okrožju in hkrati na strankarski listi" : manjšina - zahteva Slovencev v Demokratiški stranki. Primorski dnevnik, št. 284 (6. dec. 2017), str. 1, 3
- Sandor Tence. Sončne in senčne plati v odnosih med SSK in DS : politika - priprave na spomladanske deželne volitve : slovenska stranka se srečuje z vsemi strankami, z izjemo skrajne desnice . Primorski dnevnik, št. 285 (7. dec. 2017), str. 3
- Aleš Lupinc. Živeti za mikrofonom : intervju - Aleš Lupinc, glas Radia Trst A, obrača stran / Aleš Lupinc ; Majda Santin. V: Primorski dnevnik. - ISSN 1124-6669. - Leto 73, št. 285 (7. dec. 2017), str. 3
- Pahor, Igor. Nagla rast z zadolževanjem je bila ena od možnih poti : intervju - Igor Pahor je dolgo predsedoval Skladu Trinko, prvemu delničarju družbe KB1909. Primorski dnevnik, št. 286 (8. dec. 2017), str. 5
- V novem slovenskem poslovnem klubu zastopani tudi zamejci: Milan – ustanovitev novega društva. Primorski dnevnik, št. 286 (8. dec. 2017), str. 5
- (ag). Na tržaškem ozemlju je sedaj 974 azilantov. Trst na prefekturi druga seja posebne občinske komisije prosilcev za azil. Primorski dnevnik, št. 286 (8. dec. 2017), str. 6
- Niko Tenze, Franc Fabec. SDGZ in Kmečka zveza sta neprofitni organizaciji. Primorski dnevnik, št. 286 (8. dec. 2017), str. 18
- Priznanje Sari Zupančič: Univerza v Ljubljani – študentske Prešernove nagrade. Tržačanka Sara Zupančič je pomembno priznanje prejela za magistrsko nalogo, ki jo je posvetila delu skladatelja Pavleta Merkuja. Primorski dnevnik, št. 287 (10. dec. 2017), str. 10
- Rajoyev cilj je enotnost Španije, ne pa sožitje med Španci in Katalonci : baskovski novinar Martxelo Otamendi o stanju v Kataloniji / Martxelo Otamendi ; Bojan Brezigar. Primorski dnevnik, št. 287 (10. dec. 2017), str. 12
- Čok, Štefan. Režim je zahteval predanost, podporo in italijanskost : fond OZE NŠK – fašizem. Primorski dnevnik. št. 287 (10. dec. 2017), str. 13
- Vesna Pahor. Spomenik žrtvam 2. Tržaškega procesa še vedno pod ključem: Opčine – v nedeljo slovesnost ob 76-letnici ustrelitve. Na strelišču govori Dušana Kalca, Štefana Čoka in Sergia Amadia – Občina Trst odsotna. Primorski dnevnik. št. 288 (12. dec. 2017), str. 4
- ZKB izvedla prenovo dveh bančnih poslovalnic: Opčine, Nabrežina – Zavod zadružnega kredita obogatil svojo ponudbo storitev. Primorski dnevnik. št. 288 (12. dec. 2017), str. 7
- Sandor Tence. SKGZ se sooča z negativnimi posledicami krize družbe KB1909: Trst – seja razširjenega deželnege sveta krovne organizacije. Uvodni poročili Rudija Pavšiča in Dušana Košute, predsednika uprave družbe Dom. Primorski dnevnik. št. 288 (12. dec. 2017), str. 11
- V slovenski Istri pada zanimanje za italijanščino: Slovenija – reportaža radia Koper. Lucija Čok: pri nas so razmere drugačne kot v Novi Gorici. Dvojezičnost na narodnostno mešanem območju je v zadnjem času žal vse manj opazna. Primorski dnevnik. št. 290 (14. dec. 2017), str. 4

- (pv) Število italijanskih državljanov se je v petih letih skoraj podvojilo: Slovenija – statistični urad SR o priseljevanju čez mejo. Primorski dnevnik. št. 290 (14. dec. 2017), str. 4
- (ag)«Spodbujamo integracijo»: Trst – predstavila se je nova občinska konzulta priseljencev. Primorski dnevnik. št. 290 (14. dec. 2017), str. 7
- Rada Lečić. Bogata dejavnost v okviru študija slovenistike v Trstu: Trst – na Oddelku za humanistične študije. Primorski dnevnik. št. 290 (14. dec. 2017), str. 8
- »Knjige so dialog«: Tržaško knjižno središče- predstavitev dveh knjig Slovenske matice. Primorski dnevnik. št. 290 (14. dec. 2017), str. 12-13

Primorske novice, Koper

- Nataša Hlaj. Tako kot je prišla, tako je odšla: nekoga je zmotila dodatna tabla z napisom Piazza del duomo/Piassa pod tisto z uradnim nazivom Titov trg. Titov trg je to poimenovanje dobil leta 1956. Z osamosvojitvijo Slovenije je kljub različnim pobudam o preimenovanju ohranil ime. Primorske novice, št. 281, 5. dec. 2017, str. 5
- Sara Brezigar. "Z ljubljanske perspektive je zamejski prostor zelo oddaljen" : dr. Sara Brezigar, raziskovalka manjšinskih jezikov, o pomenu jezika za skupnost in stanju slovenske skupnosti v Italiji / Sara Brezigar ; Marica Uršič Zupan. Primorske novice, št. 284 (8. dec. 2017), str. 12-14
- Marjan Kemperle, Poljanka Dolhar: Peršak za skupni kulturni prostor: zamejske organizacije ministru za kulturo predstavile široko paleto dejavnosti, a tudi težave. Primorske novice, št. 289 (14. dec. 2017), str. 24

Delo, Ljubljana

- **Prebujanja. Mimi Podkrižnik. Delo, 01.12.2017, str. 6**

Romanski razgledi

Zlahka si je predstavljati, kako zelo je hudo: človeško strašno in politično mučno. Odstavljena katalonska politika, že štiri tedne deloma za zapahi in deloma v eksilu v Bruslju, se naprej otepa z obtožbami upora, vstajništva in zlorabe javnega denarja, zaradi česar se bo danes osem zaprtih ministrov spet zagovarjalo na sodišču ... Medtem sta zaradi napeljevanja k vstajništvu že mesec in pol v ječi tudi voditelja dveh independentističnih civilnodružbenih organizacij, ki ju bodo prav tako ponovno zaslišali. Zaprtje katalonske politike je spolitizirana gesta španskega pravosodja, zato mediji – denimo katalonska tiskovna agencija – (že nekaj časa) ugibajo, da bi tik pred zdajci morda utegnili izpustiti politične zapornike na prostost. V torek, 5. decembra, se bo namreč uradno začela kampanja za regionalne volitve 21. decembra. Predvolilni čas je po svoje grotesken, kajti 6. december je dan španske ustave in bo zaradi prazničnega mostu in decembra tudi precej kratek ... Razmere v razklani Kataloniji in Španiji še zdaleč niso take, da bi lahko bili cinično zadovoljni, kako so »volitve odraz demokracije«. Skrb, kako se bo izteklo, je na mestu, zato je zdaj v evropskem parlamentu nastala neformalna platforma za dialog med EU in Katalonijo; vanjo se je povezalo kakih trideset evropsolancev iz različnih političnih skupin, tudi nekateri slovenski so med njimi, na primer predsednik pobude Ivo Vajgl. Namen je spodbujanje dialoga med Katalonijo in institucijami Evropske unije in bedeti nad tem, da bodo v Španiji spoštovane temeljne evropske vrednote. Evropsolanci, povezani v platformo, zahtevajo izpustitev političnih zapornikov, kakor tudi, da Madrid umakne 155. člen ustave, nujna da je še intervencija evropskih institucij v špansko-katalonskem konfliktu in treba je tudi doseči, da se Madrid in Barcelona sporazumeta o referendumu. Hkrati nam je Ivo Vajgl potrdil, da so povezani evropski parlamentarci pisali sedanjemu in nekdanjemu predsedniku evropskega parlamenta, Antoniu Tajaniju in Martinu Schulzu, naj se zavzameta za izpustitev na prostost odstavljenih katalonskih ministrov in civilnodružbenih voditeljev, med katerimi sta tudi nekoč evropska poslanca Raül Romeva in Oriol Junqueras. Medtem je izbrana skupina evropsolancev že načrtovala obisk pri njih v Madridu, a so ga zaradi vedno novih zahtev španskih oblasti za zdaj odložili ... Kakor je uradni Madrid – saj je malone smešno – v Kataloniji prepovedal predvolilno 'politično' osvetljevanje javnih spomenikov v rumeni katalonski barvi in – kot je (simbolno) nadvse resno – zahteval 'vrnitev' več kot štiridesetih umetniških del, ki so zdaj v Kataloniji. Nekaj se morda vendarle premika – v srčiki Evrope, pa čeprav je brati, denimo v Le Mondu, da Carlesu Puigdemontu pojema močna vera v EU in zato verbalno negativistično obračunava z »evropskim klubom dekadentnih in obsoletnih držav, kjer poveljujejo le nekateri«. Kot se nekaj opozicijsko prebujajo v Madridu: v Podemosu so napovedali, da bodo zaradi podreditve Katalonije z aktivacijo 155. člena ustave postavili na ustavno sodišče vlado Mariana Rajoya. A edini pravi premik in budnica – za vse, tudi za zaletavo prevratno katalonsko politiko – so lahko samo poštene volitve.

- **Dosežen dogovor o vrnitvi migrantov iz Libije. Jure Kosec. Delo, 01.12.2017, str. 6**

Vrh EU – Afrika Evropske države bodo financirale vračanje migrantov, ujetih v Libiji, v njihove izvirne države
Nevzdržne razmere v Libiji, kjer tihotapci z ljudmi trgujejo z afriškimi migranti kot s sužnji, so tako rekoč zasenčile druge teme dvodnevne vrha Evropska unija – Afrika v Abidžanu. Najbolj viden rezultat vrha je načrt za razbitje trgovine z ljudmi in vrnitev migrantov, ujetih v Libiji, v njihove izvirne države.

K dogovoru, sklenjenemu med drugim dnev srečanja v komercialnem središču Slonokoščene obale, je pristopilo devet držav udeleženk sestanka, ki ga je v sredo na to temo sklicala Francija, med njimi Libija, Nemčija, Čad in Niger. Na njem so se predstavniki Evropske unije, Afriške unije in Združenih narodov med drugim dogovorili o repatriaciji ujetih migrantov in zamrznitvi premoženja ter finančnih transakcij znanih tihotapcev z ljudmi, je poročal Reuters. Libijska prehodna oblast, ki je po objavi poročila ameriške televizije CNN o novodobni trgovini s sužnji, ki poteka na njenem ozemlju, odredila obsežno preiskavo, bo inšpektorjem OZN dovolila vstop v zloglasne zbirne centre za migrante, kjer je v negotovih in nehumanih razmerah ujetih več sto tisoč ljudi.

Evropske države so medtem napovedale, da bodo financirale vračanje migrantov, ujetih v Libiji, v izvorne države, in vzpostavile posebno delovno skupino, sestavljeno iz pripadnikov evropskih in afriških policijskih ter obveščevalnih enot, katere delo bo osredotočeno na boj proti tihotapcem in trgovcem z ljudmi. Načrt je v intervjuju za France24 predstavil francoski predsednik Emmanuel Macron, ki je ob tem izrecno poudaril, da evropske države ne bodo pošiljale v Libijo vojaških enot. »Ne gre za vojskovanje, temveč za povečano policijsko sodelovanje, ki je nujno za uničenje [tihotapskih] mrež.« Tihotapci so po Macronovih besedah pogosto povezani s terorističnimi mrežami: »V nekaterih primerih jih spodbujajo in financirajo, v nekaterih gre za iste osebe, ki so z nami v vojni in na severu Afrike vsak dan ubijajo ljudi.« Načrt EU, Afriške unije in OZN predvideva takojšnjo evakuacijo približno 4000 migrantov iz Libije, ki bodo po večini vrnjeni v izvorne države. To je razmeroma majhen korak v primerjavi z velikostjo izziva migrantske krize v Libiji. Po besedah Mousse Fakija Mahamata, predsednika komisije Afriške unije (AU), je v 42 libijskih zbirnih centrih pridržanih od 400.000 do 700.000 ljudi. EU, AU in OZN morajo pomagati tem ljudem, je prepričan Mahamat, hkrati pa »začeti razmišljati o dolgoročnih ukrepih za zamejitev migracij«.

Fokus na mladih

Nekatere afriške države so se še pred začetkom vrha odločile za unilaterarno ukrepanje pri repatriaciji svojih državljanov. Nigerijska vlada je potrdila, da se je v torek, v skupni akciji, ki sta jo organizirali mednarodno priznana libijska vlada in Mednarodna organizacija za migracije (IOM), vrnilo iz Libije 242 Nigerijcev. Predsednik najštevilnejše afriške države Muhammadu Buhari se je ob robu vrha v Abidžanu zavezal, da bo poskrbel za vrnitev in rehabilitacijo vseh približno 11.000 nigerijskih državljanov, ujetih v Libiji in drugod. Hkrati je napovedal, da bo storil vse, da bo preprečil nove odhode ljudi na nevarno pot v Evropo.

Med tistimi, ki tvegajo življenje, po statističnih podatkih prevladujejo mladi. Demografski trendi kažejo, da se bo do leta 2050 število prebivalcev Afrike več kot podvojilo. Zaradi tega se bo povečal tudi obseg migracij, zlasti če gospodarski razvoj ne bo prinesel izboljšanja življenjskega standarda in zadostnega števila delovnih mest. Iz teh razlogov je bila osrednja tema tokratnega vrha »vlaganje v mlade« kot najbolj rizično skupino prebivalcev današnje in jutrišnje Afrike.

Evropski in afriški voditelji so se v skupni deklaraciji zavezali boljšemu sodelovanju pri mobilizaciji (zasebnih) investicij v afriško gospodarstvo, spodbujanju izobraževanja, krepitvi miru in varnosti na obeh kontinentih ter učinkovitejšemu obvladovanju migracijskih tokov. »Ta vrh je demonstriral našo odločenost za okrepitev partnerstva,« je na sklepni novinarski konferenci dejal predsednik evropskega sveta Donald Tusk. »Krepitev dialoga med Evropsko unijo in Afriko na področju migracij povečuje naša prizadevanja in dopolnjuje sklepe, sprejete v Valletti leta 2015. Migracije znatno vplivajo na obe celini, zato imamo skupno odgovornost, da jih prepoznamo kot pomemben del naših odnosov.«

- **Novorojenih še vedno malo, a več kot pred desetletjem. Neža Mlakar. Delo, 02.12.2017, str. 4**

Rodnost. Stropnikova: Z družinsko politiko ne moremo zviševati stopnje rodnosti – Od rodnosti odvisno obnavljanje prebivalstva in življenjska raven

Ljubljana – Lansko leto se je v Sloveniji rodilo 20345 otrok, kar je 9,9 odstotka na tisoč prebivalcev. V primerjavi z letom 2015 se je sicer rodilo 296 otrok manj, a število novorojenih je višje kot pred več kot desetimi leti, kar je posledica »tempo efekta« – za otroka se odločajo ženske ob koncu rodne dobe. Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka je vsako leto višja, a strokovnjaki poudarjajo, da ta zdaj ni več družbeno normirana.

Naravni prirast v Sloveniji je bil leta 2016 že enajsto leto zapored pozitiven: rodilo se je 656 prebivalcev več, kot jih je umrlo. Po podatkih statističnega urada (Surs) se je deveto leto zapored rodila generacija z več kot 20.000 otroki. Leta 2003 je število rojstev, denimo, znašalo 17321, leta 2006 pa se je rodilo 18.932 otrok. Nad 20.000 se je številka dvignila šele leta 2008.

Sociologinja dr. Alenka Švab s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, ki sodeluje v pripravi družinske politike in raziskavi življenjskih potekih, ugotavlja, da je nizka rodnost v zahodnih družbah tudi posledica odločitev za vse manj otrok in prelaganje odločitve za otroka na poznejša leta.

Reproduktivne odločitve niso več družbeno normirane

Življenjski poteki so, pojasnjuje Švabova, zdaj bolj dinamični in pluralni – ljudje se za otroke oziroma družino ne odločajo več po družbeno pričakovanih vzorcih, denimo ob določeni starosti, ampak je njihova odločitev odvisna od različnih individualnih okoliščin.

Vse pogosteje se določena življenjska obdobja podvajajo, poudarja Švabova. Nazoren primer so reorganizirane družine, ko si osebe spet ustvarijo družino pozneje v življenjskem poteku. Kljub primerjalno gledano nizki stopnji rodnosti v Sloveniji, je v zadnjih letih število rojstev višje kot pred desetletjem. Tak trend v Sloveniji je posledica tako imenovanega tempo efekta, ko so se za otroke odločale ženske, ki so odločitev prelagale na poznejša leta, proti koncu rodne dobe pa so se za otroka vendarle odločile. Ta trend najbrž ne bo trajal dolgo, omenja Švabova, saj se povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka še zvišuje. V zadnjih letih so generacije žensk v reproduktivni dobi, v katero spadajo ženske v starosti od 15 do 49 let, vsako leto manjše, kažejo podatki Sursa. Povečuje se tudi povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka. Leta 2016 se je v enem letu dvignila za 0,01 odstotka in znašala 29,4 leta. Vse, ki so rodile leta 2016, pa so bile povprečno stare 30,9 leta. Od žensk, ki so rodile prvič, jih je bilo 43 odstotkov starih vsaj 30 let. A tako kot reproduktivne odločitve ljudi tudi starost matere ob rojstvu prvega otroka ni več družbeno normirana, opozarja Švabova. Na vse poznejša leta se pomika zaradi podaljševanja časa izobraževanja, serijske monogamije in različnih individualnih interesov.

Družinska politika le olajša odločitev za otroka

Kljub dobro razviti družinski politiki v Sloveniji, ki jo podpirajo številni ukrepi, je stopnja rodnosti še vedno relativno nizka. Dr. Nada Stropnik z Inštituta za ekonomska raziskovanja poudarja, da raziskave niso dokazale omembe vrednega ali dolgoročnega vpliva družinske politike na odločanje za otroke.

»Primerni ukrepi te politike omogočajo boljše usklajevanje dela in družine ter s tem verjetno pripomorejo k odločitvi za otroka, ki si ga bodoča starša želita. Najbrž se nihče ne bo odločil za otroka samo zaradi dostopne in subvencionirane predšolske vzgoje ali otroškega dodatka. Z družinsko politiko ne moremo zviševati celotne stopnje rodnosti.« V določenem

obdobju smo imeli eno najnižjih celotnih stopenj rodnosti kljub razviti družinski politiki, opozarja Stropnikova. »Vprašamo se lahko, ali ne bi bilo to obdobje zelo nizkih stopenj daljše oziroma ali ne bi bile celotne stopnje rodnosti nižje tudi v drugih letih, če ne bi imeli tako dobre in celovite družinske politike.« Po njenem mnenju so ukrepi te politike le olajšali odločanje za otroke, čeprav niso bili najpomembnejši dejavnik.

- **O izpustitvi v ponedeljek. Z. R. Delo, 02.12.2017, str. 7**

Madrid – Špansko vrhovno sodišče bo v ponedeljek odločilo o izpustitvi osmih nekdanjih katalonskih ministrov in vodij dveh civilnodružbenih gibanj, ki se zavzemata za neodvisnost Katalonije. Sodnik Pablo Llarena je včeraj zaslišal nekdanjega podpredsednika katalonske vlade Oriola Junquera in tri druge nekdanje ministre katalonske vlade iz njegove stranke ERC. Pred sodnika so stopili še štirje nekdanji ministri iz stranke katalonskega predsednika Carlesa Puigdemonta PDeCAT. Vsem očitajo domnevni upor, vstajo in zlorabo javnega denarja zaradi izvedbe referendumu o samostojnosti Katalonije. Če jih bodo spoznali za krive, jim grozi do 30 let zapora. Zaslišali so tudi vodji civilnodružbenih gibanj Katalonski narodni kongres (ANC) in Òmnium Cultural Jordija Sáncheza in Jordija Cuixarta, ki sta od 16. oktobra v priporu.

- **Mnogo neznank in velika razklanost. Mimi Podkrižnik. Delo, 04.12.2017, str. 3**

Katalonska pot. Danes naj bi bilo jasno, kaj čaka priprte in pobegle katalonske voditelje, jutri se tudi uradno začanja predvolilna kampanja v Kataloniji

Vsi čakajo na volitve, ki so skrajno resna stvar; in vendar bi se volitve 21. decembra v Kataloniji lahko sprevrgle v farso. Vnaprejšnje bojzani, da glasovanje ne bo pošteno, je veliko, kakor je tudi umestno predvolilno pričakovati, da se bo na obeh straneh do skrajnosti krepila propagandna vojna. Med tem je videti, da je podpora katalonskim independentistom in unionistom precej enakomerno porazdeljena.

V petek so bili na vrhovnem sodišču v Madridu zaslišani osmerica odstavljenih in že več tednov priprtih katalonskih ministrov ter oba voditelja civilnodružbenih organizacij, Katalonske narodne skupščine (ANC) in Òmnium Cultural. Preden je bila težko pričakovana odločitev sodnika Pabla Llanere, ali bo priprte za visoko varščino izpustil na prostost, preložena na (najprej) danes, je katalonski predsednik Carles Puigdemont kolegom iz bruseljskega eksila po twitterju sporočil, naj »naredijo vse, kar je potrebno«, da bodo izpuščeni, saj jih zunaj čaka »veliko dela«. »Morate iz zapora, kjer tako in tako sploh ne bi smeli biti.« 'Zunaj' se jutri uradno začanja predvolilna kampanja, že danes pa je po napovedih pričakovati tudi nov premik v Bruslju. Belgijski sodnik naj bi sprejel odločitev, ali bo, kot zahteva Madrid, poslal prebeglo katalonsko politično peterico nazaj v Španijo ali ne, oziroma se utegne zgoditi, da bo za Puigdemonta in njegove nekdanje ministre zahteval vnovično zaslišanje.

Narazen, ne skupaj

Da so volitve v katalonski parlament (21.) decembra in tik pred prazniki, ni v Španiji nikakršna posebnost, ni pa običajno, da je večina katalonske politične prve lige ta trenutek še za zapahi oziroma na tujem. Po pisanju katalonske tiskovne agencije se bo sedem od dvanajstih članov odstavljenega vlade volilno potegovalo na dveh glavnih independentističnih listah. To sta Skupaj za Katalonijo (Junts Per Catalunya, JPC), na čelu katere je Puigdemont, in Katalonska republikanska levica (Esquerra Republicana de Catalunya, ERC), ki jo iz zapora v Madridu vodi do nedavna podpredsednik vlade Oriol Junqueras; oba politika sta zaradi organizacije referendumu o samoodločbi obtožena upora, vstajništva in zlorabe javnega denarja. Za prvo listo bo na volitvah nastopil tudi Jordi Sánchez, vodja civilnodružbene ANC, za drugo pa Carme Forcadell, dosedanja predsednica katalonskega parlamenta, ki ji prav tako sodijo na španskem vrhovnem sodišču, vendar je, potem ko je plačala 150.000 evrov varščine, na prostosti. Puigdemontova glasna prizadevanja iz tujine, da bi zagovorniki neodvisnosti na volitvah nastopili skupaj, so spodletela, Junquerasova ERC, ki ji po anketah javnega mnenja kaže najbolje, hoče pač sama preveriti, koliko ima podpore. A po nekaterih špekulacijah je razpršenost političnih formacij, ki si prizadevajo za odcepitev, edina pot, da Madrid »z morebitno prepovedjo ene skupne platforme« v zadnjem trenutku ne bi povsem zablokiral independentistične politike.

Uvertura v kampanjo

Ker se kampanja tudi uradno začanja, je bilo minuli konec tedna že slišati privzdignjene politične parole. Za Puigdemonta, denimo, naj bi bile volitve 21. decembra, kot je Katalonce iz Bruslja nagovoril po videu, »drugi krog oktobrskega referendumu o neodvisnosti« in »zagotovilo svobode za vse državljane«. Med drugim je dejal, da o usodi naroda ne smejo odločati sodišča, v intervjuju za flamski časopis De Standaard pa še pristavil, da bo njegova Skupaj za Katalonijo »vztrajala na začrtani poti in neodvisnost«. Osamosvojitveni proces da je po deklaraciji 27. oktobra zastal zato, »ker so potrebni določeni pogoji«, kar pa je preprečila »španska represija«. Hkrati je opozoril, »da je osamosvojitveni dolgotrajen proces in da je za neodvisnost potrebno veliko časa in pogajanj«.

Vodja Katalonske socialistične stranke Miquel Iceta na drugem političnem bregu, drugače, predvolilno upa, da bodo »neprimerno« priprte katalonske politike danes izpustili na prostost; sploh ker so bili njihovi primeri preneseni z (izjemno strogega posebnega) nacionalnega sodišča (Audiencia Nacional) na vrhovno sodišče (ki sprejema manj dramatične odločitve). Socialist hkrati vztraja, da katalonske osamosvojitvene težnje niso prava pot, in verjame, da pa to vsekakor je aktivacija 155. člena ustave. Kaže povedati, da so se v socialistični stranki pred nedavnim zavzeli pri španski vladi, da bi bilo treba preoblikovati davčni sistem in po federalnem modelu omogočiti tudi Kataloniji, da sama pobira davke. Pobudo je uradni Madrid takoj zavrnil, obnjo pa se je spotaknil tudi vodja katalonskih Državljanov (Ciutadans, Cs) Albert Rivera, češ da je »slaba kopija pobud, ki jih dajejo nacionalistik«. Ostri unionist je prepričan, da lahko edinole njegova stranka premaga Katalonsko republikansko levico (ERC), čemur po svoje pritrjuje tudi javno mnenje.

Razklanost na pol

Po zadnjih anketah, ki so jih pripravili v Metroscopii in NC Reportu, si lahko največ podpore obetajo pri ERC kakih 26 odstotkov, medtem ko bi jih v Skupaj za Katalonijo dobili dobrih 13 odstotkov, skrajno levičarska stranka CUP, za katero je republika »orodje socialne transformacije in emancipacije«, pa se jih lahko nadeja šest. Ali drugače: delež podpore independentistom je za zdaj največ 45-odstoten. Primerljivo visoka je tudi skupna naklonjenost unionistom: v stranki

Državljeni bi lahko dobili med 21 in 25 odstotkov glasov, socialisti med 13 in 15 odstotkov, še do deset pa Ljudska stranka. Po nekaterih predvidevanjih bo visoka volilna udeležba pomenila večjo podporo enotni Španiji ... Da je ta edina prava pot v normalnost, dopovedujejo Špancem in Kataloncem v Ljudski stranki, kjer pravijo po nedavni izjavi premiera Mariana Rajoya, da bodo volitve lepa priložnost, da »se zacelijo rane in spet postavimo nazaj, kar je bilo uničeno«. Potem ko je »katalonski osamosvojitveni proces povzročil ogromno gospodarske škode«, lahko stabilnost zagotovi le vlada, ki jo vodi Ljudska stranka, je izjavil Rajoy in opozoril na »veliko laž«, ki so jo širili independentisti, češ da bo njihovo gibanje deležno podpore v Evropi.

Še Xavier Domènech, vodja Skupaj zmoremo (En Comú Podem), pa je tik pred uradnim začetkom volilne kampanje pozval volivce, da je treba 21. decembra premagati vse tiste, ki so »nas pripeljali v takšno situacijo«, in poskrbeti, da bo, podobno kot z Ado Colau v barcelonski mestni hiši, tudi v katalonski vladni palači zapihal svež politični veter. V stranki se nasploh postavljajo »nekam vmes«, kajti po eni strani so proti enostranski razglasitvi neodvisne Katalonije, po drugi pa je zanje sporen tudi 155. člen ustave.

Pregledno in pošteno?

Koliko so lahko volitve 21. decembra pregledne in poštene, je vprašanje, na katero na glas opozarjajo neredki doma in na tujem, sploh pa so javno skeptični independentisti. Oriol Junqueras, denimo, je v nedavnem odprtem pismu, objavljenem v Politicu, vnaprej podvomil, da bo španska stran spoštovala rezultat volitev. Zato je iz zapora zaprosil EU, naj bedi nad preštevanjem volilnih glasov, in zato je njegova stranka že »rekrutirala kakih 14.000 ljudi, ki naj bi nadzorovali preštevanje glasovnic« in preprečevali goljufije. Po Junquerasu je naloga Evropske unije, da ohranja demokracijo, zato bi morala dogajanje spremljati tudi po volitvah. Njen molk in vztrajanje, da je Katalonija notranji problem Španije, sta »na srednji in dolgi rok veliko tveganje«.

- **Afrika ni daleč. Peter Žerjavič. Delo, 04.12.2017, str. 6**

Evropska (stran)pota

»Veliko je govorjenja, veliko deklaracij, veliko pravih tem. A realnost ostaja enaka: revščina, brezperspektivnost mladih, ogrožena varnost, korupcija, negativen demokratični razvoj. Vsi so vedeli, kaj se dogaja v Libiji, a šele objava posnetka trgovine z migranti kot sužnji na CNN sproži kakšne odzive,« je razlagal v Parizu delujoč časnikarski kolega iz Burkina Fasa David Thiombiano. Vrhove EU in afriških dežel, kakršen je bil prejšnji teden v Abidžanu v Slonokoščeni obali, spremlja že dolgo in na njih opaža predvsem nekakšno brezplodno ritualizacijo.

S Thiombianojem sva bila v skupini časnikarjev, ki si je v Gani nekaj dni na terenu ogledovala evropske projekte, s katerimi naj bi ustvarjali delovna mesta. Njihov uspeh ni zagotovljen. »Hodim po Burkina Fasu, Nigru ali Maliju. Vidim veliko projektov, ki so bili financirani z milijoni in milijoni evrov ali dolarjev. Toda po dveh ali petih letih je konec z njimi. Propadejo, ker niso vzdržni,« je pripovedoval. Afriški ljudje da bi se morali naučiti sami izkoristiti priložnosti, da ne bi bili odvisni od drugih, zahod pa bi se moral odpovedati še vedno prevladujočim kolonialnim pristopom v trgovini.

»Sistem ne more delovati, če pri nas v Burkina Fasu še zmeraj le izvažamo bombaž v EU in nato kupujemo oblačila,« je bencil Thiombiano. Nasploh evropska politika povzroča številna neravnotežja in uničuje afriške proizvajalce, saj ne morejo proizvajati mlečnih in drugih izdelkov, ki bi bili konkurenčni močno subvencioniranim evropskim. Tudi v Gani, ki je po gospodarskih gibanjih in stabilnosti veljala za afriškega tigrja, so daleč od rožnatega. V glavnem mestu Akra na veliko gradijo poslovne nebotičnike, na cestah so dragi avtomobili, v nočnih lokalih se zbirajo uspešni mladi.

Po drugi strani je v deželi čedalje več množic mladih brez dela in perspektive zanje ni veliko. Tudi EU se je šele takrat, ko so na staro celino res prišle množice mladih migrantov iz Afrike, zavedela, kaj se dogaja. Afrika je sosednja celina in tamkajšnje razmere prej ko slej vplivajo na EU. Po projekcijah naj bi se afriško prebivalstvo do leta 2050 podvojilo na 2,5 milijarde, 60 odstotkov Afričanov je že tako mlajših od 25 let. Brez dela zanje ne bo stabilnosti. »Naložbe v mladino za vzdržno prihodnost,« je bil slogan vrha v Abidžanu.

Po pričakovanjih na njem ni bilo pravega preboja. Evropa nadaljuje politiko, s katero se bolj kot z glavnimi vzroki težav ukvarja s simptomi. Ambicija, da bi z evropskim štirimilijardnim investicijskim svežnjem pritegnili desetkrat več naložb, je bolj kot ne grad v oblakih. Laže je skleniti moralno in sicer kočljive kupčije z libijskimi oblastniki o ustavljanju migrantov ali siliti afriške vlade k sprejetju v Evropi zavrnjenih migrantov, kot da izpelješ uspešne projekte za prihodnost. Kitajci pa na veliko prihajajo z ne najbolj vzdržnimi projekti brez vsakih pogojev in moralnih zadržkov.

Gradijo ceste sumljive kakovosti in izkoriščajo surovine, tudi v ilegalnih rudnikih. Uniji ostaja samohvala, da zagotavlja največ investicij in pomoči Afriki.

- **Četverica independentistov ostaja v priporu. Katja Miklavčič. Delo, 05.12.2017, str. 6**

Katalonska pot. Na prostost so izpustili šest članov nekdanje vlade v Barceloni, prebegla peterica ostaja v Bruslju Medtem ko bo odločitev o (ne)izročitvi Puigdemonta in četverice ministrov, ki so trenutno v Belgiji, znana 14. decembra, je špansko vrhovno sodišče včeraj odločilo, da bodo štirje od desetih katalonskih independentistov ostali v preiskovalnem priporu.

Priprti ostajajo katalonski podpredsednik Oriol Junqueras, nekdanji notranji minister Joaquim Forn ter Jordi Sànchez in Jordi Cuixart, voditelja vplivnih civilnodružbenih independentističnih gibanj Katalonska narodna skupščina (ANC) in Òmnium Cultural. Nasprotno je sodnik Pablo Llarena preostalih (doslej) priprtih članom odstavljene katalonske vlade – Raül Romevi, Carles Mundóju, Dolors Bassa, Meritxell Borrás, Josepu Rullu in Jordiju Turullu – dovolil zapustiti preiskovalni pripor ob plačilu varščine v višini 100.000 evrov. Obtožnica jih bremeni uporništva, vstajništva in zlorabe javnega denarja.

Na volitve jezni in razočarani

Zdaj je znano, da četverica pomembnih obrazov katalonskega osamosvojitvenega gibanja v času uradne volilne kampanje ostaja v preiskovalnem priporu »zaradi možnosti ponovnega kaznivega ravnanja, ki ga nis(m)o pričakovali«, je odločitev sodišča povzel Javier Barbancho, vodja socialistov PSC, ki ideje o neodvisni Kataloniji sicer ne podpirajo, k brezpogojni svobodi za vse »politične zapornike« pa so znova pozvali skrajni levičarji CUP, je navedel španski El Mundo.

Junqueras – javnomnenjske ankete njegovi stranki ERC napovedujejo največ glasov – na uradni volilni kampanji tako ne bo prisoten, enako velja za Jordija Sàncheza, ki kandidira na Puigdemontovi listi Skupaj za Katalonijo. Da naj »jezo in razočaranje« nad odločitvijo vrhovnega sodišča volivci izrazijo na volitvah, so že pozvali v organizaciji Òmnium Cultural.

Odločitev tik pred volitvami

Bruseljsko prvostopenjsko sodišče je danes drugič zaslislalo odstavljene predsednika katalonske vlade Carlesa Puigdemonta, ki je s štirimi ministri v belgijski prestolnici. Ali bodo peterico na podlagi evropskega pripornega naloga izročili španskemu pravosodju ali ne, bo znano 14. decembra, torej natanko teden dni pred volitvami v Kataloniji. Sodeč po besedah Puigdemontovega odvetnika Paula Bekaerta bo odstavljeni katalonski predsednik v Belgiji vsaj do sredine januarja, saj se lahko, če bo sodnica ukazala odločitev, še vedno pritoži.

- **Slovníčni desant na pouk slovenskega jezika. Ženja Leiler. Delo, 05.12.2017, str. 12**

Dr. Kozma Ahačič avtor novih slovníc za osnovne in srednje šole, s katerima je prekinil tradicijo ene slovnice za vse Toporišičeva slovnica ni bila napisana za šolsko rabo, ampak akademsko. Njen znanstveni pristop do razlage razčlenjenosti slovenskega jezika in zahteven slovníčni besednjak, pač nista bila najprimernejši podlagi za pisanje slovníc, ki naj bi jih pregrizli v šolah.

Dr. Kozma Ahačič, strastni ljubimec slovenskega jezika, sicer pa znanstveni svetnik in namestnik predstojnika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, je kar nekaj časa čakal, ali se bo kdo lotil sodobne, učencem in dijakom prijazno napisane slovnice. No, ni ravno čakal križemrok. Kot jezikoslovec, literarni zgodovinar in leksikograf in kot raziskovalec, profesor in poznavalec zgodovine slovenskega jezika, je ves čas vpet v številne projekte. Med njimi vodi projekt priprave Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja, ki bo po razlagi gesel do zdaj naš najobsežnejši jezikovni slovar. Izšel naj bi prihodnje leto in ni jih malo, ki menijo, da bi brez Ahačiča nanj čakali vsaj še četrto stoletje dlje.

Bil je pobudnik, zdaj pa je tudi urednik leta 2014 vzpostavljenega brezplačnega slovarskega portala Fran, ki mu nekateri pravijo kar Google slovenskih jezikovnih portalov, saj obsega čez trideset slovarjev, atlas, za povrhu pa še dve jezikovni svetovalnici. Portal, ki je letos jeseni doživel svoj dvajsetmilijonti obisk, na dan ima več kot 60.000 obiskov, prav te dni pa doživlja že peto izpolnjeno različico, je nastal brez vsakršnih namenskih sredstev, kar je Ahačič duhovito komentiral z izjavo: »Imamo rezervne dele za fička, a tako dobre mehanike, da z njimi lahko izdelujemo slovenski mercedes.« Zdaj je sredi priprav novega jezikovnega portala Franček, namenjenega učencem osnovnih in srednjih šol ter njihovim učiteljem in profesorjem. In to še ni vse.

Nedavno so na inštitutu predstavili doslej najobsežnejšo in najambicioznejšo raziskavo o jezikovni politiki Republike Slovenije in potrebah jezikovnih uporabnikov. Nič čudnega torej, da je Ahačič letos dal kar šestdeset intervjujev, s katerimi je imel, kot skromno priznava, na začetku zaradi nevesčnosti takšnega početja precejšnje težave, sedaj pa mu je že malce lažje. Nič čudno pa tudi ni, da gre Ahačičeva delovna vnema marsikomu v nos. Kot večine v Sloveniji, tudi slovenskih jezikoslovcev ne krasi vedno sodelovanje in konstruktivna kritika.

Med vsem tem se je Ahačič, ker je ni in ni dočakal, lotil pisanja slovnice ter marca letos pri založbi Rokus Klett izdal kar dve. Prva, Kratkoslovnica, je namenjena devetletkarjem ter vsem tistim, ki jih zanima kratek vpogled v slovníčni opis slovenščine. Njena odlika je preprost, kratek in nazoren prikaz osnovne zgradbe slovenskega jezika, delno predstavljen z ilustracijami – te so delo Jake Vukotiča. Drugo, Slovnico na kvadrat, naj bi vzeli v roke srednješolci, osnovnošolski učitelji slovenščine pa tudi tujih jezikov ter vsi tisti, ki se želijo bolj kompleksno poglobiti v slovenski jezik ali pa bi pri učenju tujih jezikov želeli osvežiti svoje znanje o strukturi jezika in jezikoslovno terminologijo. Poleg razširitve osnovnih opisov ter nizanem jezikovnih in jezikoslovnih zanimivosti, je Ahačič Slovnici na kvadrat dodal tudi dobrodošlo analizo najpogostejših napak, ki jih delamo pri rabi slovenskega knjižnega jezika.

Obe slovnici je avtor naslonil na dobre tuje zglede, še posebno nemške, kolikor se je le dalo, se je izogibal definicijam, ne pa tudi najnovejšim spoznanjem sodobnega jezikoslovja. Poleg tega je uporabljal jezikovno gradivo iz sodobnih korpusov slovenskega jezika in iz šolsko obveznega kanona literarnih del.

Svojevrstna novost obeh slovníc pa tiči tudi v prekinitvi tradicije, ki je gojila pravilo ene same slovnice za vse, ne glede na specifične potrebe uporabnikov. Ciljnih skupin je veliko, med njimi pa so gotovo zelo posebne in seveda pomembne prav šolske.

Nobena skrivnost ni, da je slovenski jezik med najbolj osovraženi predmeti med slovenskimi osnovnošolci in dijaki. To dejstvo se prav pomenljivo izraža tudi v povprečni oceni na maturi in nacionalnem preizkusu znanja, ki je najnižja prav pri predmetu slovenščine. Zakaj je temu tako? Ahačič meni, da gre pri osovraženi predmeta bolj za mit iz preteklosti, ki se prenaša na mlajše generacije, zato je prepričan, da imajo mnogi mladi povsem radi pouk slovenščine in se slovenskega jezika tudi radi učijo. »Res pa je, da obstajajo določene učne vsebine, ki niso več v stiku z realnostjo,« priznava Ahačič.

»Naša življenja so se zaradi interneta, družbenih omrežij in vsega dogajanja, povezanega z odprtostjo v svet, zelo spremenila. Dosedanji pouk slovenščine je zato morda vse manj kos izzivom sodobnega časa. In to gotovo pomeni velik izziv, saj učbeniki in učni načrti tem spremembam vse težje sledijo.«

Njegovi slovnici sta gotovo eden od odgovorov na te izzive. Šolskim klopem je ponudil priročnika, s katerima slovenski jezik postane prijazen, živ in ustvarjalen, predvsem pa zaveznik in ne sovražnik vseh, ki se ga učijo in bi radi razumeli, kako je pravzaprav sploh sestavljen.

- **Hrvaški spini pred prihodom Timmermansa. Zoran Potič. Delo, 06.12.2017, str. 2**

Arbitražna. Miro Cerar zanika pisanje hrvaških medijev, da je naklonjen dvostranskemu sporazumu

Ljubljana – »Trditve hrvaških medijev so popolnoma neresnične,« se je včeraj odzval premier Miro Cerar na članek hrvaškega dnevnika Večernji list. Ta je zapisal, da je naklonjen dvostranski rešitvi, ki bi vsebovala arbitražno odločbo.

Slovenija in Hrvaška sta se po objavi arbitražne odločbe konec junija letos znašli v slepi ulici. Medtem ko je Slovenija sprejela že prvi paket zakonov za implementacijo odločbe (o poteku meje med Slovenijo in Hrvaško), na Hrvaškem ves čas vztrajajo pri stališču, da ne priznavajo odločbe. Takšno stališče je sprejel že hrvaški sabor, še preden so sodniki objavili arbitražno sodbo.

Premiera obeh držav Miro Cerar in Andrej Plenkovič sta se julija enkrat že srečala, a ker je Plenkovič vztrajal pri odklonilnem stališču, je med Ljubljano in Zagrebom zazijal globok prepad. Cerar in Plenkovič od takrat ne najdeta skupnega jezika za ponovno snidenje v Zagrebu, čeprav sta že večkrat govorila o tej temi ob robu evropskih vrhov, diplomaciji obeh držav pa da trdo delata na dnevnem redu, ki bi omogočil srečanje.

Spor se je toliko poglobil, da bo v prihodnjih tednih na misijo iskanja poti za implementacijo arbitražne sodbe priskočila na pomoč tudi evropska komisija. Kdaj naj bi se prvi podpredsednik komisije Frans Timmermans odpravil na pot, še ni znano, je pa zanimivo, da na hrvaškem odločitvi komisije niso pripisali večjega pomena. Tudi Plenkovič je ob odzivu na odločitev EK dejal, da je treba dvostransko vprašanje rešiti na bilateralni ravni, komisija pa da bi lahko vskočila šele, če dogovor ne bi uspel.

Jalovo sklicevanje na Vasilko Sancin

Zato ne preseneča zadnji članek v Večernjem listu, ki je blizu hrvaški vladi. V njem so zapisali, da je Cerar menda naklonjen rešitvi v obliki bilateralnega sporazuma med Slovenijo in Hrvaško, ki bi vključeval arbitražno sodbo. Pri tem se sklicujejo na izjavo predstojnice katedre za mednarodno pravo na Pravni fakulteti v Ljubljani Vasilke Sancin, ki je na nekem omizju omenila, da bi lahko bil takšen sporazum eleganten izhod iz zagate med državama. Sancinova pojasnjuje, da ne sodeluje s slovensko vlado in da njen predlog ni uraden, niti neformalen, ker da ne obstaja. Potrjuje pa, da bi bilateralni sporazum lahko predstavljal pot za uveljavitev arbitražne odločbe in izhod za hrvaški sabor.

Pred takšno rešitvijo opozarja strateški analitik Borut Šuklje. »Gre za rešitev, ki bi verjetno bila sprejemljiva za hrvaški sabor, ki je leta 2015 sprejel stališče, da arbitražna sodba zanje ne velja. A v tem scenariju je preveč neznank, da bi lahko Slovenija privolila v takšno možnost,« je pred tednom dni opozoril Šuklje. Slovenski zunanji minister Karl Erjavec je tudi pred časom že izjavil, da dvostranski sporazum o arbitražni odločbi ne pride v poštev, ker je Slovenija s Hrvaško sklenila že vrsto sporazumov, a jih nato ta ni spoštovala. Slovenija vztraja, naj Hrvaška prizna delo arbitražnega sodišča in začne priprave na implementacijo sodbe.

- **Evropejci se delajo Francoze. Gostujoče pero: Dr. Ivan Kristan, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani. Delo, 07.12.2017, str. 5**

Pravica do samoodločbe Slovenija bi morala podpreti osamosvojitve Katalonije

Delovanje gibanja za osamosvojitve Katalonije in ravnanje španskih oblasti precej spominjata na dogajanje v bivši Jugoslaviji, ko se je začela osamosvajati Slovenija. Zaradi tega je težko razumeti omahovanje Slovenije, da bi podprla Katalonijo v njenih osamosvojitvenih prizadevanjih. Pravzaprav ni dostojno, da se Slovenija ne postavi na stran pobudnikov za osamosvojitve Katalonije.

Referendum o neodvisnosti Katalonije 1. oktobra je simbolično odprl novo poglavje v zgodovini Katalonije. Kljub policijskemu nasilju španskih oblasti, da bi preprečile referendum, je referendum povzročil gibanje, ki ga Španija ne bo mogla zaustaviti.

Obtožbe so dosegle svoj namen

Španski senat je sicer uveljavil 155. člen španske ustave, ki omogoča ustavno podreditev Katalonije, in je tudi preprečil, da bi odstavljeni predsednik katalonske vlade Carles Puigdemont s svojimi sodelavci nadaljeval svojo aktivnost za osamosvojitve Katalonije. Obtožba upora, za katero je zagrožena zaporna kazen od 15 do 30 let zapora, je dosegla svoj namen. Španija hoče že v kali zatreti vsako misel na samostojnost Katalonije kot pokrajine. Madrid hoče z uporabo brutalne prisile uveljaviti koncept Španije kot unitarne države, ki ne prizna avtonomije pokrajin (Katalonije kot pokrajine), ampak samo lokalno samoupravo.

Sosednje države in Evropska unija se ne samo »delajo Francoze«, kot da nič ne vidijo in slišijo, ampak so se izrecno postavili na špansko stran, samo Škotska se je postavila na stran Katalonije. Nemčija je izrecno izjavila, da podpira špansko vlado in da ne bo priznala katalonske neodvisnosti. Tudi Francija podpira špansko vlado. ZDA, ki žal pozabljajo na svojo zgodovino in na Virginia Bill of Rights, podpirajo špansko vlado in njene ukrepe za ohranitev močne in enotne Španije. Britanska vlada ne priznava in ne bo priznala enostranske razglasitve katalonske neodvisnosti. EU ne priznava nobenih sprememb. Za NATO je Katalonija notranja zadeva Španije. V tej evropski družini je častna izjema samo Škotska. Poslanci škotskega parlamenta pozivajo k mednarodnemu priznanju enostranske razglasitve neodvisnosti Katalonije.

Ob obsodbi nasilja, ki ga je izvajala španska država nad Katalonci, in obsodbi molka »demokratske« Evrope z EU na čelu bi bila podpora uporniškemu duhu Kataloncev, ki bi prišla iz Slovenije, pomembna in za Katalonce lahko tudi poučna. Slovenija je namreč na poti osamosvajanja iz Jugoslavije morala premagati podobne ovire, kakršne so pred Katalonijo. Prav zaradi naše izkušnje z osamosvajanjem iz Jugoslavije ni razumljivo, da Slovenija ni podprla Katalonije in obsodila nasilja Španije proti referendumu o osamosvojitvi v Kataloniji. Če ni zdaj čas za obsodbo tega nasilja, kdaj pa bo? Ali bo čas za to šele takrat, ko bodo v Madridu, morda v sozvočjem z Brusljem, rekli, da je čas za to? Tako Cerar kot Erjavec ne bi smela pozabiti na pot osamosvajanja, ki jo je morala prehoditi Slovenija, da je pred šestindvajsetimi leti proglasila osamosvojitve.

Pravica do revolucije

Katalonci ne potrebujejo dovoljenja nikogar, da začnejo priprave na svojo osamosvojitve. Glede na to, da španska ustava nima člena o pravici do samoodločbe, si bo Katalonija morala svojo samostojnost izboriti s silo. Tu ni treba govoriti o revoluciji. Pomembno je, ali je v razpoloženju Kataloncev toliko želje po samostojnosti, da se hočejo osamosvojiti ne glede na to, ali bodo to osamosvojitve imenovali kratko upor ali pa revolucija.

Starosta slovenskih pravnikov Leonid Pitamic je kot eno izmed lastnosti države poudarjal učinkovitost. Države nastajajo, če so učinkovite, in razpadajo, če niso učinkovite, če torej v danih razmerah niso sposobne uveljavljati svoje volje. Pitamic govori o evoluciji in o revoluciji. Pod pojem evolucije spadajo ves razvoj in vse spremembe, ki ta pravni red ohranjajo, ga legitimirajo, torej ohranjajo njegovo kontinuiteto. Nasprotno pa spremembe, ki ta pravni red negirajo, pomenijo revolucijo. Za Pitamica je za državo pomembna učinkovitost pravnega reda. Ko je pisal o pravici do revolucije, je Pitamic spomnil na Tomasa Jeffersona, ki je leta 1776 zagovarjal ameriško revolucijo kot pravico upreti se nepravični vladi in pravico postaviti si lastno vlado.

S teoretičnega in zgodovinskega zornega kota torej ni nobenega dvoma, da imajo Katalonci pravico do samoodločbe. Ni nobenega razloga, da Katalonci ne bi ravnali podobno, kot smo ravnali Slovenci leta 1990. Slovenija je pot za osamosvojitve začela decembra 1990, po burnih razpravah glede zakona o plebiscitu in nasprotovanju federacije temu zakonu. Skupščina Republike Slovenije je 6. decembra 1990 sprejela Zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Plebiscit je bil razpisan za 23. december 1990. Zoper ta zakon je Zvezni zbor (ZZ) sprožil ustavni spor, o katerem je Ustavno sodišče Jugoslavije (USJ) odločalo tri dni pred referendumom. Takrat sem bil sodnik USJ in sem bil pri tem predmetu sodnik poročevalec. Ker je ZZ hkrati zahteval izdajo začasne odredbe, po kateri bi se izvedba plebiscita zadržala do dokončne odločitve USJ, mi je s posebnim manevrom uspelo prepričati izdajo začasne odredbe in je bil plebiscit tri dni pozneje izveden. Za osamosvojitve ni bilo več nobene ovire. Skupščina Republike Slovenije je 25. junija 1991 sprejela Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (TUL), s čimer je proglasila osamosvojitve Slovenije. Izhajajoč iz TUL je skupščina pol leta pozneje (23. decembra 1991) sprejela Ustavo Republike Slovenije.

Moč ustavnega sodišča

Zdaj torej lahko s simpatijo in naklonjenostjo spremljamo prizadevanje Katalonije za njeno samostojnost. Zaradi tega se mi zdijo nekatere izjave slovenskih predstavnikov po svoje neprimerne. Predsednik državnega zbora Dr. Milan Brglez je sicer najprej najavil, da bo poklical na razgovor veleposlanika Španije, ker se je španska vlada na tako grob način odzvala na napovedan referendum v Kataloniji, potem pa iz tega ni bilo nič. Predsednik republike Borut Pahor je poudaril, da si želi, da bi v Kataloniji prišlo do rešitve na miren in demokratičen način. Predsednik vlade Miro Cerar je pred časom v New Yorku pokazal veliko nerazpoloženje do pogodbe o katalonski osamosvojitvi, ko je dejal, da je pogodba »preveč radikalna in nerealna«, pobudo za pogodbo pa je označil za populistično všečno, ki pa ne more imeti realnih posledic, ker pri njej ne sodelujejo ključne države z jedrskim orožjem. Škoda, da Miro Cerar tudi v odnosu do Katalonije ostaja pri logiki razmišljanja jedrskih držav, namesto da bi malo pobrskal po spominu, kako se je osamosvajala Slovenija.

Čprav Slovenija kot država ne podpira težnj Katalonije za osamosvojitve, slovenska javnost ne sme ostati ravnodušna do teh težnj. Španija ima kot država na razpolago pravna sredstva vključno s fizično prisilo, da prepreči posamezna dejanja osamosvojitve, ne more pa prepričati Kataloniji, da izvaja različne akcije, ki kažejo na željo po dokončni državni osamosvojitvi.

Ustavno sodišče Španije je že razveljavilo Zakon o referendumu in je izvedbo referenduma prepovedalo. S tega zornega kota ima špansko ustavno sodišče močnejši položaj, kot ga je imelo Ustavno sodišče Jugoslavije (USJ) pri nasprotovanju osamosvojitvenim aktom Republike Slovenije. USJ ni imelo pristojnosti, da bi razveljavilo ustavne amandmaje k ustavi Republike Slovenije, čeprav bi si v Beogradu to želeli, ampak je lahko samó odločilo, ali so v nasprotju z ustavo SFRJ. Takrat je vladala v Beogradu prava zmeda, ker se je Slovenija uprla sklepu zvezne skupščine, da so v nasprotju z ustavo SFRJ samó slovenski ustavni amandmaji, ne pa tudi amandmaji drugih republik. Ker Zvezni zbor ni odločil, kateri slovenski ustavni amandmaji so protiustavni, je USJ odločilo, da sodnik, ki bo dobil v obravnavo posamezno republiko, sam določi, kateri amandmaji so protiustavni. Za obravnavo slovenskih ustavnih amandmajev je bil določen ustavni sodnik iz Srbije Milosav Stijović, ki je izmed 81 amandmajev izbral 6 amandmajev, med katerimi pa je bil X. ustavni amandma najpomembnejši. Osebo sem se v ustavnem sodišču boril predvsem za »oprostitev« X. ustavnega amandmaja. Za ustavno sodišče sem pripravil poseben elaborat. Ker zaradi bolezni nisem sodeloval pri končnem odločanju o ustavnih amandmajih, sem prosil drugega sodnika iz Slovenije Radka Močivnika, da je sodišču predstavil moj elaborat o X. amandmaju. Pri glasovanju o predlogu sodnika Stijovića, da je X. amandma v nasprotju z Ustavo SFRJ, je deset sodnikov glasovalo proti, Stijovića pa so podprli samo trije sodniki.

Upajmo, da bodo zagovorniki samoodločbe v Kataloniji tudi našli učinkovito formulo za dokončno uveljavitev zgodovinske deklaracije, ki je bila 1. oktobra sprejeta na referendumu, namreč da »ustanavljajo katalonsko republiko kot neodvisno, suvereno, demokratično in socialno državo«.

- **Sarajevo priznanje Kosova usklajuje z Beogradom. Vili Einspieler. Delo, 07.12.2017, str. 6**

Voditelji BiH v Beogradu. Znova so zgledili sporna vprašanja, niso pa dosegli premikov

Srbski predsednik se je včeraj dogovoril s trojico voditeljev BiH, da Sarajevo ne bo spremenilo stališča o priznanju Kosova, dokler ga ne bo Beograd. Nerešeno je ostalo vprašanje meje med državama, strani pa se usklajujeta o gradnji avtoceste Sarajevo–Beograd.

Obisk predsedujočega in članov predsedstva BiH, Dragana Čovića ter Bakirja Izetbegovića in Mladena Ivanića, po obsodbi vojaškega poveljnika bosanskih Srbov Ratka Mladića na haaškem sodišču na dosmrtni zapor v Srbiji je bil nujen že zaradi zmanjševanja političnih napetosti med državama. Haaške obsodbe Mladića in šesterice bosanskih Hrvatov so napetosti le še poglobile. Na dosedanjih srečanjih so voditelji BiH in Srbije zgledili sporna vprašanja, niso pa dosegli premikov. Tako je bilo tudi tokrat.

Na nedavno Izetbegovićevo izjavo o Kosovu se je Beograd odzval, kot da gre za oborožen napad na Srbijo. Srbski predsednik Aleksandar Vučić je ocenil, da bo imela Izetbegovićevo izjava, da bi BiH morala že prej priznati Kosovo, ki je zapletla odnose v regiji, daljnosežne politične in pravne posledice. Izetbegović je pojasnil, da so mediji njegovo izjavo napačno interpretirali, Vučić pa je po srečanju izjavil, da so civilizirani ljudje, tako da so se tudi o Kosovu pogovarjali civilizirano. Izetbegović je dodal, da bo BiH v zvezi s Kosovom upoštevala tudi stališča EU.

Srbi v BiH so za Bošnjake odvetniki Beograda

Na 370 kilometrov dolgi meji med Srbijo in BiH je spornih okoli 22 hektarjev ozemlja ob dveh srbskih hidroelektrarnah na Drini, nerešeno je tudi vprašanje železniške proge med Beogradom in Podgorico, ki v majhnem delu poteka prek ozemlja BiH. V zvezi s HE Zvornik in HE Bajina Bašta je Beograd že v Sarajevu predlagal voditeljem BiH, da bosta hidroelektrarni v celoti na ozemlju Srbije, predsedstvo BiH pa je predlagalo mednarodno služnost, tako da se strani še nista uskladili. Vučić je pojasnil, da je srbski strani v interesu zamenjava ozemlja pri Priboju in Rudu po načelu meter za meter, ker železniška proga Beograd–Bar v okolici Štrpca poteka prek ozemlja BiH. Vučić pričakuje kompromis, ki bo dobil podporo v obeh parlamentih in bo sprejemljiv tudi za javnost. O avtocesti med Sarajevom in Beogradom je Vučić poudaril, da je

povezovanje teh dveh mest pomembno za Srbe in Bošnjake v obeh državah. Zagata je v tem, da o trasi avtoceste ni soglasja niti v Federaciji BiH niti v Republiki Srbski, medtem ko Srbiji ustrezajo vse rešitve.

Člani predsedstva BiH so prišli v Beograd z neuskklajenimi stališči tudi o praktičnih vprašanjih. Sarajevo očita srbskim predstavnikom v institucijah BiH, da zastopajo interese Srbije in ne BiH, Ivaniča in predsednika Republike Srbske Milorada Dodika pa obtožujejo, da sta odvetnika Beograda. Ivanič se tako na primer strinja z zamenjavo ozemlja v občini Rudo, čeprav so proti takšni rešitvi tudi tamkajšnji Srbi. Se je pa z njo strinjal Čović v pogovoru z Vučićem, vendar je takoj postal tarča napadov, da se zavzema za delitev BiH in da nima legitimnosti za pogajanja o mejah.

Voditelji BiH niso bili enotnega mnenja niti o temah, ki so bile predmet pogovorov v Beogradu. Rešitev mejnega vprašanja med državama po Ivaničevih navedbah blokira Izetbegović. Razsodba haaškega sodišča v primeru Prlić in drugi v BiH ni sprla le Hrvatov in Bošnjakov, temveč so nezadovoljni tudi Srbi, ki obtožujejo Hrvate, da poskušajo preložiti vso odgovornost na srbska ramena.

- **Predlagani zakon – korak nazaj namesto naprej? Mojca Vizjak Pavšič. Delo, 07.12.2017, str. 13**

Znanost. Polemična razprava o predlogu zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti

Menimo, da je predlog zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti, ki ga je ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport konec oktobra dalo v javno razpravo, nesprejemljiv in ga v sedanji obliki zavračamo, so na novinarski konferenci v prostorih Instituta Jožef Stefan poudarili predstavniki nekaterih raziskovalnih inštitutov in univerz.

Zakon, kot so dejali, ne naslavlja osrednjih problemov slovenske znanosti, njene mednarodne konkurenčnosti in povezovanja z gospodarstvom. V razpravi se je izoblikovalo enotno stališče, da besedilo zahteva temeljito predelavo, saj vključuje preveč nedorečenosti, napak, ostankov starih besedil in nedoslednosti ter uvaja rešitve, ki v nekaterih delih pomenijo korak nazaj pri organiziranju raziskovalno-razvojne sfere v državi.

Na novinarski konferenci so svoje poglede in razmišljanja predstavili prof. dr. Jadran Lenarčič, direktor Instituta Jožef Stefan, prof. dr. Tamara Lah Turnšek, direktorica Nacionalnega inštituta za biologijo in predsednica Sveta za znanost in tehnologijo Republike Slovenije, prof. dr. Gregor Anderluh, direktor Kemijskega inštituta, prof. dr. Igor Papič, rektor Univerze v Ljubljani, prof. dr. Danilo Zavrtanik, rektor Univerze v Novi Gorici, prof. dr. Dragan Mihajlović, predsednik Znanstvenega sveta IJS in prof. dr. Stane Pejovnik, predsednik Inženirske akademije Slovenije.

Sesul se nam je inovacijski sistem

Prof. dr. Jadran Lenarčič je v uvodu z nazornimi grafičnimi prikazi in statističnimi podatki predstavil, kako je potekalo financiranje razvojno-raziskovalne dejavnosti v zadnjih desetih letih v Sloveniji in zakaj govorimo, da nam inovacijski sistem razpada. Kot ključno je poudaril dejstvo, da je kljub dokazom, izpostavljenim v evropskih dokumentih o dokazani povezanosti ekonomskega napredka s povečanimi investicijami v razvojno in raziskovalno dejavnost, Slovenija med tistimi državami v Evropi, ki ne povečujejo vlaganja v znanost in razvoj, ampak nasprotno, vlaganj je celo vse manj. »Razlike med evropskimi državami se tako povečujejo,« je poudaril Lenarčič in dodal: »In kar je še huje: v Sloveniji razpada tudi inovacijski sistem. Zakaj?«

»Če pogledamo vlaganja v raziskave in razvoj Evropski od leta 2007 do 2014, vidimo,« navaja dr. Lenarčič, »da so vlaganja najbolj povečala Poljska, Švedska, Estonija in Avstrija, za katero je značilen največji prirastek financiranj med bogatejšimi. Slovenija pa je skupaj z Madžarsko v zadnjih sedmih letih najbolj zmanjšala vlaganja v znanost in razvoj.«

Kje pa bi bili, če bi uresničevali Resolucijo o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (ReRIS11-20)?

»Slovenija je še leta 2009 v primerjavi z Avstrijo namenjala raziskavam in razvoju dvakrat manj denarja na prebivalca, zdaj pa pet do šestkrat manj! Če opazujemo obseg vlaganj v državah, kot so Avstrija, Finska, Danska in Švica, vidimo, je ta zelo enakomerno razporejen med temeljnimi raziskavami in prenosom v gospodarstvo, največji pa je na področju aplikativnih raziskav, kjer se mešata tako javni kot zasebni denar,« je opozoril prof. Lenarčič.

»V delu, kjer druge države vlagajo največ, vlaga Slovenija najmanj oziroma celo nič, kot smo videli leta 2014. Cilj Resolucije o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije, ki je bila sprejeta leta 2011, je bil do leta 2020 povečati ta vlaganja do ravni in na način, ki bi bil primerljiv z razvitejšimi, zgodilo pa se je prav nasprotno, sredstva so se začela dramatično zmanjševati. Sesul se nam je inovacijski sistem.«

Denar iz rok raziskovalcev v roke direktorjev?

O predlogu zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti je prof. Lenarčič poudaril, da ukinja financiranje programskih skupin, kar je po njegovem mnenju ključno: »Denar se prenaša v institucije, iz rok raziskovalcev v roke direktorjev. To je sistemska napaka, ki dolgoročno pomeni zmanjševanje kakovosti in konkurenčnosti. Tega nekateri, kot vidim, ne razumejo. Mi nismo proti institucionalnemu financiranju – osebno se zanj zavzemam že dolga leta. Smo pa proti demontiranju programskega financiranja. V zakon bi morali v institucionalno financiranje vključiti ustanoviteljske obveznosti (»overhead«), infrastrukturno skupino ter dodati nov steber, nekakšen razvojni sklad, ki bi bil v upravljanju vodstev raziskovalnih organizacij. Programsko financiranje bi pri tem morali ohraniti in ga kvečjemu posodobiti. Programsko in institucionalno financiranje imata različen namen in različno delujeta – cilji in evalvacija so popolnoma drugačni. Nujno je oboje, ne samo eno ali samo drugo.«

Črtana avtonomnost raziskovalnih organizacij

Udeleženci razprave so v nadaljevanju izrazili enotno mnenje, da predlog zakona v nasprotju z objavljenimi izhodišči in trendi v razvitem svetu zmanjšuje avtonomnost raziskovalnih organizacij in povečuje vpliv politike na izvajalce znanstveno-raziskovalne dejavnosti. »Vsa leta govorimo o avtonomnosti raziskovalnih organizacij, vidimo pa, da je bila iz besedila predloga zakona črtana beseda avtonomnost. V starem zakonu namreč piše: »Osebam, ki opravljajo raziskovalno in razvojno dejavnost, je zagotovljena avtonomnost raziskovanja.« To je pridobitev sodobne civilizacije. Tega se iz zakona ne sme črtati. To bi moralo biti zapisano kot prvi stavek zakona,« je dejal prof. dr. Jadran Lenarčič in nadaljeval: »Govorimo, da bi morale biti raziskovalne ustanove podjetnejše, bolj tekmovalne, bolj mednarodno konkurenčne, vlada pa uvaja neki nov sistem imenovanja direktorjev. Do zdaj so direktorje imenovali upravni odbori, od zdaj naj bi jih vlada. Menim, da naj se vlada iz zakona sploh umakne. Niti soglasje k imenovanju direktorjev, kot je zapisano v starem zakonu, ni potrebno. Vlada ima člane

v upravnih odborih in strateško razporeja denar v znanosti in razvoju, in to je dovolj. Vse drugo je samo povečanje etatizacije in birokratizacije v raziskovalnih organizacijah.«

Manjka povezava z izobraževanjem

Prof. dr. Tamara Lah Turnšek je v nadaljevanju povedala, da je svet za znanost in tehnologijo že februarja letos pripravil izhodišča za zakon, vendar sedanji predlog zakona iz teh izhodišč ni razviden. Tako svet, ki mu predseduje, kot tudi svet za visoko šolstvo sta izrazila enotno stališče, da naj se združita zakon za visoko šolstvo in zakon o razvojno-raziskovalni dejavnosti v en zakon, vendar je bila tudi ta pobuda zavrnjena. Prav tako ni presenetljivo, da naj bi bil po novem zakonu svet za znanost in tehnologijo celo ukinjen, ustanovil pa naj bi se svet razvojnih ministrov, ki naj bi odločali o strategiji raziskovalno-razvojne dejavnosti. »Iz predloga zakona ni razvidno, kdo so ti ministri, kako bodo izbrani ter kakšne naj bi bile njihove kompetence in pristojnosti. Vse to je zelo nedorečeno,« je poudarila dr. Tamara Lah Turnšek.

Tudi prof. dr. Gregor Anderluh se je v celoti strinjal s stališči direktorjev IJS in NIB ter poudaril, da je v predlogu zakona le bežno omenjeno vprašanje evalvacije raziskovalnih skupin, čeprav je odločilno za doseganje odličnosti na področju znanosti in raziskovanja.

Rektor Univerze v Ljubljani prof. dr. Igor Papič je opozoril, da predlog zakona univerzam odvzema status raziskovalnih ustanov in enakopravno udeležbo na področju raziskovalne dejavnosti v primerjavi z raziskovalnimi inštituti. »Ob upoštevanju posebnega položaja univerz kot izobraževalnih in raziskovalnih ustanov ter zaradi težavnega usklajevanja zakona o visokem šolstvu z zakonom o raziskovalno-razvojni dejavnosti ponovno pozivamo resorno ministrstvo, da začne pripravljati zakon o univerzi,« je poudaril prof. Papič.

Kritično stališče do predloga zakona je izrazil tudi prof. dr. Danilo Zavrtanik, ki je dejal, da je iz tega dokumenta razvidno, da so ga »napisali ljudje, ki ne poznajo, kako deluje znanstveno-raziskovalna sfera in vnašajo v zakonodajo rešitve, ki smo jih v preteklosti že imeli in so se izkazale za neprimerne, saj ne spodbujajo rasti in razvoja znanstveno-raziskovalnega dela, ampak ravno obratno.«

Nerazumevanje, kako upravljati znanost

Prof. dr. Dragan Mihajlovič je dodal, da predlog zakona ne naslavlja problemov slovenske znanosti, vzrok za to pa vidi v »popolnem nerazumevanju državnega aparata, zakaj in čemu znanost in kako se znanost upravlja.«

Prof. dr. Stane Pejovnik pa je poudaril problem neuskkljenosti slovenske zakonodaje, pri čemer je dejal, da je 26 let star zakon o zavodih v celoti zastarel. »Nesprejemljivo je, da pripravljamo nov zakon o raziskovalno-razvojni dejavnosti, pri tem pa ni bila narejena analiza, kaj v zakonu o zavodih ni ustrezno rešeno. Novosti, kot so možnost ustanavljanja gospodarskih družb, nova delovna uspešnost do dvakratnika plače, dopolnilna zaposlitev na isti organizaciji, način imenovanja direktorjev, ukinjanje izraza avtonomnost in drugo so zelo verjetno v neskladju s sedanjo zakonodajo. Posamezne rešitve v zakonu so preveč splošne, zato ni mogoče predvideti posledic oziroma učinkov. Nujna je simulacija predvidenih ukrepov in široka javna razprava,« je poudaril prof. Pejovnik.

Ob zaključku so udeleženci izrazili enotno stališče, naj se predlog zakona vrne v obravnavo, delovna skupina pa naj poišče primernejše rešitve ter pripravi kakovostno in argumentirano besedilo v sodelovanju z raziskovalno sfero.

- **Znanost naj poskrbi zase. Jasna Kontler – Salamon. Delo, 07.12.2017, str. 13**

Komaj teden je minil od glasnih, večinoma negativnih, odzivov naših raziskovalcev na predlog zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti (ZRRD), pa se že zdi, vsaj po aktualnih odzivih, da je ta tema že potisnjena na rob, v ospredju zanimanja širše javnosti za raziskovalno sfero pa so spet domneve o ozadju zločinov na Kemijskem inštitutu (KI).

A tudi raziskovalce omenjenega inštituta skrbijo predvsem neurejeni pogoji za njihovo delo. Skupaj z večino kolegov se zavzemajo za boljše vrednoteno in organizirano raziskovalno delo in, povezano s tem, ustrežnejšo raziskovalno zakonodajo, saj je, kot pravi prof. dr. Gregor Anderluh, vrhunski raziskovalec in direktor KI, »trenutna zakonodaja stara, niti ne rešuje ustrezno statusa raziskovalnih organizacij niti ne dovolj dobro in ambiciozno ureja področje znanosti v Sloveniji, kot ga, na primer, predlaga Raziskovalno-inovacijska strategija Slovenije 2011–2020 (RISS)«.

Omenjena, še vedno aktualna strategija, je zelo očitno tista, ki je do zdaj kar najbolj izpolnila pričakovanja slovenske raziskovalne sfere in prav tako, kar se zdi enako ali celo pomembnejše, tudi gospodarske sfere. A kaj ko pri nas še najbolj soglasno in navdušeno sprejete strategije in drugi strateški razvojni dokumenti v polni meri živijo le, dokler živi politična koalicija, ki jih je potrdila.

Zdi se, kot da politični odločevalci komaj čakajo, da mine obdobje, ki ga vključuje omenjena strategija, da jo bodo lahko nadomestili z novo. Svojo. Z verjetno prav tako kratkotrajnim učinkom.

»Ustrezno urejeno domače financiranje znanstveno-raziskovalne dejavnosti je osnovni pogoj tudi za uspešno črpanje evropskih sredstev, vključno s tistimi najprestižnejšimi, ki jih podeljuje Evropski raziskovalni svet. Za svojo znanost moramo poskrbeti sami,« je na naše vprašanje, ali jih uspešnost pri pridobivanju evropskih projektov varuje pred morebitnimi posledicami zgrešenega zakona, dejal prof. dr. Anderluh.

Tako menijo tudi drugi, ki vodijo in usmerjajo našo znanost. Zakaj torej vlada, sedanja ali prihodnja, pri svojem kupčkanju deležev vedno prepričlega državnega proračuna, končno ne da prednosti tistemu področju, ki je temeljna varovalka naše prihodnje blaginje? Navsezadnje so to že zelo prepričljivo dokazali v celi vrsti zdaj uspešnih, nekoč pa razvojno precej manj uspešnih držav. Denimo na Finskem, Irskem ali Kitajskem.

Žalostno je, da ni izjemna vloga znanosti nekaj samoumevnega. Tudi takrat, kot ta ni na barikadah kot v letošnji pomladi ali v nedavnem kresanju kritičnih mnenj, ki je skoraj naključno sovpadalo s podelitvijo državnih znanstvenih nagrad, ki pa pri nas, priznajmo, odmevajo neprimerno manj od takih nagrad na kulturnem področju.

Imata pa, žal, področji kulture in znanosti skupno nekaj, kar si verjetno nihče ne želi. Široka javnost se z njima vneto ukvarja samo takrat, ko se tam zgodi nekaj zelo tragičnega, ko zavoha kri in škandal ...

Delo, Ljubljana

- **Janševa sporočila Cerarju iz Zagreba. Zoran Potič. Delo, 08.12.2017, str. 1**

Arbitraža. Janša pri Plenkoviću, Hrvaška se pripravlja na trda pogajanja
Ljubljana – Obisk prvaka SDS Janeza Janše pri predsedniku HDZ in premieru Hrvaške Andreju Plenkoviću v sredo v Zagrebu nakazuje, da bo implementacija arbitražne odločbe postala pomembna predvolilna tema. Srečanje dveh politikov iz iste politične skupine konservativne evropske ljudske stranke (EPP) ima več simbolnih sporočil.

Ne v SDS ne v HDZ podrobnosti pogovorov med Janezom Janšo in Andrejem Plenkovićem niso razkrivali, v SDS so navedli le, da sta se pogovarjala tudi o zapletih z arbitražo. Bolj kot uradno sporočilo je pomenljivo Janševo sporočilo na socialnih omrežjih, ker nakazuje, da sta se s hrvaškim ideološkim somišljenikom pogovarjala o arbitražni odločbi, v kontekstu težav, ki so nastale med premieroma Mirom Cerarjem in Andrejem Plenkovićem. »Pogovor je nujen, le tako nerešena vprašanja lahko dobijo odgovore,« je zapisal Janša in s tem poslal jasno sporočilo Cerarju, ki se ne želi sestati s Plenkovićem, dokler ta ne spremeni odklonilnega stališča do arbitražne odločbe. Srečanje med Janšo in Plenkovićem se je zgodilo kmalu po tem, ko je državni zbor (DZ) sprejel prvi paket zakonodaje za implementacijo arbitražne odločbe, kar so poslanci SDS obstruirali, Janša pa je dejanje DZ komentiral z izjavo: »Veleizdaja.«

Hrvaška vlada je pred tednom dni naredila zanimivo kadrovske potezo, ko je na položaj državne sekretarke na ministrstvu za zunanje in evropske zadeve imenovala Andrejo Metelko-Zgombić. Ta je dolgoletna uslužbenka hrvaške MZZ, ki je bila aktivno vpeta v celotno obdobje reševanja vprašanja o meji med državama, izkazala pa se je za trdo in neomajno sogovornico, s katero je težko sklepati razumne dogovore, pravijo naši zanesljivi viri.

- **Plenković poslal Cerarju sporočilo. Zoran Potič. Delo, 08.12.2017, str. 2**

Arbitraža. Imenovanje državne sekretarke Andreje Metelko-Zgombić pomeni, da je Hrvaška pripravljena na zaostrovanje stališč – Janez Janša pri Andreju Plenkoviću

Ljubljana – Iskanje rešitev za implementacijo arbitražne sodbe se, kot kaže, oddaljuje v negotovo prihodnost, saj se zdi, da evropski komisar še ne bo tako kmalu posredoval med Slovenijo in Hrvaško. Poleg tega je Andrej Plenković z imenovanjem nove državne sekretarke Andreje Metelko-Zgombić poslal Miru Cerarju jasno sporočilo.

Ko je predsednik hrvaške vlade Andrej Plenković sredi septembra sklical politični vrh vseh parlamentarnih strank na temo arbitražne odločbe, je hrvaška politika ostala skrivnostna. Plenković svojih načrtov, kako rešiti problem s Slovenijo, ki vztraja pri priznanju in implementaciji arbitražne odločbe, Hrvaška pa o tem noče nič slišati, ni razkril. So pa v hrvaški javnosti dovolj jasno namigovali, da predlagajo dvostranski sporazum, ki bi bil plod pogovorov in pogajanj med slovenskim in hrvaškim premierom. Osnovna ideja, o kateri lahko te dni beremo v hrvaških medijih, je, da bi dogovor dejansko vseboval vse osnovne rešitve o poteku meje, kot jo je začrtalo arbitražno sodišče. To bi bilo za Hrvaško sprejemljivo, je mogoče razumeti signale iz Zagreba, še zlasti zato, ker so po političnem vrhu nekateri predsedniki strank ugotavljali, da arbitražna sodba sploh ni tako slaba za Hrvaško.

Kadrovska poteza

O tem, kot možni rešitvi, je pred kratkim spregovorila tudi predstojnica katedre za mednarodno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani Vasilka Sancin. Po njenem je dvostranski dogovor med državama v nastali situaciji najelegantnejša rešitev, ker bi lahko Slovenija po tej poti dosegla posredno priznanje arbitražne odločbe, hrvaška vlada pa bi lahko pred saborom, ki je sprejel sklep o nepriznavanju arbitražne odločbe, zagovarjala stališče, da gre za nov sporazum, ki ga je mogoče sprejeti in ratificirati. Stališče v uradni slovenski politiki nima podpore, saj prevladuje splošno prepričanje, da pomeni preveč tvegano pot glede na izkušnje s Hrvaško.

Predsednik slovenske vlade Miro Cerar je doslej vztrajal pri stališču, da je treba arbitražno odločbo začeti izvajati in da se pri tem ni mogoče pogovarjati o drugačnih rešitvah. Stališča med Cerarjem in Plenkovićem si na tej točki ne bi mogla biti bolj navzkriž, kar pojasnjuje, zakaj ni niti soglasja o uradnem srečanju.

Namesto tega je hrvaška vlada pred tednom dni sprejela zanimivo odločitev, ko je za državno sekretarko na ministrstvu za zunanje zadeve imenovala Andrejo Metelko-Zgombić. Dobro obveščeni viri v slovenski vladi pravijo, da gre v tem primeru za preišljen korak in zelo jasen signal Andreja Plenkovića slovenskemu kolegu, kaj lahko pričakujejo – da Hrvaška ne namerava popuščati oziroma je pripravljena na zaostrovanje stališč glede implementacije arbitražne odločbe.

Zakaj? Andreja Metelko-Zgombić (sicer deloma tudi slovenskih korenin) je dolgoletna uslužbenka hrvaškega zunanjega ministrstva, ki je bila vpletena v proces iskanja rešitev mejnega problema med Slovenijo in Hrvaško že od srede devetdesetih let. Poznavalci ozadij pravijo, da je prav ona zaslužna za oblikovanje politike do Slovenije. In kot zanimivost navajajo, da je v obdobju, ko je nastajal arbitražni sporazum, slovenska stran vztrajala, da se Andrejo Metelko-Zgombić umakne iz procesa oblikovanja sporazuma zaradi njenih trdih stališč. Takrat je, pojasnjujejo dobro informirani viri, Slovenija dosegla, da je bila gospa umaknjena, in arbitražni sporazum je bil nato leta 2009 podpisan. Andreja Metelko-Zgombić je kasneje prevzela funkcijo agentke pred arbitražnim sodiščem, kar pomeni, da je ves čas nadzirala potek priprav in zagovorov pred sodiščem, njena vloga je bila menda pomembna tudi pri manevru, ko je Hrvaška na podlagi prisluškovanja slovenski agentki Simoni Drenik in sodniku Jerneju Sekolcu teatralno zapustila arbitražni postopek.

Janša pri Plenkoviću

Imenovanje Andreje Metelko-Zgombić sovпада z odločitvijo predsednika komisije Jean-Clauda Junckerja, da v posredniško misijo med državama pošlje prvega podpredsednika Fransa Timmermansa z nalogo, da prispeva k implementaciji arbitražne odločbe. Kdaj se bo predstavnik komisije lotil naloge, še ni jasno, imenovanje hrvaške državne sekretarke pa lahko v Sloveniji razumemo kot priprave hrvaške vlade na proces, ki ga bo sprožil Timmermans. V tem primeru to pomeni, da bo imela slovenska stran v tem procesu trdega sogovornika.

Če se Cerar in Plenković ne moreta sestati na uradnem srečanju, ki je nekaj drugega, kot je bilo nekaj bežnih srečanj ob evropskih forumih, pa se je v sredo v Zagrebu mudil prvak SDS Janez Janša in se ob tej priložnosti na sedežu HDZ sestal s Plenkovićem. SDS in HDZ sta bili s pojasnili o vsebini pogovora skopi, SDS je potrdila le, da je tekla beseda tudi o arbitražni odločbi, je pa bilo bolj pomenljivo Janševo sporočilo, ko je na družbenem omrežju zapisal: »Pogovor je potreben, le tako odprta vprašanja lahko dobijo odgovore.« S tem je Janša posredno poslal sporočilo Miru Cerarju. Poleg tega ne smemo

spregledati, da je stranka SDS prejšnji teden ob sprejemanju paketa zakonov za implementacijo arbitražne sodbe glasovanje v državnem zboru obstruirala, Janša pa je ob tej priložnosti na družbenem omrežju na kratko komentiral: »Veleizdaja.« Nobena skrivnost tudi ni, da v krogih HDZ pričakujejo, da se bodo v Sloveniji na volitvah prihodnje leto zgodile politične spremembe in se bo oblikovala vlada, ki bi bila bolj dojemljiva za sklepanje bilateralnih sporazumov, ki bi lahko pomenili obvod arbitražni odločbi.

- **Politika dobrih odnosov... K. B. Delo, 08.12.2017, str. 2**

Ljubljana – Politika dobrih odnosov med Slovenijo in Hrvaško ni skrhana, je sporočilo proslave ob 25-letnici ustanovitve Društva slovensko-hrvaškega prijateljstva. Udeležilo se je okoli petsto nastopajočih in uglednih gostov – zadnji zunanji minister Jugoslavije Budimir Lončar, nekdanji hrvaški predsednik Ivo Josipović, predsednik državnega sveta Milan Brglez (oba na fotografiji) in drugi. »Prijateljstvo med državami ni dejanje na ukaz ali dogovor, temveč proces, ki ga je treba gojiti in spoštovati,« je dejal predsednik društva Božidar Dimnik. To je pomembno za tesne kulturne in gospodarske stike med državama. Za njihovo ohranitev je žogica zdaj na strani obeh vlad, je dejal Josipović: »Obe poleg trme potrebujeta modrost.«

- **Brezplodno reševanje dublina in schengna. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 08.12.2017, str. 2**

EU in migracije. Pritisk na članice ob zunanjih mejah popustil, a višegrajke še vedno zavračajo solidarnost

Bruselj – Evropski uniji je s kočljivim sodelovanjem z Libijo in Turčijo uspelo znatno zmanjšati število prihodov prosilcev za azil, a na pomanjkanje solidarnosti med članicami še vedno nima prepričljivega odgovora.

Predlogi prenove dublinskega sistema, po katerih bi se v primeru največjih kriz samodejno sprožil solidarnostni mehanizem premeščanja prosilcev po celotni EU, so v slepi ulici. Tema je že več kot dve leti vroč kostanj na bruseljskem parketu. Več predsedstev Unije je že poskušalo doseči kompromisno rešitev, a brez uspeha. Niti Estoniji ni uspelo in z dosjajem se bo v prvi polovici leta ukvarjalo bolgarsko predsedstvo. Evropska komisija si želi, da bi bil sporazum o »pravem ravnotežju med odgovornostjo« dosežen že na vrhu Unije maja v Sofiji.

Po zadnjih predlogih, ki so na mizi, bi v manj hudih krizah zadoščala že – prostovoljna solidarnost. Obvezna bi bila samo v najresnejših razmerah. »Kadar ena članica ali dve nista več kos položaju, morajo pokazati solidarnost vse. Brez izjeme,« je povedal prvi podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans. Predvsem v višegrajski četverici se postavljajo po robu rešitvam, po katerih bi morali sprejemati prosilce. Grčija in Italija, kamor je v zadnjih letih prišlo največ ljudi, želita, da bi bilo premeščanje mogoče izpeljati čim laže in v čim večjem obsegu.

Višegrajke – z izjemo Češke na začetku in Slovaške na koncu – so zavračale delitev bremen z Grčijo in Italijo v okviru dveletnih shem premeščanja, ki sta se iztekli jeseni. Bruselj se je odločil za tožbo proti Češki, Madžarski in Poljski, ker da so z zavračanjem sprejemanja prosilcev kršile zakonodajo EU. Od vseh treh držav je manjšo skupino, dvanajst oseb (skupno predvidenih je bilo 2691), sprejela le Češka. Evropski komisar za notranje zadeve Dimitris Avramopoulos je pojasnjeval, da je želel trojico prepričati, naj bo vsaj malce solidarna, a da ni bil uspešen.

Zaščita za čas, ko traja konflikt

Slovenija je po novembrskih podatkih evropske komisije sprejela 60 prosilcev iz Italije in 172 iz Grčije. Slovenska vlada je sicer pripravila neuradni predlog, tako imenovani non-paper, ki ga predstavlja na ravni EU. Po njem bi vprašanje mehanizma premeščanja izločila iz reforme dublinskega sistema in bi ga reševali v okviru direktive o začasni zaščiti. Ta je bila v EU sprejeta na začetku prejšnjega desetletja na podlagi nauka ob množičnem prihodu beguncev med vojnami v nekdanji Jugoslaviji. Beguncem omogoča, da hitro dobijo zaščito za čas trajanja konflikta.

Po slovenskem predlogu, ki ga je ministrom predstavljal državni sekretar na ministrstvu Andrej Špenga, bi vse osebe dobile enak obseg pravic, s čimer bi preprečevali »sekundarne migracije med članicami«. Takšne migracije znotraj EU, premiki azilantov iz ene članice v drugo, so eden izmed argumentov, s katerimi več članic z Avstrijo in Nemčijo na čelu utemljuje nadaljevanje nadzora potnikov na notranjih schengenskih mejah. Špenga je na zasedanju notranjih ministrov sicer spet opozoril na nesprejemljivost neutemeljenega nadzora, a sprememb kmalu še ne bo.

- **Budnice k pravočasnosti. Mimi Podkrižnik. Delo, 08.12.2017, str. 5**

Romanski razgledi

Niti v brezobzirnem svetu, kjer realpolitično premaguje moralpolitično, se ni mogoče delati gluhega in slepega do konca in še naprej. Brezbrižnost se enkrat spremeni v brižnost, če ne počasi samo in zlepa, pa na silo. Tako se bo morala tudi Evropa prej ali slej zdramiti ob vse glasnejših socialno-nacionalnih budnicah, ki jih je slišati zdaj tu, zdaj tam, in zagotovo ob tisti, ki jo že mesece trobijo Katalonci. Predsednik Carles Puigdemont se je na begu pred špansko roko pravice pred dobrim mesecem dni (tudi zato) ustavil v evropski srčiki.

Včeraj so se v Bruslju spet množično povezali vsi, ki verjamejo vanj, v samostojno Katalonijo in demokracijo, ta pa, kot poskušajo mednarodni javnosti dopovedati že skoraj vso jesen, v Španiji Mariana Rajoya ni razumljena demokratično, vsaj dovolj sodobno in napredno demokratično ne. Dokaz da je – saj smo slišali že ničkolikokrat in se morda tudi sprli zaradi različnosti pogledov na ustavo – dolgoletno zavračanje dialoga na temo morebiti drugačne katalonske prihodnosti; znamenje nazadnjaškega avtoritarizma da je politična in institucionalna podreditev Barcelone Madridu s 155. členom ustave; nazorni primeri retrogradne samovoljnosti da so spolitizirani sodni procesi pa tudi četverica še vedno v Madridu priprtih najmočnejših independentističnih voditeljev in prebegla peterica s predsednikom Puigdemontom na čelu naprej v Bruslju. Kakor je kazalec malone surrealistična predvolilna kampanja, krona katere bodo regionalne volitve 21. decembra. Potem ko je bil po svoje nadrealen tudi referendum 1. oktobra, mnogi vnaprej napovedujejo, da volitve ne bodo pregledne in poštene. Kaj lahko pomeni na silo iz zapora in tujine voditi volilno kampanjo, se potegovati za sedež v parlamentu? Pod geslom Evropa, zbudi se in na poziv katalonskih independentističnih organizacij je zato včeraj znova še v Bruselj pljusnilo morje podpornikov odstavljenega predsednika Puigdemonta; po nekaterih podatkih jih je evropsko četrt preplavilo tudi več kot 45.000. Plapolale so katalonske zastave in širila so se sporočila, kako bodo boj nadaljevali – kajti prizadevanje za Katalonijo je upor proti skorumpirani španski državi, ki jo uteleša Rajoyeva konservativna struja. Bolj malo

se v teh časih govori o finančnih škandalih v Ljudski stranki, aferaši so se spretno zameglili v aktualni katalonski zgodbi, v kateri so se, vsaj statistično gledano, Katalonci razklali grobo na pol ... Hkrati so se protestniki v srcu Evrope simbolno spraševali, kam so šle žlahtne vrednote EU. Bo ta res še naprej neomajno ravnodušna do glasov manj znatnih? Do kdaj se bo – tako kot njen »protežiranec« Madrid – pretvarjala, da ne vidi, kaj je po špansko problematičnega, in ne sliši, kaj je po katalonsko morda upravičeno prevratnega in predvsem nalezljivega? Pa bo treba odpreti oči. Recimo zato, ker so jutri k množičnemu zboru (v Parizu) povabljeni vsi, ki verjamejo v »mir v Baskiji« in se vse glasneje postavljajo v bran baskovskim političnim zapornikom. In denimo zato, ker so v nedeljo volitve na Korziki, kjer so zahteve po avtonomiji že večinske ... Seveda se da dušiti socialno-nacionalno zavest, jo tudi zadušiti. A lepega dne se bomo, hote ali nehote, zbudili v drugačni Evropi. Kdo ve, za kaj vse bo takrat prepozno. Pa če imamo Puigdemonta danes za junaka ali antijunaka.

- **»Evropa, zbudi se!« . Ka. M. Delo, 08.12.2017, str. 28**

Katalonska pot. Morje Kataloncev v Bruslju na shodu v podporo neodvisnosti

Bruselj – V belgijski prestolnici so pod geslom »Zbudi se, Evropa!« včeraj plapolale katalonske zastave. Približno 45.000 Kataloncev se je zbralo na shodu v podporo katalonski neodvisnosti in članom odstavljene vlade, ki jih španske oblasti sodno preganjajo zaradi vstaje, uporništv in zlorabe javnega denarja. Shoda se je udeležil tudi nekdanji katalonski predsednik Carles Puigdemont, ki se skupaj s še štirimi ministri že več kot mesec dni nahaja v Belgiji.

- **Odgovor Janši: Pri arbitraži treba slediti nacionalnemu interesu. Zoran Potič. Delo, 09.12.2017, str. 2**

Implementacija. Vladni predstavniki se bodo prihodnji teden znova podali na teren do prizadetih zaradi arbitražne odločbe

Ljubljana – Predstavniki vlade sredinega srečanja prvaka SDS Janeza Janše in predsednika hrvaške vlade Andreja Plenkovića včeraj niso posebno komentirali. Po koordinacijskem sestanku vladne delovne komisije o implementaciji arbitražne odločbe je generalna sekretarka Liljana Kozlovič dejala, da morajo vsi delovati usklajeno in v nacionalnem interesu.

Na rednem srečanju vladne delovne komisije za implementacijo arbitražne sodbe so ugotovili, da priprave potekajo po pričakovanju. Po prvem je na vrsti še drugi paket zakonodaje, ki bo prišel na vrsto, ko bo evidentiran potek državne meje, kot jo je določilo arbitražno sodišče. Generalna sekretarka je dejala, da bo vlada do božiča pripravila operativne podzakonske akte za implementacijo sodbe. Preden bi ti začeli veljati, se bodo prihodnji teden predstavniki vlade odpravili v obmejne kraje do ljudi, ki bodo prizadeti zaradi arbitražne odločbe.

Kozlovičeva je potrdila, da poteka med vlado in evropsko komisijo živahna komunikacija v zvezi s pripravo srečanja prvega podpredsednika evropske komisije Fransa Timmermansa s predstavniki Slovenije in Hrvaške, a da konkretnega datuma še niso določili. Za Slovenijo je pomembno, da je dobil Timmermans navodilo, da posreduje v procesu implementacije arbitražne sodbe. Na delovnem sestanku vlade obisku predsednika SDS Janeza Janše pri hrvaškem premieru Andreju Plenkoviću, ki je tudi predsednik sestrške stranke HDZ, niso posvečali pozornosti, so pa dogodek zaznali. Generalna sekretarka Liljana Kozlovič je ob tej priložnosti dejala, da od vseh akterjev, ki so vpleteni v proces arbitražne odločbe, delujejo skladno z nacionalnimi interesi: »Da smo vsi enotni, usklajeni in odgovorni. Dialog je pomemben, a pri tem ne smemo spregledati, kaj je nacionalni interes naše države.«

Zunanji minister Karl Erjavec se včeraj zaradi Janševega obiska pri Plenkoviću ni vznemirjal, ker je šlo po njegovem za strankarski dogodek, ker sta SDS in HDZ del skupne Evropske ljudske stranke. Zato ni nenavadno, meni Erjavec, če sta se sogovornika na tej ravni pogovorila tudi o arbitraži. Generalna sekretarka vlade in zunanji minister sta potrdila, da se pristojne službe »intenzivno« ukvarjajo z morebitno tožbo Slovenije proti Hrvaški zaradi neimplementacije arbitražne sodbe pred Sodiščem EU.

- **Makedonija je na poti v dvojezično državo. Vili Einspieler. Delo, 09.12.2017, str. 7**

Uradni albanski jezik. Makedonci in druge manjšine očitajo Albancem, da na podlagi cenzusa zahtevajo preveč pravic Razprave o pravicah in statusu Albancev v Makedoniji - vedno zaznamujejo mednacionalne napetosti. Predlog novega zakona o uporabi jezikov, ki ga je pripravila vlada Zorana Zaeva, nanaša pa se na uradno uporabo albanskega jezika, čaka enaka usoda.

Premier Zoran Zaev je pojasnil, da so bili v uradnem listu doslej v makedonskem in albanskem jeziku objavljeni le zakoni. Albanske stranke zato zahtevajo dvojezično objavo tudi za podzakonske akte, ker Albanci ne morejo spoštovati zakonov, če ne poznajo njihovih podrobnosti. To dovoljujeta ustava in evropska konvencija za človekove pravice. Kot je povedal Zaev, so se s koalicijskimi partnerji dogovorili tudi za posodobitev sodnih postopkov, ker veliko Albancev govori samo albanski jezik. Da bodo dobili zapisnike obravnav, sodbe in akte o pritožbenih postopkih prevedene tudi v albanščino.

Zaveze mirovnega sporazuma

Predlog novega zakona o uporabi jezikov dopušča, da lahko predsednik parlamenta ali podpredsednik in predsedujoči, če so Albanci, vodijo zasedanje v albanskem jeziku. Doslej so imeli to pravico poslanci in člani ali vodje parlamentarnih odborov ali komisij. To naj bi veljalo tudi za ministre, če bodo to hoteli, pomeni pa nadgradnjo obstoječih pravic. Zaev je poudaril, da je to v demokratičnem svetu brez predsodkov normalno, ker omogoča ljudem, da se razumejo in delujejo v svojem jeziku. Sklenil je z zagotovilom, da bo prvi uradni jezik ostal makedonski, in dodal, da se bodo lahko posvetili realni politiki in problemom, če se bodo rešili tega bremena.

Albanci v Makedoniji so opozorili, da v nekaterih sredinah, kjer je več kot 20 odstotkov Albancev, niso bile regulirane že dogovorjene notarske pravice. Naslednji primer so infrastrukturni objekti v Skopju, ki bi morali biti označeni dvojezično. Albanska manjšina se strinja, da morajo biti tudi objekti v občini Čair, kjer živi več kot 60 odstotkov Albancev, označeni v makedonskem jeziku. To je sicer že regulirano z zakonom, ni pa še izvedeno v praksi. Podobno velja za večinsko albanske občine, kot sta Struga ali Tetovo, kar morajo zagotoviti tamkajšnji župani.

Nestrpnost in nasprotujoča si mnenja o statusu Albancev ter uporabi albanskega jezika so v Makedoniji prisotni že od njene osamosvojitve. To je bil tudi eden izmed povodov za oborožen spopad leta 2001, čeprav Albanci in Makedonci do danes

niso razčistili, ali je to bil boj za pravice ali za ozemlje. Spopad se je s posredovanjem ZDA in EU končal z ohridskim mirovnim sporazumom, na katerega se sklicuje tudi vladajoča koalicija, ki trdi, da bodo šele z novim zakonom o uporabi jezikov uresničene zaveze iz ohridskega sporazuma.

Pot v delitev države

To je tretji zaporedni zakon o jezikih v zadnjih desetih letih, po njem naj bi albanščina končno postala drugi uradni jezik v Makedoniji. Predlog zakona uvaja obvezno uporabo albanskega jezika v vseh oblastnih institucijah na državni in lokalni ravni. Makedonščina je uradni jezik na ozemlju celotne države in v mednarodnih odnosih. Predlog se sklicuje tudi na makedonsko ustavo, po kateri se lahko drugi jezik, ki ga govori najmanj 20 odstotkov prebivalcev, uporablja v uradni-komunikaciji.

Cenzus je določen na podlagi popisa iz leta 2002, ker popis prebivalstva iz leta 2011 ni bil končan. Najprej je veljal pretežno v občinah zahodne Makedonije, nato so ga razširili na Sobranje in del državnih institucij, po novem pa naj bi albanski jezik postal uradni jezik. Pripadniki drugih nacionalnosti, kot so Turki, Romi, Srbi in Bošnjaki, imajo pravico do uporabe maternega jezika, ni pa predvidena uporaba v uradni komunikaciji na državni ravni, čeprav je Makedonija definirana kot večetnična država. Drugi so prepuščeni na milost lokalni upravi, ki še ni uveljavila pravice do večjezičnosti v uradni komunikaciji.

Največji nasprotnik predloga je opozicijska VMRO-DPMNE na čelu z Nikolo Gruevskim, ki je zatrdil, da je novi zakon o jezikih proti-ustaven. Gruevski je opozoril, da bo zakon, ki bo iz Makedonije naredil dvonacionalno in dvojezično državo, namesto zблиževanja povzročil delitev ljudi in odprl pot kantonizaciji in delitvi države. Po mnenju VMRO-DPMNE bo Makedonija postala nefunkcionalna država, kot je Bosna in Hercegovina. Ne glede na to, da sta temelje za zakon postavila Gruevski in njegov koalicijski partner Ali Ahmeti v letih 2008 in 2011, vlado Zaeva obtožujejo, da je marioneta v tujih rokah in da bo poleg jezika prodal tudi ime in identiteto države. Nesoglasja so tudi v vladajoči koaliciji, ko gre za uporabo albanskega jezika na uniformah vojske in policije ter na bankovcih. Makedonci in druge manjšine očitajo Albancem, da na podlagi cenzusa zahtevajo preveč pravic.

- **Il Cavaliere, ki še vedno miga. Tekst: Suzana Kos. Delo, Sobotna priloga, 09.12.2017, str. 3**

Silvio Berlusconi

Revija Time je za osebnost letošnjega leta razglasila vse tiste ženske in moške, ki so javno spregovorili o spolnih zlorabah v ZDA. Ob tem je odgovorni urednik Edward Felsenthar pohvalil pogum »na stotine drugih, tudi številnih moških, zaradi česar se je zgodil eden najhitrejših preobratov v naši kulturi vse od 60. let prejšnjega stoletja«. Val razkritij o spolnem nadlegovanju, ki je pljusnil tudi čez ocean, se je sprožil, ko je igralka Ashley Judd v začetku oktobra obtožila filmskega mogotca Harveyja Weinsteina spolnih zlorab. V izboru za osebnost leta je bil na drugem mestu Donald Trump, kar je ironija, saj tudi ameriškega predsednika številne ženske obtožujejo spolnega nadlegovanja. Prava tragikomedija bi bila, če bi se na kakšnem podobnem seznamu pojavil še Silvio Berlusconi, ki je znan po svojem odnosu do žensk, zlasti (pre)mladih, medtem ko mu »mastne zadnjice«, za takšno je pred tremi leti ocenil zadnjo plat nemške kanclerke Merklove, niso zanimive. »Če vprašam, ali bi seksala z menoj, 30 odstotkov žensk reče da, preostalih sedemdeset odstotkov pa vpraša: Ali spet?« Za spolne odnose, pravi Berlusconi, ne plačuje. Med redkimi vplivnimi ljudmi na Apeninskem polotoku, ki si je upal izreči razmeroma odločno kritiko na račun njegovega zasebnega življenja, je bil le Joseph Ratzinger, papež Benedikt XVI. Od (pre)številnih plastičnih operacij že skoraj mumificirani 81-letnik, ki se počuti starega pol manj, bi rad znova zajahal konja italijanske desnice. Kot štirikratni predsednik italijanske vlade ima tudi že jasne predstave o prihodnji italijanski vladi; štela naj bi 20 ministrov, od tega samo osem poklicnih politikov, 12 pa naj bi jih prišlo iz vrst civilne družbe. Stranki Naprej Italija se naklonjenost volivcev po Berlusconijevih zadnjih javnih nastopih povečuje in po anketah dosega 17,6 odstotka. Konec novembra je evropsko sodišče za človekove pravice začelo obravnavati tožbo, v kateri nekdanji štirikratni premier in milijarder (premoženje njegove družine po Forbesu presega štiri milijarde dolarjev) toži Italijo, ker so mu zaradi davčnih utaj leta 2012 za šest let prepovedali opravljanje političnih funkcij. Sicer ni realno pričakovati, da bo razsodba sodišča znana še pred pomladanskimi volitvami, bo pa odločitev za Italijo seveda zavezujoča. Il Cavaliere (Vitez), je bil pred nekaj dnevi gost pogovorne oddaje na italijanski nacionalni televiziji, v kateri je poudaril, da se počuti sposobnega, da postane kandidat desnorskega bloka za premiera. Napovedal je, da bo, če sam ne bo smel kandidirati na parlamentarnih volitvah, za premiera predlagal nekdanjega prvega moža italijanskih karabinjerjev Leonarda Gallitellija, trenutno direktorja italijanske protidopinške agencije. Ker je sposoben in ne prihaja iz politike. Njegov sanjski kandidat bi sicer bil sedanji predsednik evropskega parlamenta Antonio Tajani, a se Tajani temu položaju ne želi odreči.

Pred dnevi je Berlusconi doživel še en sodni udarec: s sodišča v Sieni so namreč sporočili, da mu bodo sodili zaradi domnevnega podkupovanja priče v sodnem procesu v razvpitem primeru Ruby. Kot je znano, se je moral zagovarjati zaradi spolnih odnosov s tedaj 17-letno Maročanko Karimo El Mahroug na njegovih razvpitih zabavah »bunga bunga«. Pred štirimi leti so ga v tem primeru zaradi zlorabe položaja obsodili, leta kasneje pa zaradi pomanjkanja dokazov oprostili. Sodišče v Sieni mu bo sodilo, ker naj bi v zameno za pričanje v njegovo korist podkupil pianista Danila Marianija, ki je igral na zabavah v milijarderjevi vili blizu Milana. Pianistu naj bi na mesec plačeval tri tisoč evrov. Prva obravnava bo 1. februarja prihodnje leto, mesec pred njo pa se bo začel še sodni proces na sodišču v Milanu, kjer naj bi mu prav tako sodili zaradi domnevnega podkupovanja priči v istem sodnem procesu v primeru Ruby. V tej zadevi je obtožen, da je podkupil okrog 20 prič.

Med številnimi berlusconizmi je mogoče najti tudi njegovo izjavo, da je najboljši politik v Evropi in na svetu. Čeprav ga v Evropi in tudi zunaj nje niso jemali resno in so ga njegovi evropski kolegi kot »le« bogatega in napihnjenega Italijana podcenjevali, pa so dejstva drugačna. Gre za poslovneža in nevarnega politika, ocenjujejo mediji, ki se ne boji nikogar in ne pozna sramu. Ne boji se niti spopada z mediji. Tako je v preteklosti že vlagal tožbe proti domačim in tujim časnikom. La Repubblica je tožil za milijon evrov, L'Unità za dva, visoke odškodnine je zahteval od urednika in novinarjev. Tožil je tudi francoski Le Nouvel Observateur, ki je objavil članek z naslovom Seks, moč in laži, španski El País pa je doletela tožba zaradi objave fotografij, posnetih v njegovi vili na Sardiniji. Ruperta Murdocha pa je na primer obtožil, da v Timesu osebno obračunava z njim. Leta 2008 je medijski gigant Mediaset, ki ga je Berlusconi ustanovil pred 24 leti, tožil Google in njegov

Youtube zaradi kršitev avtorskih pravic, in sicer za pol milijarde evrov. Googlu je očital nedovoljeno rabo avtorsko zaščitene materiala na youtubeu.

Zdi se, da mu pritisk v tem trenutku dviguje prav dogajanje, povezano z njegovim medijskim imperijem. Njegova družina ima v lasti večinski, 38,6-odstotni lastniški delež Mediaseta. Z vse večjim, trenutno 28,8-odstotnim lastniškim deležem mu meša štrene francoska medijska multinacionalka Vivendi, morebitnemu prevzemu ni naklonjen in povečevanje lastniškega deleža Francozov vidi kot poskus sovražnega prevzema.

V nasprotju z italijanskim medijskim svetom se je z lažjim srcem poslovil od nogometnega kluba. Aprila letos je namreč tudi uradno končal posel prodaje Milana in po 31 letih in petih osvojenih evropskih superpokalih je nogometni klub romal v roke novega lastnika, kitajskega poslovneža Yonghongh Lija. Ob sklenitvi posla je sicer izjavil, da mu je težko, napovedi tožb, s katerimi grozi Vivendiju, pa ni bilo.

V obdobju začetkov njegove politične kariere je bil svetovni tisk poln zapisov o sumljivih poslih in njegovi nejasni preteklosti. Rodil se je v Milanu. Oče je bil funkcionar Banke Rasini, ki jo je mafijec Michele Sindona označil za »njihovo« banko. Šolal se je pri salezijancih, nato se je vpisal na pravno fakulteto milanske državne univerze. Da je zaslužil za študij, je med poletnimi meseci na turističnih ladjah pel, plesal in s šalami zabaval goste. Ob klavirju ga je spremljal prijatelj Fedele Confalonieri, poznejši direktor njegovega medijskega cesarstva. Še preden je diplomiral, se je honorarno zaposlil v gradbenem podjetju, s pomočjo Banke Rasini je kupil večje zemljišče v milanskem predmestju in zgradil satelitsko mesto Milan 2, nato pa še Milan 3. Številni so se spraševali, kje je dobil ta ogromni zagonski kapital. Odgovora ni bilo, temveč kup govoric in špekulacij – od tega, da so mu sredstva zagotovile materine prijateljice, do tega, da so za financiranje poskrbeli neznani finančniki iz Švice, govornice pa so namigovala tudi, da je prek teh projektov denar prala mafija.

Romano Prodi je nekoč izjavil, da je Berlusconi anomalija italijanske in evropske politike. Spoštovani profesor in politik je končal na smetišču zgodovine, Il Cavaliere pa še vedno miga.

- **Kam z na stotine tisočev beguncev, ki so obtičali v Libiji? Z. R. Delo, 11.12.2017, str. 6**

Kriza. Nihče ne ve natanko, koliko beguncev je in kje so, prej ali slej bodo verjetno hoteli prebegniti lepši usodi naproti v Libiji, razpadli državi z dvema- vladama in podivjanimi milicami, ki se bojujejo za oblast, je po razpoložljivih podatkih obtičalo od 700.000 do milijon beguncev. Afriška unija (AU) bi rada z Mednarodno organizacijo za migracije (IOM) te migrante vrnila v države izvora.

Tak je vsaj načrt. O njem sta se po objavi videa o suženjskem preprodajanju beguncev v Libiji, ki je šokiral tudi voditelje afriških in evropskih držav med nedavnim afriško-evropskim vrhom v Abidžanu (Slonokoščena obala), minuli konec tedna v Berlinu pogovarjala tudi kanclerka Angela Merkel in vodja mednarodno priznane libijske vlade narodne enotnosti s sedežem v Tripolisu Fajez al Saradž. Voditelj »uradne« libijske vlade (njegov nasprotnik in vodja »druge« libijske vlade je general in vpliven vojaški poveljnik Halifa Haftar, ki ima sedež v Tobruku) je v pogovoru s kanclerko poudaril, da bo Libija nujno potrebovala izdatno finančno in politično pomoč, saj je ureditev razmer z begunci odvisna predvsem od korenitega izboljšanja in stabilizacije splošnih razmer v državi.

Te so še vedno zelo zapletene. Ne nazadnje je po nekaterih približnih ocenah skoraj polovica beguncev, kar lahko pomeni tudi do pol milijona, verjetno ujetih na območjih, ki jih nadzorujejo različne libijske milice in torej niso pod nadzorom uradne vlade narodne enotnosti. Kakšne so v resnici razmere v teh begunskih taboriščih, ne ve nihče.

Kritično o vračanju

Načrte o vračanju beguncev – nekateri govorijo o 400.000, Afriška unija pa bi jih za začetek rada vrnila v domovino vsaj 20.000, za kar bi potrebovali najmanj šest tednov – kritizirajo tudi različne nevladne in humanitarne organizacije. V organizaciji Zdravniki brez meja so zatrdili, da je obljubljenega denarja bistveno premalo, v Amnesty International (AI) pa so opozorili, da so načrti o vračanju nerealni, da jih ne bo mogoče uresničiti in da Evropski uniji služijo predvsem zato, da bi se znebila lastne odgovornosti, je v pogovoru za Deutsche Welle dejala strokovnjakinja AI za azilno politiko Franziska Vilmar. Po njenih besedah je razveseljivo, da se je politika končno začela ukvarjati s katastrofo, na katero v organizaciji že dolgo opozarjajo, vendar so problemi ogromni.

Nihče namreč ne ve natanko, kje sploh so begunci in koliko jih je. Veliko, če ne kar večina, jih je najbrž v taboriščih, ki jih ne nadzoruje libijska vlada, ampak različne milice, ali pa so celo v rokah kriminalnih tolpa, kamor si ne upajo niti predstavniki mednarodne organizacije Združenih narodov za begunce (UNHCR). Odprto je tudi vprašanje, kdo bo sploh hotel sprejeti »evakuirance« iz Libije. V Čadu ali Nigru, prek katerih potuje večina beguncev, so razmere podobno slabe, domov pa številni ne morejo in se tudi nočejo vrniti, kar pomeni, da se bodo prej ali slej znova znašli v Libiji in poskusili prebegniti čez Sredozemlje v Evropo.

- **Zgodovina ni na strani osamosvojiteljev. Gostujoče pero: prof. Janez Suhadolc, arhitekt. Delo, 12.12.2017, str. 5**

Pomisleki ob Kataloniji in Španiji. Narodov, ki nimajo svoje države, je po svetu na stotine

Berem slovenska tiskana občila. Članki o osamosvojitvenih težnjah Katalonije so na prvih straneh in potem še na marsikateri strani. Slovenci naj bi na široko podpirali katalonsko osamosvojitve, menda je že veliko naprednih Slovencev podpisalo neko listino, peticijo ali nekaj podobnega v podporo katalonskim domoljubom v »pravičnem boju za svobodo in neodvisnost«. Samostojno in neodvisno državo privoščijo domnevno zatiranemu katalonskemu ljudstvu, tako kot smo si jo pridobili in priborili Slovenci ob razpadu bivše skupne domovine Jugoslavije. Za vse akcije katalonskih osvoboditeljev so zelo razumevajoči in jih v celoti podpirajo. Če imamo Slovenci samostojno, demokratično, parlamentarno, osamosvojeno ... državo, naj jo imajo še Katalonci. Če bi bilo treba, bi najbrž podprli v borbi za svobodo še kakšno drugo evropsko narodnost v borbi za svobodo. Na misel mi prihajajo Baski, Aragonce, Galižani, Akvitanci, Provansalci, Bretonci, Normandijci, Korzičani, Alzačani, Flamci, Valonci, Bavarci, Inuiti, Furlani, Škoti, Valižani, Moravci, Kašubi, Lužiški Srbi ... Kaj vse bi se lahko osvobodilo v Rusiji, lahko samo slutim. Čečeni so v tem smislu najbolj znan in izpostavljen narod. Verjetno bi se zavzemali tudi za osamosvojitvene težnje podjarmljenih narodov po vsem svetu. Narodov, ki nimajo svoje države, je po svetu na stotine.

Zgodovinski spomin za pomoč

Jaz omenjene peticije ne bi podpisal. Za to imam tehtne pomisleke. Na referendum o neodvisnosti Katalonije je prišlo 42 odstotkov prebivalstva. Udeležba je bila še slabša, kot je bila pri nas na zadnjih predsedniških volitvah. Ali osamosvojitve večine prebivalstva v Kataloniji ne zanima? Od teh 42 odstotkov je bilo 10 odstotkov volivcev proti odcepitvi. Iz tega sledi, da je izpričano za odcepitev dobrih 35 odstotkov prebivalcev Katalonije. To ni posebno trdna popotnica osamosvojiteljem. Legitimiteta osamosvojiteljev je v bistvu vprašljiva. No, nočem biti malenkosten, naj bo, recimo, da je večina prebivalstva v Kataloniji za osamosvojitve.

Če bi bil jaz diktator v Španiji, bi Katalonce milostno spustil iz objema španske matere: »Če mislite, da vam bo življenje v samostojni, osamosvojeni, parlamentarni, demokratični ... Kataloniji lepše, boljše, srečnejše kot v skupni domovini, potem jo pač imejte. Pojdite v božjem imenu na svoje in uživajte! Srečno pot!«

Ob katalonskem osamosvajanju ni slabo, če priključimo nekaj zgodovinskega spomina. V osnovni šoli pred desetletji je tovarišica Cilka takole končala pripoved o Samovi državi oziroma Samovi plemenski zvezi, kot se ponavadi izražajo zgodovinarji: »Po smrti kralja Sama je država razpadla.« Špekulacije o tem, kaj bi bilo, če Samova država ne bi razpadla, so tvegane. Močna slovanska srednjeevropska država od Baltika do Jadrana bi bila morda kos madžarski invaziji v Panonsko nižino v 9. stoletju. Slovani ne bi bili razdeljeni na južne in severne Slované. Močna slovanska srednjeevropska država bi bila lahko resen partner državam na vzhodu, zahodu, severu in jugu.

V gimnaziji je profesor Sotošek resignirano zaključil predavanje s stavkom: »Po smrti Dušana Silnega je srbska država razpadla.« Carstvo Dušana Silnega je obsegalo današnjo Grčijo, Bolgarijo, Makedonijo, Srbijo, Črno goro in Bosno s Hercegovino. Dušan Silni je imel ambicije zavzeti Carigrad in prevzeti Bizantinsko cesarstvo. Močna balkansko-bizantinska država bi bila morda sposobna ustaviti kasnejšo turško invazijo na Balkan.

Nesrečni razhodi

Kaj namigujem s tema dvema zgodovinskima primeroma? To, da razpadanje držav ni nujno priporočljivo in uspešno. In res, propadanja in razpadanja velikih držav v bistvu niso bila srečna. Rimski imperij je obsegal celotno Sredozemlje in velik del severne in vzhodne Evrope z današnjo Francijo, deli Nemčije in Anglijo. Rimski imperij je bila mogočna civilizacija v vseh mogočih ozirih. Po razpadu rimskega imperija se Evropa pogrezne v srednji vek. Šele stoletja kasneje renesansa povzame tam, kjer je rimska civilizacija zastala. (Tole nima nobene zveze s Katalonijo: Od renesanse do računalnika je minilo približno 600 let. Če ne bi bilo »srednjeveškega premora« v razvoju Evrope, bi imeli prvi računalnik že okrog leta 1100!)

Slovence precej bolj zadevata vzpon in propad avstrijskega oziroma avstro-ogrskega imperija. V šoli za ta imperij nisem slišal dobre besede, čeprav je bila to velika in močna država z visokimi civilizacijskimi standardi. Mene zmeraj preseneča neverjetna ustvarjalnost imperija. Borovniški viadukt, solkanski most, most pri Ajbi, karavanški in bohinski predor so ali so bili, na primer, kolosalni objekti na kranjskih železniških progah stare Avstrije. Mnogi poznavalci menijo, da bi država obstala, če bi svojim narodom podelila več avtonomije, podobno kot so dobili avtonomijo Madžari. Po končani prvi svetovni vojni imperij razpade. Nastane vrsta manjših držav v skladu z takratno Wilsonovo doktrino, češ, vsak narod ima pravico do samoopredelitve. Vsaka posebej so bile sorazmerno lahek plen tretjega rajha. Po končani drugi vojni so prišle, spet vsaka posebej razen Republike Avstrije, v vazalni odnos s Sovjetskim imperijem.

Po razpadu črnozoltne monarhije postane Slovenija del Kraljevine Jugoslavije. Po turbulentni drugi svetovni vojni ostane Slovenija v Jugoslaviji. Tokrat kot del nove, socialistične, federativne države.

Od nastanka leta 1918 pretresajo državo nacionalna nasprotja in ozemeljske pretenzije predvsem med Srbi in Hrvati, ki kulminirajo leta 1990 v razpad države na pet novih neodvisnih držav. Razpad je bil boleč in krvav. Razplamtela se je državljanska vojna. V vojnih konfliktih je padlo okrog 200.000 Jugoslovanov. Koliko je bilo v dogodkih ob razpadu ranjenih, telesno in mentalno pohabljenih, ne more zajeti nobena kronika ali statistika. Nekateri predeli naše bivše skupne domovine so bili opustošeni in požgani. Še dolgo si ne bodo opomogli, če sploh kdaj. Trpljenje širokih ljudskih množic je bilo neizmerno. Kako naj bi se opredelili, na primer, otroci iz narodnostno mešanih zakonov, ki jih je bilo v bivši Jugi na tisoče? Na tisoče ljudi je pobegnilo in se izselilo. Sovraštva in mržnje ne bodo izgledila niti prihodnja desetletja.

Od spoštovanega subjekta do državniskega objekta

Slovinci smo jo ob razpadu Juge sorazmerno poceni odnesli. Neodvisnost je padla Slovincem v naročje kot zrela hruška. Vendar, če gledamo na razpad Juge celostno, je bila cena tega razpada velika, prevelika. Jugoslavija ni bila kakšna posebno blesteča država, a je vendarle sinergijsko združevala južnoslovanske narode. V svojem okolju je bila razmeroma pomembna država. Po spremembi sistema, kot so ga doživele Poljska, Češka, Slovaška ..., in če ne bi bilo državljanske vojne, bi bila Jugoslavija sprejeta v Evropsko skupnost, najbrž tudi v NATO. Enako usodo bi doživele vse male države na pogorišču bivše države, če bi se miroljubno razšle, kot se je to dogodilo bivši Češkoslovaški. Mnenja sem, da je bil razpad Juge v bistvu nesreča.

V militantnih in kaotičnih razmerah med balkanskimi narodi okrog leta 1990 je bila osamosvojitve Slovenije edino možno in smiselno dejanje. Zgodilo se je, kar je bilo v danih razmerah najbolj primerno. Pretirano glorificiranje naše osamosvojitve ob razpadu Jugoslavije se mi, gledano na splošno, ne zdi smiselno. V bivši Jugi smo Slovenci veljali kot delavni, pošteni, varčni, izobraženi, natančni ... državljani. Bili naj bi nekakšna balkanska Švica. Ta mit se je po osamosvojitvi podrl. Od spoštovanega subjekta v Jugi smo postali državniški objekt na margini Evropske skupnosti.

Mislim, da ima Katalonija nekoliko podobno vlogo v Španiji, kot jo je imela Slovenija v Jugoslaviji. Barcelona, denimo, je v moji zavesti veliko bolj prisotna, kot je glavno mesto Madrid. Mislim, da ima Katalonija v španski državi precej poseben status – od nogometa do Gaudija. V Evropski uniji, kjer bodo, kadar bodo, najbrž pristali, bodo imeli status manjše obrobne države.

Veliki so močni

Napisal sem, da razpadanje držav v zgodovini ni bilo uspešno. Zadevo je mogoče motriti tudi nekoliko inverzno. Če bi Združene države Amerike razpadle na 50 držav, bi bilo svetovne prevlade te države v trenutku konec. Teško si je predstavljati Nemčijo, razpadlo na 16 držav, od Baden-Württemberga do Turingije. Ali pa Italijo, ki ima 20 upravnih enot od Abrucev do Benečije. Ali bi bili za to, da se Italija razpolovi na razvitejši severni del in ostanek?

V skoraj vsaki državi obstaja kakšen partikularističen (sebičen?) interes za ponovno izrisovanje mej. Ne navsezadnje: ali bi bili naši naprednjaki za osamosvojeno Štajersko, Koroško, Gorenjsko, Primorsko s Krasom, Notranjsko, Belo kranjino, Dolenjsko, Posavje, Pomurje in Ljubljansko pokrajino? Da se Ljubljana obnaša preveč centralistično in hegemonistično vizavi ostale države, je bridka pripomba slovenskega »podeželja«. Preveč denarja se naj bi stekalo v prestolnico naše države. Večerni sprehod, na primer, po Novem mestu ali Ljubljani ta občutek potrjuje. V prvem je mestno življenje zreducirano na nekaj lokalov, Ljubljano razganja od vsemogočega mestnega dogajanja. To je že lahko iztočnica za osamosvajanje posameznih slovenskih pokrajin. Sprašujem: bi naši naprednjaki podpisovali peticijo za osamosvojitve, denimo, Štajerske? Premišljevanje o Španiji in izdvajanju Katalonije iz te države se seveda neizogibno navezuje na premišljevanje o Evropski uniji. Evropska unija je največji politični dogodek v zgodovini Evrope. V skupnosti je prostovoljno združenih 28 držav z zelo različno zgodovinsko usodo. Nima smisla naštevati, v koliko in kakšnih kombinacijah so se te evropske države v preteklih stoletjih spopadale med seboj. To je zgodovina. Med članicami Unije so vojni spopadi nedopustni. Spopad, denimo, na Renu je danes nepredstavljen. Pax Europaea je dosežek brez primere v tisočletni zgodovini Evrope. Mislim, da se tega neverjetnega dejstva ne zavedamo zmeraj in dovolj. Nikjer na svetu se ne živi tako dobro in tako dolgo kot v Evropski uniji. Ekonomsko-socialni kriteriji so v Evropi najvišji. Z glavnimi protagonisti v Uniji imamo skupno valuto. Potujemo tja ali kam drugam, kakor se nam zdi in kadar se nam zdi. Tako lepo in dobro, kot se zdaj živi v Sloveniji, se ni nikdar. Kaj takega je bilo pred desetletji nepredstavljivo.

Kal destruktivizma

Nekateri moji napredni rojaki so do združene Evrope skeptični. Očitajo ji marsikaj po pravici in še več po krivici. Kar naprej ji prerokujejo skorajšnji konec. Večkrat imam vtis, da je v tem njihovem prizadevanju kal destruktivizma. Evropska unija jim gre v bistvu na živce. Po vzoru Velike Britanije naj bi zapustili Evropsko unijo. Če ta vendarle še ne bi razpadla, si najbrž želijo vsaj slovenexit. Le tako bi lahko imela moja država svojo lastno voljo in določljivost na vse mogoče načine. Vsemu svetu bi lahko dopovedovala, kako naj se vrtili.

Jaz bi za tako mojo domovino predlagal takle naziv: Združeni kontinenti Slovenije/United Continents of Slovenia. No, ja, mogoče me je malo zaneslo, vsem tistim, ki so jim fragmentacije Španije, Slovenije, Velike Britanije in seveda Evropske unije pri srcu, svetujem pri njihovem prizadevanju veliko mero skepse in previdnosti. Zgodovinska izkušnja ni na njihovi strani.

- **»Včasih se mi zdi, da tudi narava sanja« Igor Bratož. Delo, 12.12.2017, str. 14**

Spomini Jožeta Horvata. Časopisno pisanje, pravi »neodvisni samotnik«, mora biti izzivalno, če naj izzove dialog, kar se pričakuje od pravega medija

Ob branju spominov nekdanjega urednika Delovih kulturnih strani Jožeta Horvata Na slepem tiru, ki jih je izdala založba Modrijan, je mogoče pomisliti, da je v poltretje leto, ki jih zajema popisovanje, od januarja 1989 do maja 1991, zajeto veliko več časa. Časa, ki ga ni več.

Kolega Horvat, kakšen je vaš spomin na tako imenovana svinčena leta in njihov iztek? Službovanje na Delu, glasilu takratnega režima, ste nastopili ravno leta 1970 in kot kažejo vaši zapiski v zdajšnji novi dnevniški knjigi, imate dober spomin tudi na prejšnje čase, ne le na dobo urednikovanja v kulturni redakciji med letoma 1989 in 1991, ki jo natančneje popisujete.

Pri časopisu je vsekakor od začetka bila potrebna velika previdnost – kot jo potrebuje obredni 'ples po jajcih': začel sem v ljubljanski rubriki Dela, z nekaj reportažami kmalu zbudil pozornost in bil zato premeščen v notranjepolitično rubriko. A ker moja poročila iz skupščine niso prinašala tistih resnic delegatov, ki so najodločneje zastopali stališča SZDL ali ZK, so me premestili v kulturno rubriko, ki jo je urejal Tit Vidmar, sin Josipa Vidmarja. Pisal sem o kulturni politiki in knjigah, leta 1972 pa dobil priložnost v TT (Tedenska tribuna) in začel s tedenskimi kolumnami. Odziv je bil dober, bralci so se mi oglašali po telefonu in me spodbujali – pisal sem pač, kot sem mislil, urednik tednika pa mi je pustil svobodo in objavljaj spise.

A to ni trajalo dolgo; kmalu me je poklical tedanji glavni urednik Mitja Gorjup in odločil, naj raje več pišem za Delovo kulturo. Tako je bilo: kulturna politika, jezikovna politika, kulturne skupnosti, delegatski odnosi v kulturi, založništvo, kultura zamejstva, amaterizem ... ter tu in tam knjižni prikazi, komentarji za Sobotno prilogo – in zmeraj znova pripombe urednikov pred oddajo tekstov v tiskarno –, a kar večje sem šefom utemeljeval svoje zgrešene korake. Zanimivo: Gorjup mi sicer ni dal dopisništva v Bonnu (nisem bil organiziran), toda čez nekaj časa me je poklical, rekoč, naj v rubriki izvedem 'kulturni udar', predlagam svoj uredniški koncept in odstavim Tita Vidmarja, pri čemer bom imel vso njegovo podporo. Tega nisem sprejel: vedel sem, da je bilo vodstvo rubrike pod močnim vplivom Josipa Vidmarja, čigar kritika umetnosti je zlasti pri mladih zbuja veliki odpor. Očitno so si mlajši kadri v SZDL, Zvezi mladine in partiji prizadevali, da bi tudi kulturo 'posodobili' in posvežili.

A kako naj bi jaz kot neodvisen samotnik pri tem sodeloval? Ostal sem pri pisanju poročil in komentarjev o delu kulturnih skupnosti, kulturne politike, založništva ... stanju v literaturi. Čedalje pogosteje o kulturi manjšin, ne le onstran meje, temveč tudi jugoslovanskih, celo o kulturi in obstoju Lužiških Srbov.

Proti zamejstvu smo nekdanj, to kaže tudi vaše novinarsko delo, pogledovali precej pogosteje. Vaše mnenje o odnosu – zdajšnjem in nekdanjem – matice do Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji?

Ja, v 'mojem' času smo manjšinam, zlasti prvima dvema, posvečali precej pozornosti. Morda se motim, a tedaj je tudi uredniška politika čutila dolžnost poročati o kulturi v zamejstvu, čeprav v glavnem o delu organizacij oziroma društev, ki so sodili pod kapo SZDL. A vsaj to! Kljub temu sem velikokrat tudi na lastno pobudo odšel v Trst, Celovec, Gorico in pisal o ustvarjalcih in njihovih delih, se udeleževal simpozijev, skratka, jih 'integriral' v skupni slovenski kulturni prostor.

Žal je bila zanemarjena manjšina na Madžarskem: režim je deloval skrajno odbojno. Na zahodu sem čutil svobodo, v knjigarnah našel vsakršno literaturo, v ljudeh ležernost, ki je doma ni bilo. Sestajal sem se s predstavniki društev, ki jih matica ni podpirala, čeprav o njih ni bilo mogoče primerno pisati. Sicer sem uredništvu Dela večkrat predlagal, da bi v Trst in Celovec poslali predvsem kulturnega dopisnika, a to je bilo preveč 'enostransko', dopisnik je moral biti politik, ki je lahko opravljal raznovrstne naloge, a naj ne ugibam, kakšne. Ni čudno, da je bila moja prošnja tudi za to mesto zavržena.

Prepričan sem bil, da bo po osamosvojitvi bolje, da bo ves zamejski prostor kulturno 'integriran' v demokratični slovenski svet. A kakšno razočaranje! Zdaj prebivalec RS o zamejski kulturi izve iz časnikov bore malo, slovenska država pa gleda nanjo z arogantno brezbriznostjo. Česa podobnega, mislim, ni nikjer v sosedstvu. Na zadnjem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu so slovenske založbe v Italiji pripustili – praktično – le do vrat kulturne palače. Svoj minorni 'štant' so si morale vzpostaviti pod stopniščem, ki vodi v kletno avlo razstavišča. Nihče ni protestiral. Celotni pisatelji, ki so se nekoč borili za svojo državo, ob tem ponižanju omenjenih založb niso zastavili niti besede.

Podobno kot prej bi vas lahko vprašal o mnenju, ki zadeva potenco spremljanja kulture v državah nekdanje Jugoslavije. Intervjuvali ste niz jugoslovanskih pisateljev. Danes se zdi, da tamkajšnja kulturna prizorišča pogosto spregledamo.

V začetku osemdesetih let sem se z vlakom prvič odpravil na romanje k sogovornikom od Zagreba, Beograda, Prištine in Titograda do Skopja. Avtorji so me povsod vljudno sprejeli, toda bilo je naporno. Ker sem si vse pogovore moral zapisovati (sogovorniki so snemanje zavračali), so intervjuji bili krajši, a kar zanimivi. Izkupiček ni bil ravno stoddosten, a za 'uspeh' so neredki bralci označili zlasti objavo pogovora s Ćosićem, tedaj največjim srbskim oporečnikom: razburil je najvišje beograjske politike z mislijo, da je za Srbijo 'bila veliko usodnejša prva, ne pa druga svetovna vojna' – torej ne NOB in revolucija.

Odtlej so bila moja literarna potovanja pogostejša, tudi v tuje države (med drugim k Handkeju, Magrisu), ter znova in znova v nova mesta v državi, a proti koncu osemdesetih let srečanja niso bila več smiselna; ostajal sem v redakciji ter pisal članke in komentarje proti unitarizmu, jugoslovanskemu kriteriju v umetnosti, skupnim jedrom, proti bojkotu slovenske kulture v Srbiji, ki so si jo izmislili v srbskem pisateljskem društvu, itd., itd. ... Skratka, zaskrbljeno pisal sem veliki blodnjavi, ki se je nekaj kasneje dušila v krvi stotisočev mrtvih.

V spominu vas imam kot kolega, ki se je redno poglobljal v feljtonske strani 'frankfurterice'. Še tako natančno spremljate Faz? Kaj vam pove primerjava njihovega zamaha s sočasnim slovenskim novinarstvom? Kakšnega novinarstva, pravzaprav kulturnega novinarstva, bi si želeli? Nekje zapišete, da časopis brez kulture ni časopis.

Omenjeni dnevnik je imel verjetno največ in najboljše kulturne prispevke, tj. najboljši feljton med dnevniki v celinski Evropi. Tu sem lahko videl, kako široko paleto kulture je časnik vsak dan ponudil, pri čemer so bili knjige, gledališke predstave, likovne razstave, koncerti itd. poglobljeno analizirani, nič manj skrbno pa predstavljeni filozofski, literarnoteoretski in še kakšni duhovni tokovi doma in v svetu. Skratka, zdelo se mi je, da sem vsakokrat, ko sem prebral kulturne strani, potešil svojo žejo po čem koristnem: prejel merico informacij in nemalo bralnega užitka. No, tudi nekateri drugi časopisi so prinašali izvrstno branje, recimo Neue Zürcher Zeitung, Corriere della Sera, Le Monde – toda najraje sem segal po 'frankfurterici', ki je tedaj izhajala v nakladi 400.000 izvodov (zdaj okoli 250.000 dnevno). Kljub zmanjšani nakladi še vedno velja za zelo kakovosten in verjetno najvplivnejši dnevnik v ZRN. Očitno mu novi mediji ne morejo živeti.

Za primerjavo spisov o kulturi v omenjenih in naših medijih bi bila potrebna širša raziskava, v tem okviru lahko rečem le, da so kulturne strani v slovenskih tiskanih medijih osiromašene – že zaradi vse bolj skopega prostora, ki ga strokovno nepodkovani šefi namenjujejo kulturi, a tudi zato, ker v prispevkih ni ostrejših vrednostnih kriterijev, posebno ne pri pisanju o izdelkih novih medijev. Časopisno pisanje (kritika) sicer zahteva kar se da poglobljeno, a tudi izzivalno, včasih celo 'ranljivo' pisanje – če naj izzove odmev in kritiko, se pravi dialog, kar se pričakuje od pravega medija.

V nedavnem pogovoru za Reporter pravite: 'Še vedno družbo obvladuje hegemonija nekakšne levice, zato še nismo zares svobodni ...' Kaj bi po vašem mnenju tej zadevi odpomoglo?

To je pravzaprav že politična tema. V moji knjigi se pojavlja v zvezi s svobodo pri časopisu in tokom demokratizacije, ki naj jo časopis podpira. Saj, če se lahko reče, obseg ali kakovost svobode omogočajo tudi mediji. V Sloveniji je tu problem, kakršnega ni zaznati v nobeni sosednji državi, kaj šele širše – problem je v tem, da javna občila niso uravnotežena. Vsakdo ve, da javnost obvladujejo 'levi' mediji, ki veliko prispevajo k temu, da oblast ni zamenljiva vsake štiri leta, ampak ostaja v vladnem sedlu že dve desetletji.

Nazorsko in iz koristiljubnosti jo podpirajo skoraj vsa vodstva civilne družbe in v navezi z vladajočo politiko tvorijo kulturno hegemonijo, ki je čedalje bolj avtoritarna in odbojna. To vodi v novo enoumje in razkroj demokracije, saj zmanjšuje svobodo drugače mislečim. Zato bi bilo treba odpraviti omenjeno hegemonijo in začeti z resnično pluralizacijo javnih občil kot enim izmed prvih ukrepov za družbeno in politično ravnovesje, katerega cilj naj bi bil blizu tistega, kar so zaznali že v antiki kot antiško harmonijo nasprotij. Ta harmonija je znamenje svobode in napredka.

Ko sem pred nekaj leti bral vaše Obraze prostora, se mi je zdelo nespregledljivo, pravzaprav impresivno, vaše nagnjenje k posebej natančnemu opazovanju okolice, narave. V tokratni knjigi kot nekakšen kontrapunkt doživljanja resničnosti postavljate sanje. Ste morda samoanalitično pretuhtali, kaj bi to lahko pomenilo? Kaj je v moči sanj?

Zanimivo, morda gre res za kontrapunkt narava – sanje ... Vendar moram reči, da na to nisem mislil, navsezadnje sem pisal dnevnik dvajset let prej kot Obraze prostora, zato povezave med tekstoma nisem čutil. A po drugi strani se mi včasih zdi, da tudi narava sanja. Rečeno v prisposobi: ko mi na prehodu na nekem mestu čez pot steče mravlja, se podoba pokrajine pred mano v hipu spremeni – kot da je drobno bitje obrnilo list te podobe in se mi je prikazala pred očmi neka nova slika. Seveda, človekove sanje so nekaj drugega; o njih je bilo že toliko napisanega, da je težko dodati kaj veljavnega. A ob njihovih simbolih, ki se baje od nekaj pogosto ponavljajo, je sanjsko gradivo, ki nikakor ni kak 'plagiat', ampak izvirna groza ali lepota, ki presune človeka.

V mojem primeru je grozljivo dogajanje neredko bilo ovito – bi rekel – v lepo domišljeno scenerijo, a menda zato, da bi oboje prevpilo in me zbudilo iz strašnosti časa, ki sem ga živel. Ja, drži, kar je rekel tisti elegik: Lepota je začetek strašnega.

- **Razkrižanci med večjim in manjšim zlom. Jože Pojbič. Delo, 13.12.2017, str. 4**

Arbitražna odločitev. Predstavniki vlade na obisku Ljudje arbitražno razsodbo jemljejo za dejstvo

Razkrižje, Hotiza – Potem ko je parlament novembra potrdil štiri interventne zakone, potrebne za implementacijo arbitražne razsodbe o meji s Hrvaško, so predstavniki vlade pod vodstvom generalne sekretarke Lilijane Kozlovič vsebino teh zakonov, ki še niso začeli veljati, včeraj prišli predstaviti prizadetim na Hotizi in v Razkrižju.

Hotižani so s ponujenimi in že uzakonjenimi rešitvami zadovoljni, na Razkrižju pa so mnenja različna, saj se tisti, ki so ostali na drugi strani meje, morajo odločati med bolj in manj slabo možnostjo.

Po besedah lendavskega podžupana in hkrati prebivalca Hotize Stanka Gjerkeša so na Hotizi zadovoljni, ker je vlada v zakone vnesla vse, kar so ljudje zahtevali: tako bodo imeli kmetje, katerih kmetijske površine so ostale na drugi strani meje, prednost pri zakupu kmetijskih na slovenski strani, urejeno bo tudi področje kmetijskih subvencij, omogočena bo preselitev nogometnega igrišča na Kapci, območje zaselka Mirišče pa bodo začeli vpisovati v slovensko zemljiško knjigo takoj, ko bodo zakoni začeli veljati, in to po uradni dolžnosti. V interventne zakone ni vključena edino rešitev za betonarno Balažičevih, ki je prav tako na hrvaški strani meje. Toda tudi zanje ima vlada rešitev, je dejala Kozlovičeva, saj jim bo, če se odločijo za preselitev betonarne na slovensko ozemlje, ponudila finančno pomoč po principu de minimis, za kar morajo pripraviti cenitev stroškov selitve.

Za mejo ostalo deset družin

Na Razkrižju je bilo srečanje vladnikov in prebivalcev bolj čustveno, je priznala Kozlovičeva. Tam je za mejo ostalo deset družin z več kot tridesetimi prebivalci in po besedah župana Razkrižja Stanka Ivanušiča se jih je polovica že skoraj odločila, da zaprosijo za pomoč vlade, si kupijo ali zgradijo novo nepremičnino na slovenski strani meje in se preselijo. Tako sta se že skoraj dokončno odločila tudi Vlado in Cvetka Mesarič, ki sta si leta 1988 zgradila novo hišo malo čez katastrsko mejo med slovenskim Razkrižjem in hrvaškim Banfijem. Po osamosvojitvi so postali ujetniki meje, saj so imeli na eni strani slovenski, na drugi hrvaški mejni prehod. Hrvaška oblast jih je prisilno priključila na hrvaško električno in vodovodno omrežje, zagovarjati sta se morala, ker otrok nista poslala v hrvaško šolo v Štrigovo, ampak sta ju vpisala v razkriško osnovno šolo, kjer tudi sama učita. Vlado je bil v času vojne vpoklican v hrvaško vojsko ... Po vsem tem človek ne more več ostati optimist, pravi Cvetka.

Za štiri osebe 98.000 evrov pomoči

Za takšne primere, kot so Mesaričevi, je vlada z zakonom predvidela finančno pomoč pri nakupu nepremičnine v Sloveniji. Za štiri osebe je po zakonu predvideno dobrih 98.000 evrov pomoči, nepremičnina na Hrvaškem, iz katere se bo družina izselila, pa ostane njihova last in jo lahko prodajo ali oddajajo. »To je res zgolj pomoč, to ni denar, za katerega bi si lahko zgradili novo nepremičnino. To, da hiša na hrvaški strani meje ostane naša last, se sicer lepo sliši, a kdo od Hrvatov bo kupil takšno nepremičnino med dvema mejnima prehodoma?« pravi Vlado Mesarič.

Tisti, ki bodo ostali za mejo, bodo lahko ohranili slovensko državljanstvo in socialne ter pravice iz zdravstvenega varstva. Interventni zakoni bodo po besedah Kozlovičeve začeli veljati, ko bo vlada sprejela sklep, da potrjuje kartografski prikaz, in ko bo ta prikaz evidentiran v katastru. Takrat bodo uredili tudi vnos v zemljiško knjigo in kataster za območje Mirišča, ki je do zdaj spadalo v hrvaški kataster.

• Sporazum bi položaj ribičev poslabšal. Boris Šuligoj. Delo, 13.12.2017, str. 4

Piran – »Ribiči smo predstavnikom države že večkrat opozorili, da bi ribiški del sporazuma o obmejnem prometu in sodelovanju (Sops) še poslabšal naš položaj,« nam je pred prihodom vladnih predstavnikov v Piran povedal ribič Zlatko Novogradec. Enako meni večina slovenskih ribičev, ki pravijo, da je ribiški Sops zgolj nekakšen slovenski vladni »cukrček«, s katerim naj bi potešili hrvaške apetite.

»Sops ne zanima niti izolskih ribičev. To želi biti le nekakšen korenček hrvaškim ribičem. Nas morje do Vrsarja nikoli ni zanimalo. Hrvaške ribiče pa še kako zanima naše morje. Zdaj piha jugo, pred južno istrsko obalo nimajo kaj loviti, ker je morje preveč razburkano, v našem morju zdaj lahko udobno delamo,« je pojasnil Cristian Pugliese iz Izole, ki pa dvomi, da bi ribiči predstavnike države lahko kakorkoli prepričali. »Mislim, da so se o tem s Hrvaško že vse zmenili in jih naša usoda sploh ne zanima zares,« je še dejal Pugliese.

V Piranu je po besedah Zlatka Novogradca aktivnih še šest ribičev, v Strunjanu približno enako, v Izoli jih je le nekaj več. Toda velika večina teh si ne more privoščiti ribolova dlje kot do Savudrije ali kvečjemu Umaga. Ker imajo prešibke čolne. Mrežarji si nikakor ne upajo metati mrež celo v delu slovenskega morja, ker obstaja velika verjetnost, da bi jim mreže potrgali ali jih odnesli. »Kdo tem ribičem zagotavlja, da jim bo država povrnila nastalo škodo, ki bi bila posledica izginulih mrež? Nihče. Takšno vladno prepričevanje je zato nesmiselno. Razmere na morju so takšne, da slovenski mrežarji mečejo mreže le do polovice Piranskega zaliva, z druge strani do polovice mečejo hrvaški ribiči, in to tako na gosto, da skoraj ni prostora še za slovenske mreže. Poleg tega do sredinske črte (zunaj zaliva), torej v arbitražno dosojenem slovenskem morju, globinske kočje še naprej vlečejo hrvaški ribiči. Resda svoje kočje zdaj vlečemo tudi slovenski kočarji do arbitražne meje. To pomeni, da na tem delu lovimo oboji,« je povedal Robert Radolovič iz Izole.

Sporazum o obmejnem prometu in sodelovanju sta državi sklenili leta 2001, da bi olajšali življenje prebivalcem ob meji v Istri še pred vstopom obeh držav v EU in pred določitvijo meje. Ribiški del sporazuma je trajal le kratek čas, saj so se proti njemu kmalu odločno uprli hrvaški ribiči. Zdaj so razmere drugačne. Po ocenah slovenskih ribičev bi si Hrvati zelo želeli s svojimi močnejšimi plovili »čistiti« življenj v slovenskem morju vse do Debelega rtiča.

Koprski ribič Silvano Radin nas je spomnil, da je Slovenija ob pogajanjih za vstop Hrvaške v EU vnesla Sops v pravni red EU. Seveda vemo, kako Hrvaška spoštuje ta pravni red.

Kaj pravi vlada

Urad vlade za komuniciranje je o prizadevanjih vlade glede Sopsa povedal: »Na podlagi večletnih prizadevanj Slovenije, da se slovenskim ribičem priznajo zgodovinske ribiške pravice v morskem prostoru pod suverenostjo Hrvaške, so bile te pravice priznane in vnesene v pravni red EU leta 2013. Večji del vsebine Sopsa je prenesen tudi v primarno pravo EU in sekundarno pravo EU. Ta del je pravno dejstvo (v tej fazi neodvisno od želja posamezne države ali njenih ribičev), ki se začne uporabljati, ko se začne v celoti izvajati arbitražna odločba. Če katera od držav ne izvaja tako opredeljene ureditve, to pomeni kršitev evropskega pravnega reda.«

• Nekdanji minister Grasser na sodišču. Z. R. Delo, 13.12.2017, str. 6

Dunaj – Na dunajskem sodišču se je začelo sojenje nekdanjemu avstrijskemu finančnemu ministru Karl-Heinzu Grasserju in še 14 osebam. Obtoženi so korupcije in nezakonite pridobitve skoraj 10 milijonov evrov. To je prvi primer sojenja nekdanjemu avstrijskemu ministru za obtožbe, da je nezakonito pridobil sredstva med opravljanjem funkcije.

Grasser je obtožen, da je s sodelavci – lobisti, gradbinci in nepremičninskimi posredniki – pri prodaji državnih stanovanj zasebnemu podjetju nezakonito pridobil za 9,61 milijona evrov »provizije« oziroma kot trdi tožilstvo – podkupnine. V zameno je Grasser podjetju, ki je zmagalo na javnem razpisu, namignil, katera bi bila najboljša cena, da bi premagali konkurenco. Omenjena »provizija« je predstavljala 10 odstotkov vsote, za katero so bila stanovanja prodana. Provizijo naj bi Grasser prejel tudi ob najemu finančnih in carinskih uradov v poslovni stavbi na železniški postaji v Linzu leta 2006. Takrat je bilo v igri 200.000 evrov provizije. Grasser je bil finančni minister od leta 2000 do 2007 v dveh vladah kanclerja Wolfganga Schüssla.

- **»V coni A smo živeli kot v Ameriki«. Blaž Močnik. Delo, 13.12.2017, str. 15**

Posočje 1945–1947. Hladna vojna v malem, ki je prinesla jugoslovansko diplomatsko zmago ... In kmalu tudi razočaranje za prebivalce

V zgodovinskem spominu slovenskega boja za zahodno mejo po drugi svetovni vojni ostajata predvsem neuspešni poglavji za Trst in Gorico. Precej manj pa je znana usoda Primorcev v krajih zgornjega Posočja, ki jih je Morganova linija za dve leti v razburkanem nacionalnem, političnem in kulturnem boju razklala na cono A in B. O tem bo do maja pričala razstava Tolminskega muzeja Posočje 1945–1947, ki prikazuje dogodke ob 70. obletnici vzpostavitve slovenske zahodne meje.

A najprej je moralo biti vojne konec. Ob izteku aprila 1945 so se iz severne Italije prebijali zavezniki anglo-ameriške vojske. Titova jugoslovanska armada se je prebijala skozi Istro in osvobodila Trst, v Posočju, Beneški Sloveniji in Reziji pa je zagospodaril IX. korpus. S Tolminskega in Kobariškega so se 29. aprila najprej umaknili italijanski alpini, naslednji dan pa še 800 Nemcev in Mongolov. Umaknili so se tudi domobranci.

Začetek posoške hladne vojne

Še isti dan ob štirih popoldne so prišli iz Pologa v Tolmin na navdušenje domačinov prvi partizani, na bližnjih vrhovih pa so zagoreli kresovi. Tudi v Kobarid so prodrli partizani, potem ko se je poveljstvo nekaj časa zadrževalo v Jevščku. Naslednji dan so se morali sicer že umakniti, kajti iz Čedadada in Gorice so se proti Bovcu umikale nemške motorizirane enote, ki so za en dan spet zasedle Kobarid. Po njihovem umiku so se tam znašle tudi prve čete zavezniške vojske. Bovec so tamkajšnje nemške enote zapustile v nedeljo 30. aprila. Prvega maja je bila v zahvalo za konec vojne najprej maša, nato pa miting in zabava s plesom. Dan zatem so se morali partizani iz Bovca umakniti, saj so se iz Rezije in Kobariškega približevale večje nemške enote, ki so nameravale čez Predel, a so bili vsi ključni mostovi porušeni. Tu so se 3. maja predali Angležem, ki so skupaj s partizani prišli iz Kobarida in Bovec ponovno zavzeli.

Sledila je 40-dnevna dvojna zasedba območja, kjer so zavezniki na vsak način želeli obdržati vpliv. Politični dvoboj sil bi skorajda povzročil nov oborožen spopad. Vendar je 12. junija 1945 začel veljati beograjski in dopolnilni fevinski sporazum med anglo-ameriški silami in Jugoslavijo, s katerim se je za dve leti postavila nova meja, poznana tudi kot Morganova linija. Nastali sta zavezniška cona A z upravnim središčem v Trstu in jugoslovanska cona B. »Meja dejansko ni tekla povsod po Soči. Kontrolne točke so bile večinoma na mostovih. V Trenti so imeli velike težave, ker jih niso mogli preskrbovati iz cone B. Njihovo upravno središče je bil Tolmin, do tja pa so morali čez hribe. Zelo nerealno in nefunkcionalno je ta meja zarezala v njihovo življenje,« je pojasnila avtorica razstave in kustosinja Tolminskega muzeja Karla Kofol. Nič bolje ni bilo prebivalcem Drežnice in Krna.

Zavezniki so z uvedbo neposredne uprave precej neposrečeno dosegli razmere izpred kapitulacije Italije, kar je izzvalo množične proteste in demonstracije. Na drugi strani je strah v ljudi naselila komunistična oblast. Kofolova z razstavo prikazuje obe strani: »Med ljudmi je nastal razkol. Večina izmed njih je bila za to, da se priključijo k Jugoslaviji. Za njimi je bilo namreč dolgo obdobje fašizma, marsikdo pa se je tudi bal te priključitve. Pred priključitvijo, pa tudi kasneje so prebegnili v Italijo ali pa kam drugam.«

Razcvet tihotapstva

Prehodi meje so bili oteženi. Za poveljne čase relativno obilje na »ameriški« strani in pomanjkanje na jugoslovanski sta povzročili razcvet tihotapstva. »Američani so tudi ogromno denarja založili, zato da je vsa stvar delovala. Zelo poceni so lahko kupili in drago prodali izdelke. Posebno mlajši so začeli 'švercati', da so se lahko preživljali. Ampak ko so prišli v Kobarid, so imeli naši špijone,« se je na razstavi spominjal Mirko Kurinčič iz Drežnice. Poleg tihotapljenja so bili na demarkacijski meji pozorni tudi na prehode neželjenih oseb.

Prehodi meje in izogibanje takratnim pravilom niso bili nedolžna šala, ki se je praviloma končala »zgolj« z zagovorom in kakšno nočjo v zaporih. Na Kamnem so zavezniki celo ubili civilista, na Vrsnem pa sta v obmejnem incidentu vojaških enot, ko se nasprotniki niso mogli zediniti, kdo je prvi prekorščil mejo, padla dva jugoslovanska vojaka. »Eni so bili zelo milostni, drugim je ta oblast stopila v glavo,« je povedala Kofolova.

Otroci so na zahtevne čase kakopak gledali drugače – večinoma glede na sladkost dobrot. »V coni A smo živeli kot v Ameriki. Dosti je bilo čokolade, dosti vsega. Ko sem prišel iz šole, so mi dali vojaki jesti, pa sem jim pomagal pometati. Tisti čas se ni ničesar dobilo v stari Jugoslaviji v con B,« je pripovedoval Milan Velikonja iz Modrejc. Priboljški so ostali v spominu tudi Matiji Černuta iz Bovca: »Imeli so limonade vseh vrst. Potoki so bili polni piva. Včasih smo jim kaj ukradli in spili. Pa čokolade, bonbone, žvečilke – vse so imeli.«

To je bilo sicer tudi obdobje udarniškega dela, gradenj cest in elektrifikacije vasi ter začetki zadrugištva, med drugim je nastal današnji tolminski Avtoprevoz, ki je postal desetletja pozneje največja prevozniška družba v Jugoslaviji. Da bi spodbudile udarniško delo, so oblasti razpisale različne tekme med okraji in vasmimi.

Kljub limonadi in čokoladi na zavezniški strani in pomanjkanju na drugi strani Soče pa je bila želja po priključitvi k Jugoslaviji močnejša. Nezadovoljstvo zaradi navzočnosti zveznikov je bilo vse večje, kar so ljudje vse pogosteje pokazali z demonstracijami. Objekti so bili popisani s parolami o Jugoslaviji. »Tako smo kričali, da sem imela uničene glasilke. Gorica je naša pravica ... Tito, smo kričali,« je ponovila Rezka Šavli iz Poljubinja, ki se je večkrat udeleževala manifestacij tudi v Gorici in Trstu. Gabrijel Kavčič iz Modreja je dodala, da zavezniki do demonstrantov niso bili prav nič prijazni: »Videlo se je, da niso

naklonjeni Jugoslaviji in odcepitvi. Ljudje pa so bili enotni. Verjeli so, da se bo zgodil čudež in da se bo to obrnilo. V resnici se ni, spet so malo pokupčkali.«

Pariška mirovna pogodba, ki jo je 21 držav podpisalo 10. februarja 1947, je bila navidezna zmaga Jugoslavije. Veljati je začela 15. septembra 1947, datuma pa se danes spominjamo kot dan priključitve Primorske k matični domovini. Boleča nacionalna rana ostajajo Kanalska dolina, Rezija, Beneška Slovenija in Gorica, ki so ostale za mejo. Vprašanje Trsta in okolice se je rešilo šele z Londonskim memorandumom oktobra 1954 – na škodo Slovenije.

Zmaga in razočaranje

Čeravno je pariška mirovna pogodba imela mednarodno pravno veljavo, razmere ob demarkacijski črti še zdaleč niso bile urejene, je poudarila Karla Kofol: »Zavezniki so namreč do zadnjega špekulirali in z grožnjami ter pregovarjanji pritiskali na jugoslovansko oblast. Upali so, da jo bodo vsaj za nekaj časa odvrnili od udejanjanja pogodbe in dejanske zasedbe pridobljenega ozemlja. Razmere so bile do zadnjih ur nejasne, grozil je izbruh novega oboroženega konflikta.« Vendar se Titova armada po njegovem ukazu ni pustila motiti in na veliko razočaranje zaveznikov 15. septembra 1947 natanko popolnoma prekoračila demarkacijsko črto.

»Priključitev je pomenila eno veliko zmago. Toda za marsikoga je bila potem tudi eno veliko razočaranje. Kjer sta bila revščina ali politični pritisk najhujša, so se ljudje kljub velikem tveganju odločali za prebeg čez mejo, legalna selitev v Italijo ali katero drugih držav pa ni bila več mogoča. Meja je bila sicer strogo nadzorovana in varovana, a mnogim je nekako le uspelo pobegniti. Kot politični begunci so prišli vse do Avstralije, Kanade in še kam, kjer so si kasneje našli delo in ustvarili novo življenje. Žal pa so mnogi na poti v boljše življenje pristali v zaporu ali padli pod streli jugoslovanske vojske.«

Vestnik, Murska Sobota

- **Je bil odpis dolga upravičen? Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 49, 7. decembra 2017, str. 3**

Pokrajinska in študijska knjižnica

Občinska notranja revizija sedanji direktorici očita, da je nekaterim občinam odpisala dolgove brez soglasja sveta zavoda – Horvatova odgovarja, da je vse delala po pravilih

Kot smo že poročali, bi morali v murskosoboškem mestnem svetu do 11. decembra odločiti o soglasju k imenovanju direktorice Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota. Svet zavoda, ki mu predseduje Marko Polanšček, je namreč že v začetku oktobra med kandidati, ki so se prijavili na razpis, izbral Kludijo Šek Škafar, vodjo prodaje v družbi Saubermacher Komunal. Svet zavoda potrebuje odgovor mestne občine kot ustanoviteljice, vendar obstaja tudi druga pot.

Polanšček pojasnjuje, da če v 60 dneh od odločitve sveta zavoda ne dobijo odgovora murskosoboške občine, se šteje, da se ta z odločitvijo sveta zavoda strinja. Enako velja tudi za mnenje preostalih občin partneric, vendar njihovo mnenje ni zavezujoče. Teoretično bi bilo tako mogoče, da bi bila Šek Škafarjeva imenovana za direktorico knjižnice na podlagi odločitve sveta zavoda tudi brez potrditve v mestnem svetu. Tako namreč določa zakon o knjižničarstvu. Polanšček pravi, da bo v vsakem primeru zahteval odgovor mestne občine, tudi zato, da bi se s tem zavaroval pred poznejšimi kritikami. Predsednik občinske kadrovske komisije Mitja Slavinec pravi, da pripravlja sklic nove seje komisije, na kateri bi odločali tudi o izbrani kandidatki za direktorico knjižnice, če bi se komisija o njej izrekla pozitivno, bi tudi mestnemu svetu predlagala, da soglasje. Pri tem upa, da se bodo člani komisije vabilu na sejo odzvali kljub zasedenosti v prazničnem decembru. Prejšnji sklic komisije namreč zaradi nesklepčnosti ni uspel.

Pred kratkim je devet od desetih prekmurskih občin, ki so pogodbene partnerice v knjižnici in sofinancirajo njeno delovanje, murskosoboški občini poslalo dopis, v katerem menijo, da sedanja direktorica dela dobro, da je uspela stabilizirati poslovanje knjižnice in da je njena zamenjava posledica političnih kadrovskih iger. Med temi občinami ni bilo Občine Hodoš, ki je prav tako pogodbena partnerica knjižnice. Župan Ludvik Orban pravi, da se z avtorji dopisa povsem strinja, vendar ga sam ni mogel podpisati, saj so občinski svetniki v njegovi občini prej že podprli kandidaturo Šek Škafarjeve. »Bojim se, kaj bo ta nova direktorica delala, saj prej ni delovala na tem področju. Škoda, da se sedaj kadruje na politični podlagi in bodo nekoga imenovali samo zato, ker je v pravi stranki,« pravi Orban.

Nasprotnega mnenja so v mestni občini, kjer jih med drugim moti dejstvo, da je sedanja direktorica knjižnice Jasna Horvat v letu 2015 odpisala za skoraj 170 tisoč evrov terjatev do šestih občin partneric, gre sicer za stare terjatve iz obdobja 2008–2010. To naj bi, kot so zapisali v poslovnem poročilu knjižnice za leto 2015, naredili na podlagi sklepa sveta zavoda in odvetniškega mnenja. Lani je, kot smo neuradno izvedeli, občinska revizija ugotovila, da naj ne bi bilo povsem tako. Člani sveta zavoda naj bi Horvatovi predlagali, da glede odpisa pridobi pravno mnenje, kar je storila, vendar je odvetnik predlagal, naj skuša knjižnica dolgove od občin izterjati prek sodišča, česar pa niso storili, temveč se je direktorica odločila za odpis terjatev, ne da bi predhodno dobila soglasje sveta zavoda. Polanšček pravi, da so v svetu zavoda vprašanje omenjenih terjatev sicer obravnavali, ni pa želel komentirati, ali so dali Horvatovi soglasje za to potezo. Horvatova pravi, da je z očitki revizije seznanjena in da je vse naredila v skladu s pravili.

- **Več je treba delati z mladimi ljudmi. Silva Eöry. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 49, 7. decembra 2017, str. 3**

Obisk dveh ministrov v Porabju

Ministra Dejan Židan in Gorazd Žmavc sta obiskala slovensko vzorčno kmetijo na Gornjem Seniku, ki je bila osnova za nov podoben projekt v Gorskem kotarju

Ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Dejan Židan ter za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc sta obiskala Porabje. Najprej sta se v prostorih slovenskega generalnega konzulata v Monoštru srečala s predsednikom Zveze Slovencev na Madžarskem Jožetom Hirnökkom, predsednikom Državne slovenske samouprave Martinom Ropošem in zastopnico slovenske manjšine v madžarskem parlamentu Eriko Köles Kiss, nato pa sta obiskala še slovensko vzorčno kmetijo na Gornjem Seniku.

»Zelo sem vesel, saj ugotavljam, da manjšinske organizacije dobro delajo in se borijo, tako da ima manjšina možnost, da se razvija,« je poudaril Židan in z zadovoljstvom ugotovil, da »vzorčna kmetija, inovativni projekt, ki smo ga zagnali leta 2011, daje primerne rezultate. To je bila tudi osnova, da sva se z ministrom Žmavcem odločila, da skupno financiramo podobno zgodbo v Gorskem kotarju«. Kmetijski minister je pojasnil, da so se pogovarjali tudi o ideji, da bi na obeh vzorčnih kmetijah profesionalno delovali dve strokovni osebi s področja kmetijstva in prehrane, »kar so predstavniki narodnosti dobro sprejeli, zato bomo poiskali način, kako bomo to izvedli. Pogovarjali smo se tudi, kako več delati z mladimi ljudmi. Pri njih je neka nova energija, je novo znanje, potrebujejo pa pomoč srednje in tudi starejše generacije«. Po besedah Žmavca je pomembno, da Slovenija s projekti, kakršen je vzorčna kmetija, išče »nove poti za hitrejši razvoj teh krajev, pa tudi, da mlade generacije dobijo možnost za zaposlitev«.

Ministra sta si ogledala tudi vzorčno kmetijo na Gornjem Seniku, kjer jima je vodja Razvojnega centra Slovenska krajina Andreja Kovač predstavila njeno delovanje in letošnje poslovanje. Poudarila je, da so zelo zadovoljni z zasedenostjo prenočitvenih zmogljivosti in pozitivnimi odzivi, kar dokazujejo tudi visoke ocene pri spletnih ponudnikih prenočišč. Nekaj več težav so imeli letos v kmetijskem delu, saj jim je pozeba vzela večino letošnjega pridelka jabolk.

- **Prehitevanje arbitražnega sporazuma. Janko Votek. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 49, 7. decembra 2017, str. 8**

Hotižani množično dvigujejo priporočeno pošto

Lastniki zemljišč zamudili rok za prijavo dohodka na kmetijskih zemljiščih – Ni jasno, kaj in kako po 1. Januarju

Lastniki zemljišč na levem bregu Mure, ki ležijo na hrvaškem katastru, so novembra začeli dobivati s priporočeno pošto obvestila Finančne uprave (FURS). Ta jih v dopisu opozarja, da kot davčni zavezanci za letošnje leto niso vložili priglasitve ugotavljanja davčne osnove od dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti (OKGD) na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov oziroma dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov.

Kmete so opozorili, da iz registra kmetijskih gospodarstev izhaja, da so lastniki kot nosilci kmetijskega gospodarstva prijaviteli zemljišča (gre za subvencijske vloge in uveljavljanje plačil iz Programa za razvoj podeželja) zunaj Republike Slovenije, zato bi morali FURS predložiti vlogo za prijavo kmetijskih zemljišč zunaj države do 17. julija letošnjega leta. Kmetje lastniki zemljišč so tako morali sedaj oddati omenjeno vlogo, poleg vloge pa tudi morebitna dokazila o plačilu davkov na Hrvaškem. V primeru plačila davkov na hrvaški strani se jim bo davčna osnova za že plačane davke znižala.

Nemoteno dobivali subvencije

Gledano strogo formalno prejetu obvestilo ni sporno. K oddaji zahtevane vloge FURS so bili zavezani vsi lastniki kmetijskih zemljišč na desnem bregu Mure in drugi lastniki kmetijskih zemljišč, katerih zemljišča ležijo nesporno na hrvaški strani. Čisto drugačen status in obravnavo pa so imela od vstopa Slovenije v EU zemljišča na levem bregu Mure, ki sicer ležijo na hrvaškem katastru. Zaradi nerešenega mejnega vprašanja so kmetje lastniki teh zemljišč, do rešitve mejnega problema, vpisali ta zemljišča v naš register kmetijskih zemljišč. S tem so lahko uveljavljali vse pravice in obveznosti. Nemoteno so dobivali subvencije. Po zagotovilih lastnikov zemljišč ni mogoče trditi, da iz tega naslova ne bi plačevali davkov. Če nič drugega, se del subvencij, ki so jih dobili na račun teh zemljišč, šteje v dohodninsko osnovo in je obdavčen. Po njihovi oceni za novo prakso FURS ne more biti odgovoren arbitražni sporazum. Rok za njegovo uveljavitev je šest mesecev, torej se bo iztekel konec letošnjega leta. Če že zahteva po oddaji vloge, bi bila ta logična v naslednjem letu. Lastniki zemljišč so prepričani, da tudi takrat samo pogojno in le če se bo tudi Hrvaška odločila uveljaviti arbitražni sporazum.

FURS se v svojem odgovoru na naša vprašanja sklicuje na zakon o dohodnini in pojasnjuje: »Ta v šestem odstavku 69. člena določa, da se kot osnovna kmetijska in osnovna gozdarska dejavnost šteje tudi pridelava na kmetijskih in gozdnih zemljiščih izven Slovenije. Z novelo zakona o davčnem postopku (Uradni list RS, št. 63/16) se je s 1. 1. 2017 začela uporabljati določba o obvezni prijavi kmetijskih in gozdnih zemljišč izven Slovenije. Navedene določbe bolj jasno urejajo način določanja pavšalne davčne osnove za kmetijska in gozdna zemljišča izven Slovenije ter s tem izenačujejo zavezance za dohodek iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti z drugimi zavezanci za dohodnino glede osnovnega načela dohodnine o upoštevanju svetovnega dohodka rezidenta. V skladu z navedenim so bili torej zavezanci dolžni do 15. julija davčnega leta prijaviti kmetijska in gozdna zemljišča izven Slovenije, ki jih uporabljajo ne glede na način uveljavljanja subvencij. Za kmetijska in gozdna zemljišča izven Slovenije se štejejo zemljišča, ki niso evidentirana v zemljiškem katastru Slovenije, in zavezancu v davčno osnovo od dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti ni pripisan katastrski dohodek teh zemljišč. V primeru da zavezanec od zemljišč izven Slovenije plačuje davek, pristojnemu finančnemu uradu predloži ustrezna dokazila o davčni osnovi in o znesku davka, ki je dokončen in je bil dejansko plačan v tujini. Davek od takih zemljišč, ki ga je zavezanec že plačal v tujini, se prizna kot odbitek tujega davka. Tak odbitek se prizna zgolj za istovrstni davek v tujini; torej davek od dohodka iz kmetijske dejavnosti, ki je bil plačan od ustvarjenih dohodkov iz naslova kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki jih imajo zavezanci v uporabi izven Republike Slovenije. Tako izkazan davek torej zmanjšuje davčno obveznost zavezanca od teh zemljišč, določeno po naših predpisih. Zmanjšanje na račun tujega davka je možno do višine davčne osnove za taka zemljišča.«

Davčna malha vedno prazna

FURS upravičuje poslana obvestila kmetom s spremembo zakona o davčnem postopku, ki z letošnjim letom zahteva obvezno prijavo OKGD za zemljišča na »tujem ozemlju«. Kmetje se zavedajo, da pred davkarji ni mogoče pobegniti. Moti jih le, da je do te zahteve prišlo ravno v tem izredno občutljivem času. Prepričani so tudi, da ima FURS dostop do vseh podatkov o prihodkih s teh zemljišč, saj lahko do njih dostopa prek Agencije za kmetijske trge in razvoj podeželja. Zgodba ima tudi drugo plat. Za ta kmetijska zemljišča se v času »patpoložaja« niso plačevali davki. Davke pa je bilo treba plačevati že v nekdanji skupni državi. Takrat je veljal medrepubliški dogovor o poravnavi davčnih obveznosti. Naši lastniki kmetijskih zemljišč na hrvaškem katastru so bili obdavčeni po naši davčni zakonodaji. Naša davkarja je pobrala davke in te potem refundirala pristojni davčni upravi na Hrvaškem in obratno.

Zahteva FURS po oddaji vlog povzroča nekaj dvomov med kmeti, saj jim ni jasno, kaj in kako po prvem januarju. Do zdaj je veljalo, da z novim letom ugasnejo vse pravice, ki so jih lahko uveljavljali lastniki »hrvaških« zemljišč na levem bregu Mure.

To bi dejansko veljalo, če bi prišlo do uveljavitve sporazuma na obeh straneh. Kot kaže, ne bo tako in naši kmetje bodo lahko še naprej uveljavljali pravice (subvencije) pri nas. Pri tem naj jih ne bi omejevala niti sprememba zakonodaje, ki se sprejema za uveljavitev sporazuma. Z uveljavitvijo sporazuma tudi na hrvaški strani pa bi jim te pravice ugasnile in bi se morali popolnoma podrežati hrvaški zakonodaji. Šele ko bo prišlo tako daleč, se njihov položaj spremeni in bo oddaja vloge v interesu. Zdaj pa morajo zbirati in oddajati podatke, do katerih FURS ima dostop.

- **Pri šoli so vgradile svoj tlakovec. Bernarda B. Peček. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 49, 7. decembra 2017, str. 18**

DSŠ Lendava v projektu Building Bridges – Gradimo mostove

Lendavske gimnazije obiskale šole v Duisburgu v Nemčiji – Obisk je prva izmed šestih izmenjav v okviru novega projekta Skupina gimnazijk Dvojezične srednje šole (DSŠ) Lendava je bila na izmenjavi v Nemčiji v okviru novega projekta Erasmus+ (KA 2) – Partnerstvo med šolami, ki ga bodo izvajali naslednja tri leta. Vsako leto bo skupina treh ali štirih dijakov v spremstvu učitelja gostovala na dveh izmed sodelujočih šol, kjer bo primarno govor o širjenju tolerance, sprejemanju drugačnosti in spoznavanju sveta s pomočjo delavnic. Prvo srečanje predstavnikov vseh šestih partnerskih šol iz Avstrije, Poljske, Švedske, Španije in Slovenije je bilo v Duisburgu v Nemčiji, gostiteljica pa je bila šola z imenom Gottfried Wilhelm Leibniz Gesamtschule, kjer imajo skupno čez 1700 učencev.

Dijakinje so se vrnila polne pozitivnih vtisov. V tem šolskem letu se bo skupina dijakov odpravila še na izmenjavo v Španijo (IES Monegros – Gaspar Lax), kjer je tudi koordinator projekta. V naslednjem šolskem letu se bodo jeseni odpravili v Avstrijo (kraj Sankt Agatha), spomladi leta 2019 pa še na Poljsko (Kartuzach). Istega leta jeseni bodo obiskali Švedsko, celoten projekt pa se bo spomladi leta 2020 končal z obiskom dijakov vseh partnerskih šol v Lendavi. Večina dejavnosti projekta se izvaja v angleškem jeziku, seveda pa bodo dijaki imeli možnost komunicirati in izpopolniti tudi svoje znanje nemškega in španskega jezika. Glavni cilji tega projekta so zgraditi bolj povezano in inkluzivno evropsko skupnost, promovirati skupne evropske vrednote in povečati družbeno integracijo oziroma avtonomijo mladih ter njihovo aktivno udeležbo v družbi. »Verjamemo, da bo sodelovanje v tem projektu obogatilo delo na naši šoli in omogočilo našim dijakom, da spoznajo svet tudi s tega zornega kota. Kot stranski produkt projekta pa po tihem pričakujemo tudi večjo samozavest naših dijakov in zaupanje v svoje znanje ter zavest, da jim je okolje, v katerem so odrasli, ponudilo dovolj, da so lahko razvili svoje potenciale,« je povedala Sandra Vida, koordinatorica projekta na lendavski šoli. Prvo skupino dijakov je v Duisburgu spremljala Ildiko Kovač, profesorica biologije; za mnoge je bilo posebno doživetje že potovanje z letalom z dunajskega letališča v Düsseldorf, dijakinje so bile teden dni nastanjene pri družinah, čeprav jim nemški jezik ni tako blizu kot angleščina, ki pa je bil sicer jezik komunikacije. Dijaki, ki so prišli iz partnerskih petih držav, so spoznali mesto, šli na izlet v Köln in na šolskem pikniku pripravili lokalne specialitete – lendavska skupina je pripravila solato iz ajdove kaše.

Dijakinje Sara Feher, Zala Puklavac in Noemi Vegi pravijo, da dejavnosti niso bile klasične, saj je bil zanje pouk prilagojen. Šola je zelo velika, obiskujejo jo dijaki veliko različnih narodnosti in ver. Pri šoli imajo vrt, kjer vsak dijak okraši in vgradi poseben tlakovec. Tudi one so dobile svoj tlakovec, ki je za vse čase vgrajen v tla. Zala je bila prvič na severu Nemčije, ker ne govori nemškega jezika, je bilo malce težje, vseeno pa je spoznala, da se tamkajšnja šola prilagaja tudi priseljencem, ki imajo na šoli dve leti prilagojen pouk. Sandra Vida pa je še dodala: »Toleranca in sprejemanje drugačnosti sta osnovni cilj. Zdaj bomo najprej predstavili izmenjavo v Nemčiji, potem pa bodo začeli zbirati prijave za Španijo. Vsak bo moral napisati motivacijsko pismo in zakaj misli, da je primeren za udeležbo v Španiji. To je dobro, kajti tako dijaki malo razmislijo, kaj so že naredili, kako so sposobni, kaj si želijo ... prav je, da sploh začnejo o tem razmišljati. Slovenci smo vajeni biti skromni in se ne izpostavljati, prav pa je, da se bolj cenimo in smo bolj samozavestni. Tudi s tega zornega kota je dobro sodelovati v projektu, pomembno pa je tudi, da poleg dijakov tudi učitelji spoznavajo druge države in šole.«

- **Prispel je na slovenski Parnas. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 49, 7. decembra 2017, str. 20**

Poklon pesniku Milanu Vincetiču

Mapa Kalejdoskop s šestimi pesmimi, ki simbolizirajo desetletja pesnikovega življenja, kaže na njegovo slutnjo lepega V Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota so se na spominski in precej čustveni prireditvi Homaž Milanu Vincetiču z razstavo, avtorskim recitalom in mapo njegovih izbranih pesmi poklonili pesniku, pisatelju, uredniku in prijatelju Milanu Vincetiču. Mapa njegovih izbranih pesmi Kalejdoskop, ki so jim likovno podoba dali likovni umetniki, je Društvo za humanistična vprašanja ARGO nameravalo predstaviti ob Vincetičevem 60. rojstnem dnevu 11. oktobra. Pa Vincetič te svoje poti, ki je sicer zaživela in bo živela še naprej v njegovi poeziji, ni do konca izhodil, umrl je namreč 4. oktobra letos.

Izpesnil je svoje življenje

Razstavo o delu in življenju Milana Vincetiča sta pripravili dr. Klaudivija Sedar in Metka Sraka, ki ju je pri izboru in poudarkih vodila misel, kaj bi pesnik sam želel slišati o sebi. Izvemo več o njegovi prvi pesniški zbirki Papirnate ladjice iz leta 1979, ki jo je napisal na pisalni stroj, fotokopiral, sam obrezal in zvezal. Njegova pesniška pot pa se je začela še prej, kot je odšel v Ljubljano z vizijo, da bo pesnik. Takrat je stopil do vidnih pesnikov Koviča, Zlobca, Božiča, Pavčka ..., se učil ob njihovih strogih kritikah, zahajal v pesniške družbe in se pridružil vročim in žgočim kavarniškim debatam.

Vrnil se je v Prekmurje, kjer se je že kalila nova in močna pesniška generacija ki je rodila bogate sadove, je med drugim povedal profesor slovenskega jezika in publicist Franci Just. Odtlej do lanskega leta je poleg treh romanov, osem knjig kratke proze izšlo še štirinajst Vincetičevih samostojnih pesniških zbirk, v katere je, tako Just, Vincetič prelił svoje življenje, svojo misel, svojo dušo, svoj pretanjen občutek za jezik in svojo slutnjo lepega. Vincetič je svoje življenje izpesnil, kajti prav svojevrstno je bilo v njegovem pesniškem ustvarjanju razmerje med njegovim življenjem in poezijo.

Zaradi izpovednih in izraznih posebnosti so se mnogi strokovnjaki razmislili o njegovi poeziji raje izogibali, pa tudi mnogi literarni kritiki se niso mogli dokopati do jedra njegove poezije, razmišlja Just ter doda, da so se na poti v njegov pesniški svet pogosto spotaknili ob podobah prekmurskega sveta in ga označevali kot prekmurskega pesnika. »To ga je zelo iritiralo. Upravičeno. Kajti Milan Vincetič je slovenski pesnik in prispel je na slovenski Parnas. In to po težji in daljši poti.« Nadalje razmišlja, da na literarno-estetskem situ časa ostajajo polna zrna in tudi Vincetičeve samosvoje in izvirne poti v sodobnem

slovenskem pesništvu kulturna javnost ni mogla spregledati. Potrdila jo je z literarnimi nagradami in priznanji, med drugim je za pesniško zbirko Lakmus prejel nagrado Prešernovega sklada in za svoj pesniški opus čašo nesmrtnosti.

Z vztrajnostjo zlatokopa

V besedni umetnosti pa je temeljna in bistvena slutnja lepega, ki se začuti ob srečanju z umetnino, in to je, če povzamemo Justa, v sebi nosil tudi Vincetič, ki je »z vztrajnostjo zlatokopa luščil besede iz različnih plasti slovenskega jezika, jih brusil in loščil, dokler niso zazvene in zasijale tako, da so mogle pričati o njegovi slutnji lepega«. Na to Vincetičevo slutnjo lepega so hoteli pokazati s pesniško mapo Kalejdoskop, za katero je dal pobudo umetnostni zgodovinar dr. Janez Balažič, oblikoval pa jo je akademski slikar Mirko Rajnar.

Šest pesmi za zbirko, ki simbolizirajo vsako desetletje njegovega življenja, si je Vincetič izbral sam. Prva je iz pesniške zbirke Arka z likovno podlago Franca Mesariča, druga iz Tajmira z likovno predlogo Zdenka Huzjana, tretja iz pesniške zbirke Divan z likovno predlogo Sandija Červeka, četrta iz Tanina z likovno predlogo Marjana Gumilarja, peta iz Balte z likovno predlogo Ignaca Medena in šesta iz pesniške zbirke Lakmus, za likovno predlogo pa so vzeli delo Lojzeta Logarja. Vincetičeve pesmi je interpretirala Gabrijela Granfol Peurača, svoje pesmi so ob tej priložnosti brali Ernest Ružič, Tine Mlinarič, Feri Lainšček, Štefan Kardoš in Dušan Šarotar, nastopil pa je tudi glasbenik Bojan Sedmak.

- **Čez ta prag me bodo nesli, ko zatisnil bom oči. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 49, 7. decembra 2017, str. 20**

O smrtnih šegah in pogrebnih praksah v Pomurju in Porabju.

Etnologinja Jelka Pšajd o smrti, ki je v naši družbi in sodobnem času tabutema – Smrtne šege naglo izginjajo

Čez ta prag me bodo nesli, ko zatisnil

bom oči je naslov nove razstave in obsežne publikacije, ki pripovedujeta o smrtnih šegah in pogrebnih praksah Pomurja in Porabja, zasnovali pa so ju v Pomurskem muzeju Murska Sobota. »Smrt postaja tabutema in tudi zato mi je bil izziv, kako smrt in vse, kar je povezano z njo, muzeološko in etnološko interpretirati, hkrati pa me je zanimalo, kako se bodo odzvali obiskovalci in kako se sami spoprijemajo s to temo in smrtjo,« je povedala avtorica razstave, etnologinja Jelka Pšajd, ki se tej temi posveča že 15 let. In to prav v času, ko smrtne šege naglo izginjajo.

Razstavni prostori niso morbidni, niso v črnini, ki pri nas zaznamuje smrt, ampak so barvni ter razdeljeni na čas pred smrtjo, čas smrti in čas po smrti. Saj se smrt s smrtjo ne konča, kar so prikazali na razstavi, ki jo je zasnoval umetnik Gregor Purgaj ter muzejski postavitvi in etnološki interpretaciji s postavitvijo dodal svoje razumevanje smrti.

Zdejnoti, vō se vtegnōti, dūšo pustiti in še veliko več je narečnih frazeološko gemov, ki označujejo smrt ali govorijo o smrti, ne da bi jo omenjali, veliko je narečnih besed, ki so povezane s smrtjo, kar priča o tem, kako neizogiben del življenja je smrt nekoč bila. Glavni moto razstave je, da je smrt del življenja, kar pa je veliko bolj veljalo za preteklost, ko so ljudje imeli tesnejši stik s smrtjo, saj so umrli do pogreba ležali v domači hiši, kot za danes, ko se smrt odriava v domove za ostarele, bolnišnice in mrliške vežice.

Posebnost prekmurskega prostora je, da ena župnija nima skupnega pokopališča, ampak ima vsaka vas svoje pokopališče, tam, kjer živijo evangeličani in katoličani, pa imajo dve ali celo tri. Tako je na območju Pomurja in Porabja okoli 190 pokopališč, in ker gre za večversko in večnacionalno območje, je raznovrstnost toliko večja, kar se, prav tako šege in vraže, obredi, magična dejanja so ob slovesu od pokojnika zelo pomembni, saj je bila v preteklosti močna ločnica med živimi in mrtvimi, med tuzemskim življenjem in onstranstvom, pove Pšajdova. »Ko je nekdo stopil v onstranstvo, so s šegami poskrbeli, da se mrtvi ne bi več vrnil. Na primer s pokrivanjem ogleдалa, kajti če bi se duša pokojnika zagledala, ne bi mogla prestopiti na drugi svet, pa z zatemni tvoje oken, ustavitvijo ure in drugim. Tega, da bi se vrnil, so se izjemno bali.« Pomemben del te folklore, ki se navezuje na smrt, so tudi čudeži, pojavi, so mrtvi dajali znak, da bodo umrli, ponekod so slišali skovikati čuka ali sovo, tuliti psa ali nenavaden ropot v hiši ali omari, ali so to napovedale sanje, veliko pa je tudi pripovedi o vračanju mrtvih oziroma strašljivih zgodb in prigod. S pojavom mrliških vežic izginjajo tudi šege, povezane s slovesom mrtvega od doma, ko so ga na pragu trikrat dvignili in spustili kot zadnje slovo od doma in hkrati z namenom, da se ne bi več vrnil.

Šege pa potrebujemo tudi zato, da smrt bližnjega lažje prebolimo. Ko so v preteklosti mrtvi ležali doma, so imeli svojci, bližnji in sosedje neposredni stik s truplom in pri tem je šlo za intenzivno družbeno žalovanje, oblekla se je črnina, a sta delo in življenje kmalu stekli dalje. »Danes pa ne žalujemo v polnosti, ker nam manjka dotik z umrlim, manjka nam uvidenje, da je svojec mrtev, in to čustvovanje smo prenesli na pokopališča z intenzivnim, tudi kičastim, okraševanjem in pogostim obiskovanjem grobov.«

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Pri nas zakoj nega? Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 2**

Dostafart sem že razmišljala o tom, kak tau, ka v Prekmurji telko dobri, nadarjeni in uspešni (sikerés) umetnikov majo. Najbole vejndrik tau vala za literate (pesnike, pisatele) pa za likovne umetnike (slikarje, kiparje). Istina, ka zatok v oklepaji tau tō moram napisati, ka je nej vsakši umetnik (művész), steri o sebi tau misli. Dapa tau njajmo, ka je tau leko že edno drugo razmišljanje.

Se pravi, na kvadratni meter gledano vejndrik nin nega telko umetnikov kak v Prekmurji. Ta krajina je dala cejlomi slovenskomi prostori dosti pesnikov, pisatelov, slikarov, pevcev itd. Leko bi pravli, ka po procentaj več, kak kelko je procent njenoga prebivalstva v Sloveniji.

Ka se skriva za tejm? Ka je skrivnost krajine pri Müri? Čedni lidgé tak pravijo, ka narod, steri živé na obrobji, na periferiji, pa ovak nejma prilike, ka bi se vōpokazo, išče možnost v umetnosti, ka bi se pokazo, ka bi pokazo svojo dūšo. Tau je velalo v zgodovini za Slovence med Mürov in Rabov, vsigdar so bili daleč od centrov, tak od Lublane kak od Budimpešte. (Če go

štete, vam tau potrdi serija Dušana Mukiča Prejk Müre sem prihajo.) Druga stvar, stera daje inspiracijo lidam, je sama krajina, šurka, duga ravnica, prejk stera se sūča Müra. Ravnica nam pisti po enom tali, ka daleč sega naš pogled, po drugom tali nas naredi melanholične, zasenjene. Senje so pa trno potrebne za ustvardjanje.

Kak pa te tau, ka med nami, Slovenci pri Rabi, nega umetnikov ali samo trnok malo? Naši predniki so nej senjali ali mi ne senjamo? Kaj vi nej... Naša krajina je tö (bila) periferija, pa še kakšna! Dosti ūša, kak je bilau Prekmurje. Naši lidgé so se najbolje s tejm spravali, ka naj bi spoj preživeli, naj bi leko telko vkŭpspravili, ka bi držina leko prosperirala, vse drugo je bilau »drugorazredno«. Za ustvardjanje več nej bilau nej volé, nej časa pa nej moči.

Pa če smo pravični, realno gledano je ranč nej pričakovati, ka bi med par gezero lidami – kelko nas je Porabski Slovencev – bilau dosti, steri se rodijo z umetniško žilico (mŭvészi vénával). Če rejsan bi dobro bilau.

Vse tau mi je prišlo na misli po otvoritvi razstave Varaške likovne kolonije, na sterij je Feri Gerič pa vŏzdigno, ka bi mogli najti nekoga, steri bi se spravlo s kejpi, stera so stvaurili na 16. kolonijaj. Če pá nemo meli »svojoga« človeka, de se »slovenskost« kolonije in galerije leko zgibila. Škoda bi bilau za tau!

- **Mednarodna srečanja dajejo inspiracijo. -dm- . Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 2**

Po dolinaj grmi, obliska,« smo slišali prve besede znane porabske ljudske pesmi v izvedbi mlade pevke Gyöngyi Nagy, ki redno potuje iz okolice Győra v Budimpešto na vaje s skupino Špajnsni - flajnsni muzikanti. Zasedba mladih slovenskih in madžarskih glasbenikov je razmeroma nova, svoj prvi nastop je izvedla prav 24. novembra, ko so v razstavnem prostoru Slovenskega doma v Monoštru v večernih urah odprli razstavo iz stvaritev, nastalih na letošnji 16. Mednarodni likovni koloniji v središču Porabja.

»Na otvoritvi prve razstave po letu 2010 sem izrazil pripravljenost, da bi Mestna občina Monošter podprla likovne kolonije. To se je zgodilo in že šesto leto zagotavljamo polovico potrebnih sredstev iz fonda za civilne organizacije,« je na odprtju letošnje razstave poudaril župan Monoštra Gábor Huszár in dodal, da sam raznaša sloves odličnih umetniških srečanj, kjer koli po svetu naj že hodi. Najavil je tudi prihod madžarskih ustvarjalcev iz oddaljenega transilvanskega kraja Szépvíz in s tem sodelovanje najbolj zahodnih in najbolj vzhodih koncev Karpatskega bazena.

Gostitelj, predsednik Zveze Slovencev Jože Hirnök, je ob monoštrskem županu pozdravil še generalnega konzula RS dr. Borisa Jesiha, slovensko zagovornico Eriko Köleš Kiss in predsednika DSS Martina Ropoša, nato pa je umetnostna zgodovinarica – sicer avtorica spremne študije v kakovostno pripravljenem katalogu – dr. Katarina Mohar na kratko predstavila stvaritve letošnje kolonije: simbole razpadanja Dubravka Baumgartnerja, mitološke podobe Györgya Csute, minimalistične zvoke tišine Dragana Gačnika, zrcalni podobi divjega petelina Endreja Göntérja, imaginarne pokrajine Laure Hosszú, koketirajočo skulpturo Ferenc Királyja, pokrajinske motive Branke Lalić, zorane njive Dalibora Milojkovića, preinterpretirani potrošni material Maruše Štibelj in končno prenos podob digitalnih medijev Kaje Urh.

»Pri likovnih kolonijah je zagotovo najbolj pomembno srečevanje umetnikov iz različnih delov države ali različnih držav, ki se drugače ne bi srečali. Na njihovo umetnost zelo vplivajo takšni in drugačni stiki in to je zelo dobra možnost, da dobijo neke nove impulze za svoje ustvarjanje, da sodelujejo, spoznajo kolege, vidijo drugačna mišljenja, dobijo inspiracijo,« meni Katarina Mohar.

Dolgoletni strokovni vodja in pobudnik monoštrskih mednarodnih likovnih kolonij Franc Gerič je opozoril, da se odvija na sedežu Zveze Slovencev na Madžarskem že 16 let zavestno umetniško delovanje, ki je pritegnilo veliko pozornosti. V tem obdobju se je nabrala dragocena in bogata zbirka, s katero se lahko organizatorji pohvalijo tako na državni kakor evropski ravni. Zahvalil se je domačinom, ki naredijo vse za ustvarjajoče umetnike in spremljajo njihovo delo. (Štirje od letošnjih gostov, Ferenc Király, Endre Göntér, Dubravko Baumgartner in Laura Hosszú, so bili prisotni tudi na slavnostnem odprtju.)

»Nikoli nismo popustili, kadar je šlo za kakovost,« je še poudaril nekdanji direktor Galerije-Muzeja Lendava in dodal, da še vedno čakamo na odprtje galerije v samem središču mesta Monošter. Kot možno primerno rešitev je nakazal preoblikovanje propadajočih stavb nekdanje tovarne kos v muzejske namene. Opozoril je tudi na možnost črpanja evropskih sredstev in pozval k boljši povezanosti s kolonijami v Lendavi, na Madžarskem ali celo na Slovaškem. »Moja želja je bila zmeraj, da bi mladega strokovnjaka na sedežu Zveze Slovencev finančno podprla sama država ali občina Monošter. Šele takrat se lahko pogovarjamo naprej o tem, kako prodreti v širšo javnost,« je zaključil Franc Gerič.

Direktor Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti – kot enega od pokroviteljev – mag. Marko Repnik je poudaril, da se je na prvem obisku v Porabju pred kratkim seznanil z delovanjem Zveze Slovencev na Madžarskem ter s prostori, s katerimi krovna organizacija razpolaga. Potrdil je nadaljevanje kulturne politike Javnega sklada, torej nudenje podpore ljubiteljskim dejavnostim, s posebnim poudarkom na zamejske skupnosti.

Direktor Repnik je nato odprl razstavo iz stvaritev, ki bodo odslej bogatile zbirko Zveze Slovencev na Madžarskem. Na ogled so bile tudi fotografije Csabe Steffela o samih ustvarjalcih, osnovno lirično razpoloženje pa je v dvorani zagotovila navdušena skupina Špajnsni-flajnsni muzikanti. (Na naslovnici: prizor z otvoritve razstave. (Z leve) dr. Katarina Mohar, mag. Marko Repnik, Jože Hirnök, Brigita Soós in Gábor Huszár.)

- **»Narodni skupnosti povezujeja državici«. -dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 3**

23. in 24. novembra se je na uradnem obisku na Madžarskem mudil predsednik Državnega zbora Republike Slovenije dr. Milan Brglez. Prvi dan se je v zgradbi madžarskega Parlamenta sestal s predsedniškim kolegom dr. László Kövérjem, ki je slovenskega gosta na uradni obisk tudi povabil. Člana delegacije iz Slovenije sta bila še državnozborna poslanca dr. László Göncz in Franc Laj, med gostitelji pa smo našli tudi zagovornico slovenske narodnosti v madžarskem Parlamentu Eriko Köleš Kiss.

Oba predsednika sta ocenila dosežke medvladnega sodelovanja in se posvetovala o pomembnih regionalnih vprašanjih na področju energetike in prometa. V kasnejši izjavi je László Kövér poudaril, da so madžarsko-slovenski politični odnosi odlični in da je Slovenija ena od najboljših sosed Madžarske. Slovenska vladajoča koalicija in madžarski kabinet se sicer v

nekaterih vprašanjih, kot je na primer prihodnost Evropske unije, razhajata, kljub temu pa lahko sodelujeta, kar omogoča trud za medsebojno razumevanje. Le-to pa prispeva tudi k dobrim gospodarskim odnosom, tako predsednik madžarskega Parlamenta. Po pogovorih je predsednik Milan Brglez gostitelju podaril cepič mariborske »stare trte«, ki ga bodo posadili v vinorodnem okolju okoli madžarskega mesta Szekszárd.

Naslednji dan uradnega obiska se je začel s konferenco v Parlamentu, ki so jo ob 25. obletnici podpisa Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine na Madžarskem in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji priredile inštitucije, pristojne za nacionalno politiko. Ob državnem sekretarju za nacionalno politiko Árpádu Jánosu Potápiju sta konferenco odprla in zbrane nagovorila predsednika obeh parlamentov. O pomenu sporazuma sta spregovorila slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss in madžarski poslanec v DZ RS László Göncz, svoje poglede pa sta predstavila tudi predsednik DSS Martin Ropoš in predsednik PMSNS Ferenc Horváth. Navzoči so lahko prisluhnili tudi ocenam uspehov slovensko-madžarskih manjšinskih mešanih komisij.

Uradni obisk predsednika Milana Brgleza se je zaključil na monoštrskem slovenskem Generalnem konzulatu, kjer so visokega gosta sprejeli gostitelj generalni konzul RS dr. Boris Jesih, predsednik ZSM Jože Hirnök, predsednik DSS Martin Ropoš, slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss, novinar Dušan Mukič in predstavnik porabske mladine Szabolcs Andrejek. Predsednika DZ RS sta spremljala še veleposlanik RS v Budimpešti dr. Robert Kokalj in namestnica veleposlanika Metka Lajnšček.

Pogovori so potekali o najpomembnejših problemih slovenske narodnosti na Madžarskem, tako o vprašanju bogoslužij v materinščini, stanju javnih cest v pokrajini, vidni dvojezičnosti, izboljšanju ravni šolanja v slovenskem jeziku in prihodnosti skupnosti.

»Ključna je skrb za nove generacije, « je v kasnejši izjavi za javnost poudaril predsednik Brglez. »Potrebujemo kritično maso, da bi se lahko ta jezik bolje razvil, da bi bilo znanje materinščine tisto, kar bi povezovalo in pomenilo tudi dodano vrednost v življenju vsakogar, ki tukaj živi. Spodbuda mora biti notranja, to sam počneš zaradi sebe, ne samo zaradi tega, ker ti to drugi pripovedujejo.« Predsednik Državnega zbora je obenem izpostavil, da je porabska skupnost majhna, manjša celo od pomurske madžarske. »Potrebna je veliko večja skrb, da se ohrani. Ničesar pa se na koncu ne da narediti, če sami tega pravzaprav ne želijo. Obe državi morata dati tisto podporo, ki je pri tem potrebna.«

Milan Brglez je podčrtal, da se je trud za parlamentarno zastopstvo narodnosti na Madžarskem v času sedanje vlade pokazal. »Predstavnica Slovencev obstaja, nima pa takšnih pravic kot naš polnovredni poslanec. In prav je, da je na naši strani zadeva tako postavljena. Mislim, da je trud v to smer potreben. Bo pa potrebno na vseh nivojih oblasti to urediti. Tudi pri nas ni zadeva samo v parlamentu, ampak je tudi znotraj lokalnih oblasti zadeva zelo jasno postavljena. Tudi nekateri župani na dvojezičnih območjih ne morejo biti več izvoljeni, če vsaj ne razumejo madžarsko. Ta trenutek pa je osnovni moment potreba po tem, da bo vidna dvojezičnost tudi tega območja, kjer se zdaj nahajamo,« je opozoril visoki gost in strnil izkušnje uradnega obiska: »Podpora naši slovenski narodni skupnosti v Porabju je tista, ki je za nas vsekakor pomembna. Dejstvo je, da omogočata narodni skupnosti na obeh straneh lažjo komunikacijo. Tudi zaradi tega je bilo teh izmenjav veliko več, zame je to bilo že deveto srečanje s predsednikom madžarskega Parlamenta, uradno ali pa ob robu kakšnega drugega dogodka. In ravno v teh točkah se najlaže ujameva in to je nama obema v interesu. Če imava že včasih različne poglede na vprašanja, kako naj se Evropa razvija ali ureja migracija, se lahko vedno vrneva na te točke, ki so nama pravzaprav skupne.«

Ob 25-letnici meddržavnega sporazuma pa je predsednik poudaril: »Zelo pomemben je, predvsem za Porabske Slovence. Pri nas je bilo vprašanje že prej nekako normativno urejeno z ustavo, je pa sporazum zgled, da je takšno sodelovanje potrebno. Madžarska ga lahko uporabi kot dobro prakso v primeru svojih narodnostnih skupnosti drugod, ki se jim precej slabše godi.« Milan Brglez je na koncu izjave povzel svoje stališče: »Povezujeta nas manjšini na obeh straneh in skupni projekti. Mislim, da eno in drugo ta trenutek teče dobro. Presenetljivo dobro, bi človek rekel, če bi opazoval to z nekega drugega konca sveta. Ko živiš skupaj, pa se da to razumeti in se je treba usmeriti v tisto, kar nas povezuje.«

- **Priznanje študijski knjižnici za projekt v Porabju. Tekst: E. Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 4**

Murska Sobota

Pred kratkim sta bila v Sloveniji dva, sicer različna, vendar tesno s knjigo in bralno kulturo povezana dogodka, in sicer dan splošnih knjižnic, ki so ga počastili v Šmarju pri Jelšah, in 33. Slovenski knjižni sejem v Ljubljani.

Na dnevu splošnih knjižnic je soboška Pokrajinska in študijska knjižnica prejela nagrado za najboljši projekt splošnih knjižnic Obujajmo dediščino v Porabju - pravljичni večeri za odrasle, ki ga je vodila Vesna Radovanovič. Ob tem je povedala:

»Knjižničarke že leta hodimo v porabske šole in vrtce, vendar je znanje jezika, tudi narečnega, tako slabo, da smo pripravile pravljичne večere za odrasle. Da bodo v osnovni celici, družini, tisti, ki še obvladajo porabščino, lahko naučili mlajše. In dvorane so nabito polne.«

Pomen knjižnic je najbolj zgovoren v podatkih: 271 knjižnic in 13 bibliobusov (v Porabje je vozil prvi iz Slovenije čez mejo.) V knjižnice je včlanjenih 23,5 odstotka prebivalcev, ki so si lani izposodili 25,6 milijona enot knjižničnega gradiva, le-tega pa je 11,9 milijona enot. Zaskrbljujoče je, koliko knjig kupimo Slovenci in tudi bralna kultura krepko šepa, kljub odlični ponudbi kakovostnih knjig. Simbol Slovenskega knjižnega sejma v Cankarjevem domu je bil Martin Krpan Frana Levstika, kar je povezano s stoletnico izida prve slovenske slikanice, Martina Krpana z ilustracijami Hinka Smrekarja. Kar 115 založnikov je na sejmu predstavilo okrog 3 tisoč knjižnih naslovov, zvrstilo pa se je blizu 300 spremljevalnih dogodkov.

- **Ob 500. obletnici reformacije. Marta Sever. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 4**

V etom leti svetimo 500. obletnico reformacije. Tou je svetek, gda je naš velki reformator Martin Luter na dveri witemberške cerkve gor zabil 95 tez.

S tem smo dobili spremembe v našo cerkvi. Edno mesto med drugimi po našem rosagi je tudi ves Puconci. Tü je najstarejša evangeličanska cerkev v Sloveniji. V Püconcaj se je 25. januara v tom leti tüdi stavo avtobus, šteri je potüvo po Evropi. Meli smo določene prireditve, med drugimi so se naši farari in fararce, pa naš župan občine Puconci Ludvik Novak dogučali, da v sosednjom rosagi, na Madžarskom, organizirajo božje službe v dvej gezikaj. Tak smo se z avtobusom 12. novembra pelali v Tordaš, k našim vere bratom in sestram evangeličanom, pa v njuvoj božoj iži meli božjo službo v dvej gezikaj Ranč tak se nas je 50 vernikov 19. novembra z našim županom pa fararom Leonom Novakom in fararco Judit Andrejek napotilo v Monošter k skupnoj božjoj službi. Božjo rejč smo poslušali v dvema gezikoma - v slovenskom in vogrskom. Tak ka smo lejko vsi razumeli, pa si napunili svoje düše. Bili smo lepo sprejeti, pogoščeni z tejom in kavov. Pa tüdi razmeli smo se, si pokazali z rokami, pa s prijaznim nasmehom in toplim pogledom, šteri je žarel z naših oči. Nastopil je tudi bend cerkve iz Murske Sobote.

Vala lepa fararci iz Monoštra in vernikom, ka so nas lepo sprejeli in z nami delili poslušanje evangelija, pridige in molitve.

- **Moje telo. Vrtec Sakalovci. Vzgojiteljica asistentka Romana Trafela in vzgojiteljica Livia Nemeš. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 5**

V mesecu novembru so v vrtcu Sakalovci potekale različne dejavnosti na temo Moje telo. Spoznavali smo slovenska poimenovanja za dele telesa (glava, oči, nos, usta, ušesa, lasje, trebuh, roke, noge).

Šteli smo, koliko imamo rok, nog, prstov in sestavljali dele telesa v celoto. Igrali smo se različne gibalne in rajalne igre.

Razgibavali smo roke, noge, prste, glavo in raziskovali, kaj vse lahko z njimi počnemo. Ob tem smo se naučili pesmico Moje roke, saj smo ugotovili, da roke lahko ploskajo, božajo, bobnajo, mahajo in celo rajajo, če se primemo za roke. Zaplesali smo ob pesmicah Od glave do peta, Mi se imamo radi in Glava, rame, noga, prst.

Za zaključek pa smo se igrali igro vlog zdravnik in bolnik, kjer smo otroke spodbujali k uporabi vljudnostnih izrazov in h kratkemu dialogu. Zdravnik in bolnik sta se najprej pozdravila, nato je zdravnik vprašal: »Kaj te boli?«. Otrok pa je odgovoril: »Boli me roka (noga, glava, prst ...). Otroci so uživali v igri s povoji in obliži, saj smo vloge tudi zamenjali.

Sladkali smo se s sadjem in veliko telovadili, da bomo ostali zdravi tudi pozimi.

- **Delavnica v Gradu. Agica Holec, ravnateljica. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 5**

27. novembra zjutraj smo se s 13 učenci napotili v Grad na šolo. Vabilo smo dobili od ravnatelja Viktorja Navotnika pred dvema mesecema. Obiskal je našo šolo v Števanovcih in ponudil možnost sodelovanja.

Na ta dan so nam organizirali delavnice, oni so se pripravljali na božični bazar in mi smo jim pomagali pri tem. Z naše šole smo peljali učence 5. in 6. razreda.

5. razred je najprej iz plastičnih stekleničk delal škornje za Miklavža. Najprej smo razrezali steklenico in jo zalepili. Potem smo nanjo nalepili papirje. Zadnja naloga je ostala nedokončana, saj bi še morali pobarvati na rdeče, ampak se je barva prepočasi sušila.

Po malici smo sestavili zelo zanimiv okrasek: snežaka iz različnih materialov, ki so si ga naši učenci lahko odnesli domov.

Z učenci šestega razreda smo pletli in krasili adventne vence.

Pred kosilom so nas peljali v Vulkanijo. Tam je bilo zelo zanimivo in čudovito.

Z lepimi spomini smo se vrnili domov. Hvala ravnatelju za povabilo in vsem učiteljem in učiteljicam za ta lep dan.

- **Oddaja »Dobro jutro« Besedilo: Nino Gumilar, učitelj asistent slovenskega jezika na DOŠ Jožefa Košiča. DOŠ Jožefa Košiča. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 6**

V sredo, 22. novembra 2017, smo na DOŠ Jožefa Košiča na Gornjem Seniku imeli prav posebne goste s Televizije Slovenija, ki so na naši šoli za oddajo Dobro jutro posneli kratek prispevek o šolskem življenju, s posebnim poudarkom na šolski kuhinji (kuhinji). Prispevek je bil predvajan v petek zjutraj, 24. Novembra 2017, na prvem programu Televizije Slovenija (SLO 1), najdete pa ga lahko tudi na internetu, na spletni strani: <http://4d.rtv slo.si/> arhiv/ pod rubriko Dobro jutro, 3. del, 24. november 2017.

Oddaja Dobro jutro je osrednja jutranja informativna oddaja na prvem programu Televizije Slovenija (SLO 1), ki je na sporedu vsak dan med delovnikom (od ponedeljka do petka) med sedmo in deseto uro dopoldne (7.00–10.00). Oddaja poleg dnevnih novic prinaša različne poučno- izobraževalne, včasih tudi zabavne vsebine, z namenom gledalcem širom po Sloveniji ponuditi čim več privlačnih in gledljivih vsebin (osrednji studio je v Ljubljani, ekipi pa sta tudi v Mariboru in v Kopru, vmes pa so še javljanja s terena).

Ob petkih oddaja poteka tako, da se terenska ekipa javlja iz nekega slovenskega kraja, kjer spoznava krajevne in predvsem kulinarčne (kuharske) značilnosti določene pokrajine in njenih ljudi. Tokrat se je ekipa, katere vodja je gospa Marija Merljak, velika poznavalka »zdrave prehrane« (po poklicu je univerzitetna diplomirana inženirka živilske tehnologije), podala med zamejce »Med rojake v Porabje na Madžarsko«. Prva postaja njenega obiska je bila najstarejša in hkrati največja narodnostna šola v Porabju, DOŠ Jožefa Košiča na Gornjem Seniku.

Po vnaprej načrtovanem scenariju smo ekipo TV SLO učenci in učitelji, vključno z gostiteljico, ravnateljico Ildiko Dončec Treiber, pričakali v telovadnici, kjer smo ji poleg šolske kuhinje prikazali sklop dejavnosti s poudarkom na obšolskih dejavnostih in življenju nekoč v teh krajih. Vse dogajanje je potekalo sočasno: učenci so plesali (venček porabskih plesov), peli porabske pesmi, igrali (prizor »Betlehmeške«), pekli medenjake (mézeskalács), izrezovali božične motive (Miklavže in jelene) in pripravljali jajčni namaz (tojáskrém). Med vsem tem dogajanjem v telovadnici je bila osrednji prostor lepo pogrnjena mizica, kjer je kuharica Marika Škaper ponujala tipične jedi za Porabje. Poudarek je bil na šolski prehrani, nekaj jedi pa je bilo še dodanih. Pripravili smo: sadno juho – gyümölcsleves, zlate žličnike ali polmesece – aranygaluska, zeljno solato – káposztasaláta ... Vse to dogajanje smo napovedovalki komentirali: ravnateljica Ildika, gospa Marija in učitelj asistent Nino. Na harmoniki nas je spremljal tudi harmonikar Ferenc Šulič.

Po koncu snemanja, ki se je kar hitro končalo, ker je bilo vse dobro načrtovano, je sledil družabnejši del. Pogrnjeno mizico je bilo treba pospraviti in učenci so tega bili zelo veseli. Vsak je poskusil pripravljene jedi, nato pa so, po skupinskem fotografiranju, pomagali še pospraviti telovadnico.

Iskrena hvala vsem sodelujočim za pomoč pri pripravi tega »projekta«. Najprej zagotovo našim učencem, učiteljem mentorjem (ravnateljci, Ibolyi, Margit, Piroški Piroški, Agici, Gabrielli), ostalim učiteljem za pomoč, kuharici Mariki in drugim kuharicam, čistilkama in harmonikarju. Bili ste enkratni! Prepričan sem, da so takšni dogodki za našo šolo in njen obstoj v Porabju zagotovo pomemben vidik, po drugi strani pa dolžnost, kajti vsi vemo, koliko pomoči narodnostnim šolam namenja matična država Slovenija.

Ekipe Televizije Slovenija se je po končanem snemanju odpravila še v Monošter, popoldne pa so snemanje končali na »Vzorčni kmetiji« na Gornjem Seniku. S prijetnimi vtisi in veselimi obrazi so se poslovili od nas in obljubili, da se moramo še kdaj srečati. Še posebej ga. Marija Merljak, ki je ob slovesu vsakega od nas objela in bila presrečna, da nas je lahko obiskala in spoznala.

- **Roboti ne bodo nikoli zmogli čustev. Tekst: Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 7**

Murska Sobota/Petanjci: Oče in sin Ob izjemnem obisku v murskosoboški evangeličanski cerkvi je častni škof mag. Geza Erniša predstavil knjigo V službi ljudi - spomini in razmišljanja, ki je izšla ob njegovi 65-letnici in 500. obletnici začetka reformacije. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija pa je povabila na pogovor dr. Aleksandra Ernišo (sina Geze Erniše) o njegovi doktorski disertaciji »Primerjava prevoda in izvirnika kot model za določanje pomena teološkega besedja v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja na primeru Trubarjevega prevoda Luthrove hišne postile.« Pogovor z Gezo Ernišo je vodila urednica Jelka Kušar, o prvem, zdaj častnem škofu evangeličanske cerkve v Sloveniji, pa so nekaj misli povedali tudi udeleženci prireditve, zdajšnji škof Geza Filo, o pomembni vlogi škofa v tako majhni cerkvi, avtor teksta v knjigi o Erniši Franc Cipot, njegov dolgoletni prijatelj, tudi na športnih igriščih, in še nekateri. Ostali avtorji v knjigi so dr. Kozma Ahačič, dr. Marko Kerševan, Tomislav Kovačič, in generalni sekretar Svetovne luteranske zveze dr. Martin Junge.

Osrednji del knjige je pogovor, ki ga je imela z Gezo Ernišo znana slovenska publicistka Jelka Kušar, ki je podobno knjigo zasnovala tudi o zelo priljubljenem slovenskem nadškofu dr. Alojzu Šuštarju. Urednica Jelka Kušar je povedala, da knjiga daje vpogled v življenje in delo škofa in njegove družine na način, ki je lahko zanimiv za vernike in vse druge. Poudarjeno je tudi dobro in pestro sodelovanje med evangeličani in katoličani v Prekmurju. Avtorica se je na kratko dotaknila reformacije, njene letošnje 500-letnice in tudi protireformacije, v kateri so sežigali knjige Primoža Trubarja in drugih protestantskih piscev.

Častni škof Erniša je tudi izpostavil, da živimo čas, ko se ni najbolj primerno izpostavljati v družbi in dodal, da upa, kako se ne bodo vsi z napisanim strinjali, ker je potlej s povedanim nekaj narobe. Seveda škof posebej govori o svojem 40-letnem duhovniškem delovanju. Poudaril je še, da verjame v sodobno družbo, če si bomo prizadevali za skupni imenovalec sodelovanja in delovanja. Kar se tiče razvoja, je le-ta neustavljiv, toda nekaj je gotovo, stroj-robot, tako Erniša, ne bo nikoli sposoben in zmogen čustev.

V dvorani Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti - raziskovalne enote Pomurje na Petanjcih (ki trenutno ne deluje), so najprej odprli manjšo pregledno razstavo likovnih del, ki so nastala v mednarodni likovni koloniji Primož Trubar, ki je v Moravskih Toplicah. Slikarje in njihova dela je predstavil umetnostni zgodovinar mag. Franc Obal in poudaril, da se po zaslugi umetniškega vodje kolonije akademskega slikarja Nikolaja Beera udeležujejo umetniških srečanj v Moravskih Toplicah priznani akademski slikarke in slikarji iz Slovenije in iz tujine, najpogosteje z avstrijske Koroške.

Aleksander Erniša, njegov nastop je napovedal mag. Franc Kuzmič, predsednik programskega sveta Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije, je izpostavil pomen verske terminologije in povedal, da je Primož Trubar pisal tako, da bi ga vsi razumeli. Sicer pa se je slovenska krščanska terminologija začela z Brižinskimi spomeniki, v protestantizmu pa je postala bolj urejena. Predavatelj se je dotaknil tudi drugih informacij, denimo podatka, da so slovenski protestantski pisci napisali 56 oziroma 57 knjig, v katerih je bilo kar 12 tisoč novih terminov. Pomembno je, da imamo v Sloveniji opravka z izvirnimi besedami, je poudaril Aleksander Erniša, sicer duhovnik v Slovenski vojski, in dejal, da je začel protestantizem učiti, da je vsak človek enakovreden. Ne nazadnje se to kaže, da je več duhovnic od prvih dveh od leta 1997.

- **Romi bodo dali svoj glas FIDESZ-u. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 7**

Romi nameravajo glasovati na naslednjih volitvah za FIDESZ, saj je to stranka, ki se zavzema za nas, je izjavil Flórián Farkas, svetovalec premiera za romska vprašanja, obenem predsednik največje romske organizacije Lungo droma. Po njegovem mnenju ga levo-liberalna stran napada zato, da bi očrnila prizadevanja za družbeno integracijo Romov. V času, ko je bil Flórián Farkas tudi predsednik Državne romske samouprave, je le-ta imela več – tudi evropskih – projektov, ki so bili neuspešni, organizacijo so celo osumili korupcije in nevestnega ravnanja z javnim denarjem, le da Farkas trdi, da te zadeve niso povezane z njim. Farkas, ki mu sedanja vlada popolnoma zaupa, pravi, da se je moralo začeti delo – po negativnem obdobju levo-liberalnih vlad – na področju romske integracije skoraj z ničle. V času njegovega predsedovanja (2010-2015) so izvedli veliko uspešnih projektov na področju izobraževanja, zdravstva in sociale. Farkas je svojo izjavo namenil tudi tistim, ki ga napadajo iz vrst romske skupnosti, češ zadosti je bilo ovadb in kaosa, spet je prišel čas, da potrdimo rezultate, ki so omembe vredni tudi v Evropski uniji.

- **»Advent je čas pričakovanja lejpoga in veseloga svetka Božiča«. Klara Fodor, predsednica DU. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 10**

Drüštvo porabski slovenski penzionistov je 26. Novembra zadvečerek svetilo svoj letošnji zadnji velki program, predadventno - božično srečanje, stero je bilau v Slovenskom daumi v Monoštri. Srečanje so oprli s svojimi pesmimi Ljudski godci TRIO Vetrnica Mala vas, vse navzauče, med njimi posaba naše goste – generalnoga konzula R Slovenije Borisa Jesiha z ženauv, slovensko parlamentarno zagovornico Eriko Köleš Kiss, županjo občine Sakalovci Valerijo Rogan,

predstavnika občine Monošter Ferenc Sütőja, predsednico DU Murska Sobota Angelo Novak - je pozdravila predsednica društva Klara Fodor (avtorica članka).

V svetešnjom tali programa je nas s svojimi prijaznimi mišljenji, s sterimi nam je dosegla do srcé, med drugimi etak pozdravila naša zagovornica Erika Kóleš Kiss: »Gda je Baug svejt stvauro pa zatau šest gni nüco, na sedmi den se tak odlaučo, ka té dén de dén počitka. Prva svejta smo po tom živeli. Po nedelaj so držine vküper k meši šlé, po meši so se malo pogučavali z žlatov, s padaši, so se stavili pa kaj popili, doma pa zadvečerek vküper svetili. Svetki so stavili trüde pa prinesli svetlobo pa radost. ... Kak lejta mimo letijo v našom življenji, se vse več radi spominamo na naše mlada lejta. Depa cajt starosti ne pomeni, ka smo pasivni, če rejsan ne odimo na delovno mesto, ka ne sedimo pa ne počivamo. Če gledam vaše programe, ka skaus leta opravlate, se mi tak vidi, ka trno pametno ponücate svoj upokojenski cajt, dosta se družite, eden drugomi veseldje prinesete, spoj pa za našo mladino lejpo peldo peldokažate. S svojov düšov pa aktivnostjov ste del/tau našoga porabskoga svejta. Vi ste tista generacija, med šterimi je odnos do našoga gezika, do naše porabske kulture, stari šeg živi, vi ste skaus z njimi vküper živeli...«

Te svetek smo si odabrali zatau tü, ka smo v imeni društva, posaba naši varaški pa slovenčarski vernikov, iskreno, s toploga srca čestitali za jubilejno slovensko sveto mešo pa se zahvalili za vse trüde v deseti lejtaj našoj zagovornici Eriki Kóleš Kiss, ranč tak vsejm lidam, steri nam omogaučijo, ka v svojo maternoj rejči tü leko hvalimo Boga. Potejm smo se lepau znak naslonili pa z velikim radüvanjom poslušali adventno - božični koncert, s sterim nas je po dougi lejtaj znauvapodarijo Mejšani pevski zbor Vladimir Močan Društva upokojencov Murska Sobota. S pesmimi kak Rajske strune zadonite, Mir in radost, Angeli na naših poljih, Božji nam je rojen sin ... so nam oprli vrata našoga srca prauti adventa, prauti božiča.

V drugom tali programa smo si leko odebrali na svojo zelenje štiri fele delo. Ali smo si pripravili adventni vejnec s pomočtjauv domanji cvetličark Marte Šteinmetz pa Anice Wachter Csicsai. Leko smo spejvali vküper s soboškimi pevci adventno-božične svete pesmi ali si poglednili kratke filme Slovenski utrinkov od naši indašnji srečanj ali se pa pogučavali, padašivali pri kakšnom fajnskom spriceri.

V zadnjom tali smo se pa družili družili, veselili v restavraciji Lipa, gde smo gora pozdravili naše penzioniste v najlepši lejtaj, steri so 75 lejt ali više stari. S svetešnjov, trno fajnsko večerdjov smo pogostili vse navzauče. Na veselici so nam veselo pa z dobre vaule igrali Ljudski godci TRIO Vetrnica Mala vas, zakoj se lepau zavalimo, ranč tak pevskomi zbori pa vsejm govornikom. Baug plati našomi padaši Stankoni Črnkoni za ozvočitev na veselici, varaškim vertinjam za fajnske pokaraje, mlajši penzionistkam za fizično delo, mladi cvetličarkam, posebno Marti Šteinmetz, stera se jeza vse pobrigala pri adventni vencaj, Slovenskomi daumi za lejpo pa prijetno mesto, küjarom pa kölnarom za fajnsko hrano pa flajsno, prijazno postrežbo, na konci pa vsejm penzionistom, gostom, steri so nam poštenjé dali (skur 130) s tejm, ka so se z nami radüvali, družili pa dobro počütili.

V imeni našoga društva se trno lepau zavalimo - tak na srečanji v živo kak prej naš slovenski novin pa Radia Monošter - za finančno pomauč Ministrstvi za človeške vire (Emberi Erőforrások Minisztériuma), Občini Monošter (Szentgotthárd Város Önkormányzata) pa Uradi R Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. Na konci pa aj na velko na znanje dam tista lejpa mišlenja, stera nam je zaželejla predsednica soboškoga pevskoga zbora Marijana Škrilec: »Advent je čas pričakovanja veseloga in lejpoga svetka, božiča. Želimo vam, ka bi odprli svoje srcé močnomi vüjpanji, pravi löbezni doma v vaši familijaj, velkomi poštvüvanji vsakoga človeka, najbola pa, ka bi v svoji srci čütili düšni mir.

Želimo vam dosta zdravja, dosta dobre volé, dosta potrpljenja, tü, če vas včasik kaj boli. Predvsem pa veseloga družjenja med vami!«

- **Predavanje o življenju škofa sv . Martina. L.R.Horváth. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 12**

Na vabilo Društva za krščansko gibanje iz Monoštra je pred kratkim imel predavanje o življenju škofa sv. Martina župnik iz Répcelaka Géza Aigner. Izpostavil je, da imajo verniki po celem svetu radi škofa sv. Martina, o njem je tudi veliko legend. Sv. Martin ni le zavetnik sombotelske škofije, temveč tudi Madžarske, zato se mu lahko priporočamo v naših molitvah.

- **Slovensko čistili Kristusa Kralja na Dolnjem Seniku. L.R.H. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 7. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 49, str. 12**

Na zadnjo nedeljo cerkvenega leta, na praznik Kristusa Kralja, je župnik Tibor Tóth imel na Dolnjem Seniku dvojezično sveto mašo, pri kateri je pel Mešani pevski zbor ZSM Avgust Pavel z Gornjega Senika

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Slovensko miklavževanje v Monoštru. Valerija Perger. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 2**

December je posebej za najmlajše res vesel mesec, saj takih in drugačnih pričakovanj ter presenečenj ni in ni konec. Vse se začne z Miklavžem, ki goduje 6. decembra, dan prej pa obiskuje in obdaruje vse, ki so bili vse leto pridni, seveda so na prvem mestu otroci. Zveza Slovencev je 5. decembra v dvorani Slovenskega centra v Monoštru pripravila tradicionalno slovensko miklavževanje za otroke vseh porabskih narodnostnih vrtev. Praznično okrašena dvorana se je napolnila z otroškimi živčavom, v ospredju je čakala skrivnostna scena, iz zvočnikov pa donela praznična glasba. Po dobrodošlici Biserke Bajzek, sekretarke Zveze in organizatorke dogodka, so se radovedne očke zazrle v Miklavževo pisarno. Ta je bila osrednji dogajalni prostor predstave, ki jo je prisrčno odigralo lendavsko Miškino gledališče KU-KUC, z malo skrivnostnim naslovom Rudolf in praznične kremšnite. Na začetku je palčica Božica urejala še zadnje podrobnosti v zvezi z darili in potjo dobrega moža okrog sveta. Vse je bilo kot mora biti, na koncu je bilo potrebno še preveriti, v kakšni formi so jelenčki, ki bodo vlekli težke Miklavževe sani. Božica je zadovoljno ugotovila, da jelenčki pridno telovadijo in se pripravljajo za dolgo pot, a ne vsi. Manjkal je Rudolf. Končno ga najde, in ko ga zagleda, od presenečenja kar obnemi. Rudolf se je med letom tako zredil, da sploh ne vidi preko svojega trebuščka. Božica ga prepriča, da mora hitro shujšati, pri telovadbi pa pomagajo vsi v dvorani,

otroci in vzgojiteljice. Za srečni konec je potrebnega le ščepec čarobnega prahu, veliko dobre volje, iznajdljivosti in sodelovanje otrok. Jelenčku Rudolfu uspe shujšati, pripravljen je za dolgo potovanje, skupno veselje je nepopisno. Ampak – presenečeni še ni konec, saj vendar mora priti še nekdo: Miklavž! Otroci so ga z glasnim vzklikanjem priklicali. Po kratkem nagovoru jih je povabil, da mu v skupinicah pristopajo in kaj zapojejo. Malčki posameznih vrtcev so skupaj s svojimi vzgojiteljicami peli vesele praznične slovenske pesmice, ob koncu nastopov pa so iz rok prijaznega Miklavža dobili darilca, ki jih je prav tako prispevala Zveza Slovencev na Madžarskem. Za zaključek je bilo še obvezno skupinsko fotografiranje, otroci so z Miklavžem še malo zaplesali, potem je sledilo slovo. Palčico Božico, jelenčka Rudolfa in prijaznega Miklavža so gotovo nekje pričakovali že drugi otroci in krog veselja se je nadaljeval. Posebej pohvalno je bilo, da je ves program potekal v slovenskem jeziku (kot vsako leto), in nihče izmed nas ni imel občutka, da otroci česa ne razumejo ali kaj pogrešajo. Seveda so jih na dogodek lepo pripravile njihove vzgojiteljice skupaj z vzgojiteljicama asistentkama, Andrejo in Romano. Zamisel tradicionalnega slovenskega skupnega miklavževanja za malčke vseh porabskih narodnostnih vrtcev je odlična. Lahko si samo želimo še več podobnih dogodkov tudi med letom.

- **Državni sekretar ni prišel praznih rok. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 3**

V nedeljo, 3. decembra, je Monošter obiskal državni sekretar za verske, narodnostne in civilne zadeve Ministrstva za človeške vire Miklós Soltész, ki ni prišel praznih rok, temveč je z monoštrsko župnijo in občino podpisal pogodbo o podpori vlade v višini 530 milijonov forintov za nadaljevanje obnove monoštrske baročne cerkve.

Pri svečani sveti maši ga je pozdravil župnik Ferenc Rimfel, ki je izrazil veselje, da se bo po obnovitvi zakristije in kora nadaljevala obnova cerkve, ki je dediščina cistercijanov, reda, ki je dolga stoletja bil gonilna sila na tem območju. Župnik Rimfel je med gosti pozdravil tudi slovensko zagovornico v madžarskem Parlamentu Eriko Köleš Kiss, državnozbornskega poslanca območja, ob enem državnega sekretarja Ministrstva za kmetijstvo Zsolta V. Németha, predsednika Državne slovenske samouprave Martina Ropoša, monoštrskega župana Gáborja Huszárja in asistenta kabineta slovenske zagovornice Ferenc Sütőja.

Po prižigu prve sveče na adventnem vencu, ki ga je opravil državni sekretar Soltész, je besedo prevzela slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss, ki je izpostavila pomembnost monoštrske cerkve Marijinega vnebovzvetja v verskem življenju tukajšnjih Slovencev, ki so dolga desetletja živeli na obrobju, v senci železne zavese.

Monoštrska cerkev je tretja največja baročna cerkev na Madžarskem, za njeno obnovo je sedanja vlada že dvakrat namenila večjo vsoto. Prvič 100 milijonov forintov, ki so jih namenili obnovi zakristije, drugič 50 milijonov forintov, ta denar je bil namenjen obnovi kora in restavriranju Dorfmeisterove freske na koru. Kot je izpostavila slovenska zagovornica, državni sekretar se bo lahko prepričal na lastne oči, da je bil vsak forint podpore uporabljen v pravi namen.

Prav posredovanju slovenske zagovornice Erike Köleš Kiss se je zahvaliti, da je vlada v tem letu odobrila novih 530 milijonov za nadaljevanje notranje obnove cerkve. Iz tega denarja se bodo obnovile tudi freske, med njimi Dorfmeisterova freska v spomin na monoštrsko bitko.

Pomoč slovenske zagovornice so izpostavili vsi govorniki, tudi državnozbornski poslanec okrožja, ki je poudaril pomembno vlogo Monoštra v gospodarskem in kulturnem življenju širše regije. Vlogo, ki je nesorazmerno večja, kot bi to pričakovali po številu prebivalstva. Monoštrski župan Gábor Huszár je po kratkem pregledu zgodovine cistercijanskega reda v mestu izpostavil, da je bila katalizator v procesu pridobivanja nadaljnje podpore prav slovenska zagovornica, ki je bila v pravem trenutku na pravem mestu. Državnega sekretarja Soltésza je zaprosil za nadaljnjo pomoč, in sicer za obnovo nekdanjega samostana, ki bi potem lahko postal – skupaj s cerkvijo – atraktiven za turiste. Državni sekretar Soltész javno nič ni obljubil, kajti »obljuba dela dolg«, v odgovoru pa je povedal, da bi rajši videl živi, delujoči samostan, kamor bi se spet vračali cistercijani, med njimi mogoče tudi kateri od sedanjih monoštrskih otrok (maša je bila t. i. mladinska maša), ki jih je državni sekretar opozoril na enakost 12 zlatih zvezdic nad Marijino glavo in v zastavi Evropske unije, ki so jo nekdanji tvorci zasnovali na krščanskih načelih, ki so v sedanji Evropi v nevarnosti. Opozoril je tudi na to, da ni zadosti, če se cerkev (stavba) obnovi, v njej mora biti delujoča skupnost in živo versko življenje.

- **Miklavž je obiskal otroke tudi v Slovenski vesi. L.R.H. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 3**

V organizaciji monoštrske mestne knjižnice in slovenske samouprave Monošter-Slovenska ves je otroke tudi v tem delu mesta obiskal Miklavž. Otroci so ga pričakali s pesmicami in plesom, on pa se jim je zahvalil s sladkarijami.

- **Miklavž v Sakalovcih prinesel tudi »pravljico«. L.R.H. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 3**

V Sakalovcih so otroci in starejši uživali v predstavi, ki jim jo je »prinesel« Miklavž. Na prvo adventno nedeljo jih je pozdravila tudi županja Valerija Rogan, nakar jih je dober mož z dolgo belo brado tudi obdaril.

- **Pri mladih je nova energija, novo znanje, potrebujejo pa pomoč srednje in starejše generacije. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 4**

Ministra obiskala Porabje

Minister za kmetijstvo, prehrano in gozdarstvo, ob enem podpredsednik slovenske vlade Dejan Židan in minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc sta 1. decembra obiskala Porabje. Na slovenskem generalnem konzulatu v Monoštru, kjer ju je pozdravil generalni konzul dr. Boris Jesih, sta se srečala s predstavnikoma Porabskih Slovencev. Na pogovorih s slovensko parlamentarno zagovornico Eriko Köleš Kiss, predsednikom Zveze Slovencev na Madžarskem Jožetom Hirnökom in predsednikom Državne slovenske samouprave Martinom Ropošem so pregledali položaj porabske slovenske skupnosti. Pogovorov sta se udeležila tudi namestnica slovenskega veleposlanika v Budimpešti, pooblaščenica ministrica Metka Lajnšček in sodelavec Ministrstva za kmetijstvo Vladimir Čeligoj.

»V pogovoru smo v ospredje postavili mlade, ki so prihodnost slovenske skupnosti v teh krajih, kako jih motivirati in aktivno vključiti v tukajšnje življenje, « je po srečanju povedal minister Židan in se zavzel za še bolj sistematično sodelovanje z manjšinskimi organizacijami pri delu z mladimi.

Popoldne sta ministra obiskala Slovensko vzorčno kmetijo na Gornjem Seniku, kjer jih je z rezultati kmetije seznanila vodja Razvojne agencije Slovenska krajina Andrea Kovács. Kot je izpostavila, je bila sezona zelo uspešna, predvsem so zadovoljni s številom turistov in zelo pozitivnimi odzivi po obisku, kar zabeležijo na spletnih ponudnikih prenočišč z najvišjimi ocenami. Minister Židan je z zadovoljstvom izpostavil, da »vzorčna kmetija, inovativni projekt, ki smo ga zagnali leta 2011, daje primerne rezultate. To je bila tudi osnova, da sva se z ministrom Žmavcem odločila, da skupno financiramo podobno zgodbo tudi v Gorskem kotarju«.

Kmetijski minister je pojasnil, da je pogovor teklen tudi o ideji, da bi na obeh vzorčnih kmetijah profesionalno delovali dve strokovni osebi s področja kmetijstva in prehrane »kar so predstavniki narodnosti dobro sprejeli, zato bomo poiskali način, kako bomo to izvedli. Pogovarjali smo se tudi, kako več delati z mladimi ljudmi. Pri njih je neka nova energija, je novo znanje, potrebujejo pa pomoč srednje in tudi starejše generacije.« Po besedah Gorazda Žmavca je pomembno, da Slovenija s projekti, kakršnen je vzorčna kmetija, išče »nove poti za hitrejši razvoj teh krajev, pa tudi da mlade generacije dobijo možnost za zaposlitev.«

Naj le v oklepaju omenimo, da je v času obiska v prostorih kmetije potekala adventna delavnica s strokovno pomočjo mentorjev iz Slovenije, na kateri so sodelovale vse generacije.

- **Tradicionalni slovenski zajtrk na Seniku. Nino Gumilar, učitelj asistent slovenskega jezika na DOŠ Jožefa Košiča. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 4**

Tretji petek v mesecu novembru je že nekaj let na osnovnih šolah po Sloveniji in v zamejstvu namenjen projektu tradicionalni slovenski zajtrk«. Tudi letos so nas na DOŠ Jožefa Košiča na Gornjem Seniku, v petek, 17. novembra ob 8. uri, obiskali trije slovenski čebelarji: duhovnika Dejan Horvat (župnija Markovci) in Viljem Hribernik (župnija Dolenci) ter čebelar Jakob Madjar iz Murske Sobotice (na OŠ Sveti Jurij izvaja čebelarski krožek). Poleg slovenskega medu, ki so ga prinesli s seboj, so ponovno poudarili pomembnost čebel za človeški rod, potem pa so se pridružili obloženi mizi, kjer so učence in učitelje poleg medu pričakali še kruh, maslo in mleko. Manjkala seveda niso niti jabolka. Po skupnem zajtrku smo se odpravili nazaj k pouku, čebelarji pa na šolo v Števanovce.

- **Svoje življenje je izpесnil. Tekst: Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 5**

Murska Sobota: V spomin Milanu Vincetiču.

Dogodek, ki bi se moral v Pokrajinski in študijski knjižnici zgoditi ob praznovanju 60-letnice Milana Vincetiča - Vincija, je bil po njegovi prerani smrti. To je bil dostojanstven in intimen poklon pesniku, njegovemu življenju in delu.

Za uvod je direktorica PiŠK Jasna Horvat izrekla željo, naj ostane naš spomin na Milana svetel in iskri, kot je bil on in njegov smisel za humor. Razstavo Pot Milana Vincetiča sta predstavili Metka Sraka in dr. Klavdija Sedar. Goričko pa mu je bilo prvi in zadnji dom. V hiši matere in očeta in svoji je bil najbolj v soglasju sam s sabo, mir in navdih sta mu v roke polagala pisalo, vse do prezgodnje smrti, ko je roka omahnila. To pisalo je dalo izjemne literarne dosežke, kar štirinajst pesniških zbirk med letoma 1983 in 2016, ki bodo ostali za zmeraj. In enajst knjig proze, med njimi zadnji roman Luna na meseci, ki ga bodo dobili naročniki Porabja kot knjižni dar 2018.

Podrobnosti o Milanu Vincetiču je predstavil Franci Just, odličen poznavalec njegovega življenja in dela. Dejal je, da se je Milan zelo zgodaj odločil, da postane in bo pesnik. Celo svojo prvo knjigo Papirnate ladje je pripravil od začetka do konca sam. Natipkal pesmi, jih razporedil, in nastala je njegova prva samostojna knjiga. Druga, Kot slutnja radovedno, je bila skupaj z Valerijo Perger in Ferijem Lainščkom in potem še in še odmevnih zbirk. Kot rečeno ni pisal samo pesmi, ki so prevedene v dvanajst jezikov, marveč kratko prozo, romane, radijske igre in scenarije za televizijo, med katerimi je bil najbolj ponosen na scenarij o pristanku toplozračnega balona v Ženavljah Nebo nad Ženavljami. V dnevnem časopisu, v uglednih Delovih Književnih listih, v Sodobnosti, Večeru in še kje je objavljaval ocene izvornih slovenskih knjig.

Franci Just je izpostavil tudi: »Obstajata prostora, kjer sila minevanja ne more zagospodovati: to je prostor osebnega spomina, kjer se bomo še naprej družili z njim in se vsak na svoj način dotikali njegove večnosti. Drugi prostor, ki je še obsežnejši in bodo v njem z Milanom vsi Slovenci, je prostor lepega, ki ga ustvarja s svojo umetniško besedo, neizbrisno vtisnjeno v njegove knjige. Za poezijo je živel, v Ljubljano je šel študirat slovenščino tudi z vizijo, da bo pesnik...« V Ljubljani se je hitro spoprijateljil z vrhunskimi pesniki, Tonetom Pavčkom, Cirilom Zlobcem, Nikom Grafenauerjem in še posebej s Kajetanom Kovičem, s katerim se je družil in prijateljeval več desetletij, vse do Kovičeve smrti. Franci Just je razmišljal tudi o ustvarjalnem razmerju med pesnikovim konkretnim življenjem in poezijo Milana Vincetiča. »Poti, ki jih ni do konca izhodil, razmerja ki se mu niso podaljšala v trajanje, so v polnosti zaživela v njegovi poeziji. Svoje življenje je izpесnil.« Zadnji stavek sva izbrala Večerova novinarka Melita Forstnerič Hajnšek in podpisani za naslov prispevkov o spominskem večeru Milanu Vincetiču v Pokrajinski in študijski knjižnici. Franci Just je tudi opomnil na dilemo številnih literarnih kritikov, ki se niso mogli dokopati »do jedra njegove poezije. Običajno so se spotaknili ob podobah prekmurskega sveta in ga označevali kot prekmurskega pesnika,« kar je odločno zavračal kajti bil je in ostaja izjemen slovenski pesnik, ki je živel na Goričkem v Prekmurju.

Dr. Janez Balažič je povedal, kako je nastala mapa Vincetičeve poezije Kalejdoskop, ki jo je izdalo Društvo za humanistična vprašanja Argo. Za šest pesmi, ki jih je izbral in zanje dejal, da bodo ostale, da je v njih trajno umetniško sporočilo. Mapo sta zasnovala slikar Mirko Rajnar in oblikovalec Dušan Antolin. Šest pesmi iz šestih pesniških zbirk (avtorji naslovnice so bili priznani akademski slikarji Franc Mesarič, Zdenko Huzjan, Sandi Červek, Marjan Gumilar, Ignac Meden in Lojze Logar) simbolizira šest desetletij njegovega življenja. Grafična mapa je nastajala deloma na skrivaj, ker so ga z njo nameravali presenetiti na slovesnosti ob njegovi 60-letnici.

V spominskem recitalu s(m)o pesmi, posvečene kolegu, brali Ernest Ružič, Tine Mlinarič, Feri Lainšček, Štefan Kardoš in Dušan Šarotar. Pesmi iz mape Kalejdoskop je sugestivno interpretirala Gabrijela Granfol Peurača, v glasbenem programu pa je nastopil pesnik in kantavtor Bojan Sedmak, ki ga je Vincetič povabil na jubilejno slovesnost in zaželel, naj na kitari zaigra in zapoje pesem Leno popoldne v mestu.

Milan, kaj Ti naj povem za konec? Poslavlajo se ljudje, poslovlili se bomo vsi. Eni prej, drugi pozneje, Ti prehitro. S težkim srcem in prijaznim spominom na najina druženja se peljem mimo stanjevskega doma, kjer si živel in ustvarjal, razmišljal, načrtoval in umrl. Okna so temna, kmična, za zmeraj. Enak občutek imam, ko s soboškega balkona pogledam zvečer čez cesto v okna, za katerimi je živel in delal najin prijatelj, prevajalec, urednik in pisatelj Jože Hradil. Odšla sta in hkrati s svojim delom ostala v našem spominu. Zagotovo.

- **»Če se kdo vztrajno trudi, lahko doseže«. -dm- . Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 6-7**

30. novembra so bile nekatere pokrajine na Madžarskem že zasnežene. Kljub temu so se člani občnega zbora Državne slovenske samouprave in sodelavci Urada DSS z Gornjega Senika pod vodstvom predsednika Martina Ropoša napotili v Budimpešto, da bi si na povabilo zagovornice slovenske narodnosti v madžarskem Parlamentu Erike Köleš Kiss ogledali notranjost »hiše države« in prisluhnili njenemu letnemu poročilu. Dan naj bi se zaključil z dislocirano sejo občnega zbora na izpostavi DSS v madžarski prestolnici.

Goste iz Porabja, Sombotela in Mosonmagyaróvára so (po poti na težko prevozni avtocesti) pred poslopjem Parlamenta pričakali zagovornica Erika Köleš Kiss, asistent v kabinetu zagovornice Ferenc Sütő in podpredsednica Slovenske narodnostne samouprave v XI. okrožju Budimpešte Erzsébet Kondor. Po temeljitem varnostnem pregledu je prisotne po stopnicah, hodnikih in reprezentativnih dvoranah popeljala slovenska zagovornica in med tem podala tudi najbolj pomembne podatke o tretjem največjem in za mnoge najlepšem parlamentu sveta. Gostje so lahko vstopili tudi na galerijo sejne dvorane, v kateri je Erika Köleš Kiss pokazala svoj poslanski stolček.

Po skupnem kosilu sta člani občnega zbora in sodelavce Urada DSS v eni od prestižnih dvoran pričakala slovenska zagovornica in predsednik Odbora za narodnosti na Madžarskem (Magyarországi nemzetiségek bizottsága) János Fuzik. Zagovornik slovaške skupnosti je prisotne pozdravil v svoji materinščini, nato pa predstavil delovanje odbora, ki mu predseduje in ki se uvršča na tretje mesto med odbori glede pogostnosti zasedanj.

Predsednik János Fuzik je spregovoril o dejavnosti treh pododborov (predsednica Pododbora za kulturo in javno šolstvo je prav zagovornica Erika Köleš Kiss), nato pa orisal pot do izvolitve narodnostnih zagovornikov. Povedal je, da se mu nekoliko mudi, saj bodo na plenarni seji Parlamenta še isti popoldan splošno obravnavali predloge k zakonu o narodnostih, ki jih podaja omenjeni odbor. Poskus naj bi bil tretji, ima pa resno podporo stroke, je poudaril predsednik Fuzik. Predlog vsebuje dolgo pričakovano spremembo lastništva poslopij izobraževalnih ustanov, ki jih vzdržujejo narodnostne samouprave, omogoča prevzem ustanov, ki so le delno narodnostne, namesto štiričlanskih narodnostnih samouprav (nad 100 volilci) vrača petčlanski sistem, omogoča narodnostnim svétnikom sodelovanje v samoupravah na več kot dveh nivojih, ureja odnose med lokalnimi in narodnostnimi samoupravami ter regulira še druga vprašanja. Meseca maja predlog ni uspel, zato so iz njega odstranili na primer kandidature svétnikov, ki niso madžarski državljani. Ob vsem tem predlagajo še povečanje narodnostnega pedagoškega dodatka z 10 na 15 odstotkov. Predlagatelji so usklajevali s šestimi resorji in tremi uradi, sprejetje predloga torej upravičeno ričakujejo do 15. Decembra letos, tako János Fuzik. Predsednik je poudaril, da lahko Odbor razpravlja le o zakonih, povezanih z narodnostmi. Kljub omejenim pristojnostim pa so zagovorniki s svojim lobiranjem po letu 2014 dosegli spremembo odnosa državne politike: od izvornih 4 milijard forintov so se sredstva za narodnosti v proračunu za leto 2018 povečala na 10,5 milijarde (za državne samouprave, njihove medije in inštitucije, razpisna sredstva in civilne organizacije). Odbor za narodnosti na Madžarskem zaseda najmanj vsak drugi teden, na vse seje pa so vabljeni predstavniki državnih narodnostnih samouprav, saj je sodelovanje s krovnimi organizacijami vzorno, je zaključil János Fuzik.

Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss je poudarila, da je ena od glavnih nalog zagovornikov posodabljanje zakona o narodnostih, sedaj pa so bliže odločevalcem. Če bi ta sistem obveljal pred 25. leti, bi bilo problemov za polovico manj, je izpostavila parlamentarna predstavnica Slovencev in dodala, da vodi t. i. »velika politika« dialog z zagovorniki in predsedniki državnih samouprav. Madžarski politiki vselej poudarjajo zglede odnose s Slovenijo, zagovornica pa ima vlogo tudi pri usklajevanju in ustvarjanju bolj poglobljenih odnosov z matično domovino (najbolj uspešna manjšinska mešana komisija je prav slovensko - madžarska). Po besedah Erike Köleš Kiss mora narodnost vložiti trud, da ne izgubi, kar si je že pridobila - na primer na področju šolstva ali medijev. Z Ministrstvom za človeške vire je bila nedavno sklenjena pogodba o financiranju slovenskih šol dolgoročno, za pet let. Zagovornica je letos pomagala življenju in so jih tako videli vsi mimoidoči poslanci ter njihovi sodelavci. Erika Köleš Kiss je leto dni vsak teden hodila na seje Okrogle mize za javno šolstvo (Köznevelési Kerekasztal Kerekasztal) in tako tam zastopala svoj odbor, udeleževala pa se je tudi skoraj vseh prireditev DSS, Zveze Slovencev na Madžarskem in lokalnih narodnostnih samouprav. »Če se kdo vztrajno trudi, lahko nekaj doseže,« je na koncu svojega letnega poročila poudarila slovenska zagovornica, ki je s tem podčrtala, da brez lobiranja preprosto ne gre.

Predsednik DSS Martin Ropoš se je za dosedanje delo zahvalil gostiteljici, ki da je v kratkem času dosegla veliko. Ne predsednik vlade, ne poslanci ne morejo mimo zagovornikov na hodnikih Parlamenta, se je pošalil in poudaril, da moramo vsi skupaj delati na tem, da majhna slovenska skupnost preživi.

Popoldan se je nadaljeval in končal na izpostavi DSS v VII. okrožju Budimpešte. Občni zbor je med drugimi točkami dnevnega reda pregledal poročilo podpredsednika ter predsednic Finančno-nadzorne komisije, Komisije za šolstvo in Komisije za kulturo pri DSS. O pomembnem vprašanju – možnosti prevzema nadaljnjih narodnostnih vrtcev s strani slovenske krovne organizacije – je pred občnim zborom spregovoril narodnostni referent pri Ministrstvu za človeške vire István Kraszlán. Do težav je na Dolnjem Seniku in v Sakalovcih prišlo zaradi pomanjkanja sredstev ter prenizkega števila otrok, DSS bo možnost prevzema obeh ustanov v nadaljnjem še preučila.

Člani občnega zbora in sodelavci Urada DSS so se častni predsednici Slovenskega društva v Budimpešti Ireni Pavlič zahvalili za tople prostore in se po praznično razsvetljenem središču madžarske prestolnice peš napotili do avtobusa. Dan je bil zanimiv in hkrati tudi izredno poučen.

- **Tehniški dan na OŠ Grad. Besedilo: Gabriella Labricz, razredničarka 4. razreda na DOŠ Jožefa Košiča. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 7**

V ponedeljek, 27. novembra 2017, so se četrtošolci DOŠ Jožefa Košiča udeležili tehniškega dne na OŠ Grad. Z učenci tretjega razreda tamkajšnje šole so izdelovali božične okraske. Nekatere so si lahko odnesli tudi domov. Po delavnici so si ogledali še doživljajski park Vulkanija, nato je sledilo kosilo. Bilo je zelo lepo.

- **Edina nesmrtnost, ki obstaja, je nesmrtnost smrti. Tekst: Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 10**

Pomurski muzej Murska Sobota Že začetek dogodka je bil manj običajen, kajti po nekaj uvodnih stavkih etnologinje Jelke Pšajd je pogrebni cerkveni pevski zbor križevske fare zapel dve stari prekmurski pogrebni pesmi, ki sta se peli na domačem dvorišču in pri grobu, in sicer Vremen teče bistro in Velka žalost je pri hiši. Etnologinja je pojasnila, da je petje pogrebni pesmi zelo resno delo, saj, tako pravi pevka Irlinka: »Nemreš popejvati, ka bi se smejao.« Med povabljenimi je bil tudi grobar Janez Kurnik iz Voličine.

V baročni dvorani soboškega gradu, eni najlepših dvoran tja do gradu na Ptuj, ki bila napolnjena z obiskovalci do zadnjega kotička, se je tako začel dogodek Čez ta prag me bodo nesli, ko zatisnil bom oči - Smrtne šege in pogrebne prakse Pomurja in Porabja. S pomenom velikega projekta Pomurskega muzeja je zbrane seznanila tudi direktorica Metka Fujs. Idejo raziskave in razstave so izpeljali Jelka Pšajd, Tomislav Vrečič in Gregor Purgaj, ki jo je tudi oblikoval. Vendar pogrebni pesmi niso peli po naključju, so del razstave. »Petje mrliških pesmi oziroma žalostink je pomemben element smrtnih šeg in pogrebni praks Pomurja in Porabja. Za evangeličanske vasi so bili prepoznavni moški pevci, imenovani dijaki, ki so peli ob različnih dogodkih ob smrti. Do danes se je ohranilo samo še petje na pokopališčih, čeprav se je v preteklosti pelo tudi doma: ob mrliču, odhodu od doma in med potjo. Za potrebe petja mrtvaških pesmi je bilo natisnjenih in ponatisnjenih mnogo krščanskih pesmaric, ki so jih pevci redno uporabljali. Omenim naj samo Mrtveče pesmi puconskega učitelja Štefana Sijarta iz leta 1786,“ pove Jelka Pšajd.

Logično vprašanje za mnoge je, zakaj razstava o smrti, ki postaja vse bolj tabu tema, ker stopa v ospredje mladost, zato jo želimo skriti, odriniti na pokopališča. »Pozabljam, da smrt proti nam že zdavnaj več ne prihaja s koso, ampak s kosilnico... Iz dveh razlogov smo se želeli soočiti z njo. Prvič: izziv je bil muzeološko interpretirati smrt in jo predstaviti kot del življenja. Drugo: to je tema, o kateri neposredno ne razmišljamo vsak dan, zato želimo preveriti, koliko radovednosti, poguma ali strahu premorejo naši obiskovalci do nje oziroma kakšen bo odziv na odrivajočo in strašljivo življenjsko temo,« pojasni Jelka Pšajd, ki izpostavlja, da je raziskovanje smrtnih šeg zelo zahtevno delo, čeprav so ljudje o smrtnih šegah in pogledih na lastno smrt govorili brez zadržkov. »Spopasti se s smrtnimi šegami v Pomurju (in širše) in v Porabju je smrtno resna stvar, ker je imela praktično vsaka vas kaj drugačnega, svojega pa tudi primerljivega in istega. Vsaka vas v Prekmurju ima pokopališče, če ne celo dve ali tri. Gre za različna narečna pojmovanja, gre za verske razlike. Nemogoče je zaključiti raziskavo, ne da bi še kaj ostalo.« Smrt je bila posamezniku in skupnosti prisotna vse leto.

Raziskovalka ugotavlja, da se je odnos do smrti korenito začel spreminjati s pojavom mrliških vežic v devetdesetih letih 20. stoletja. »Ko smrt ni več samo družinsko-vaški obred, ampak obred v pogrebnih zavodi. To je čas, ko smrt izrinemo iz domov in jo preselimo v bolnišnice, domove za ostarele in mrliške vežice.«

Etnologinja je raziskovala na terenu od leta 2002 do 2017, torej do letos. »Informacije, pridobljene na terenu, so pokazale trenutni položaj pogrebni praks in ohranitev smrtnih šeg v zavesti ljudi. Moja ciljna skupina so bili predvsem starejši, tukajšnji prebivalci, večji lokalnega narečja, različnih verstev (evangeličanske, katoliške, kalvinske in binkoštno vere) in narodnosti (slovenske, romske in madžarske). V prostoru, v katerem so posamezniki živeli, so tudi umirali. Prednja soba s posteljo je bila domači kraj, v katerem so posamezniki iz tuzemskega življenja prehajali na drugo stran.«

Razgrnimo, kako je postavljena razstava, ki je že doslej vzbudila veliko zanimanje, kar se je videlo tudi ob otvoritvi in na strokovnem vodenju naslednji dan. Razstava je razdeljena na tri prostore in čase, Jelka Pšajd: »Pred smrtjo, ob smrti in po smrti. Prostori so barvno ločeni in naslovljeni. Izbrani predmeti so del smrtnih šeg in pogrebni praks. Poleg stenskih zapisov, med njimi tudi veliko narečnih evfemizmov (olepšav), so filmi z izjavami posameznikov o smrti, kopanje groba, pa tudi zvočni posnetki starih mrtvaških pesmi, zvonjenje mrtvim in molitev rožnega venca v prekmurščini in povečave fotografij.

Ob koncu obiskovalca nagovorimo v razmislek o načinu lastnega pokopa in zaključimo s črnim humorjem... Poskrbeli smo, da boste z razstave odšli razmišljujoč o lastni smrti, pa tudi z nasmehom, ko boste odhajali z razstavnega prostora.« Pomemben, trajen del projekta, v katerem je predstavljeno raziskovalno delo, je obsežna (300 strani) publikacija, v kateri najdemo v besedi, fotografiji in risbi dobesedno vse, kar nas zanima o razstavi. In naštetih so vsi informatorji, množica njih, od porabskih Andovcev do goriških Peskovcev. Posebno vrednost imajo stare, celo zelo stare fotografije in nekateri navedki, denimo: »Jezuš, grozno! Mene je smrti groza. Ne vejn, ka bi pravla, samo tak kak mi fse tejlo leti, gda si zmislín na smrt. Vej so pravli: „Lejpa smrt.“ Smrt niti ena nej lejpa. Ništérni je nej trpo, ka se je friško pobro, tou je lejpa smrt, če te kap zadene, ka nikaj ne trpiš. Či drafne, je fertik, grozno, ne vejn, ka bi pravla.“ (Jolanka, 93 let, Moščanci), ali fotografija šalovskih „dijakov“ z duhovnikom Štefanom Lepošo. Sem še kako spada zaključni navedek v publikaciji: »Čez ta prag me bodo nesli, ko zatisnil bom oči. Prazno mesto drugim pustil, njim ravno tako se zgodi!«

Jelka Pšajd je med predstavitev tudi povedala, kdaj je začela resno razmišljati o proučevanju in razstavi na temo smrti. Osemletni deček ji je povedal šalo, ki gre nekako takole: Ženička v mraku obišče grob svojega pokojnega moža. Ko uredi grob in prižge svečo, je na pokopališču že tema. Pohiti proti izhodu, ko ob sosednjem grobu zagleda možakarja in mu reče: „Dobri gospod, tako sem vesela, da sem vas opazila. Grem lahko z vami proti izhodu. Veste, me je strah teme.“ Gospod odvrne: „Seveda gospa, ni problema. Mene je tudi bilo, ko sem bil še živ.“

- **Ta veseli dan kulture na slovenskem konzulatu v Monoštru. Franci Just. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 12**

Ena od slovenskih posebnosti je tudi ta, da smo za svoj kulturni praznik razglasili dan smrti svojega največjega pesnika Franceta Prešern, 8. februar. Morda smo si zato na dan njegovega rojstva, 3. december, omislili Ta veseli dan kulture, dan,

ko slovenske kulturne ustanove na široko odprejo svoja vrata in obiskovalcem ponudijo brezplačen ogled raznovrstnih kulturnih dogodkov. S to mislijo je dr. Boris Jesih začel kulturno prireditev, s katero se je Generalni konzulat Republike Slovenije v Monoštru vključil v Ta veseli dan kulture 2017. Prireditev je potekala 4. decembra v prireditveni dvorani konzulata, ki je prav ob tej priložnosti dobila novo podobo: v njej in na hodniku so namreč postavili na ogled umetniške slike, ki so jih izbrali iz bogatega fonda Mednarodne likovne kolonije Monošter. Petnajst likovnih del dvanajstih slikarjev odslej tvori stalno razstavo, s katero je prireditveni prostor konzulata postal tudi majhna razstavna galerija. Še pred predstavitvijo 16-letne zgodovine monoštrske likovne kolonije in izbranih likovnih del pa je bil predvajan 25-minutni film Pet prijateljev na razpotju Evropskega parlamenta. Film je nastal v okviru projekta murskosoboške Televizije AS, v katerem so dijaki Biotehniške šole Rakičan, Gimnazije Murska Sobota, Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer (Slovenija), Gimnazije Mihályja Vörösmartyja Monošter (Madžarska) in Druge gimnazije Varaždin (Hrvaška) posneli pet dokumentarnih filmov na temo vključenosti lokalnih okolij v skupno politiko Evropske unije. Film monoštrskih gimnazijcev, ki je nastal pod mentorstvom Irene Fasching, tematizira položaj porabske slovenske manjšine in v njem se pet porabskih dijakov/ inj (Krištof Časar, Regina Labritz, Adam Sukič, Žofia Šturm, Kristina Žokš) na poti v Bruselj sprašuje o življenjskih perspektivah mladih v Porabju. Odgovori, ki jim jih dajo direktorica razvojne agencije Slovenska krajina Andreja Kovač, slovenski konzul v Monoštru Boris Jesih, slovenski evropski poslanec Ivo Vajgl, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc ter direktorica Krajinskega parka Goričko Stanislava Dešnik, kažejo, da želi biti sporočilo filma poučno in optimistično: njihova rdeča nit je namreč misel, da je znanje slovenščine ne le narodnostno-identitetno pomembno, temveč je lahko v novih družbeno-gospodarskih razmerah, ki jih izrisuje skupni evropski prostor, za mlade Porabce tudi prednost. Načrtni optimizem filma podkrepi še simbolika luči, ki se v nočni temi prižge v osamljeni porabski hiši. Gledalci pa seveda navijajo za pet porabskih prijateljev in se pridružujejo njihovem tihemu upanju, »da bodo naše stare porabske hiše na novo zaživele«, in da bo njihova prihodnost lahko pritrčila filmskemu optimizmu.

- **Adventna delavnica in koncert. Agica Holec, predsednica. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 14. decembra 2017 - Leto XXVII, št. 50, str. 7**

Slovenska narodnostna samouprava v Števanovcih je v soboto, 2. decembra, popoldne organizirala adventni program. Na začetku je predsednica Agica Holec na kratko povedala, koliko sredstev so imeli v tem letu in kakšne programe so organizirali. Predstavila je tudi načrte za naslednje leto in z njimi seznanila občinstvo. Lepo se je zahvalila tistim, ki so prišli na vsako prireditev in so pomagali pri delu. Posebej se je zahvalila tistim starejšim ženskam, ki pomagajo s svojimi izkušnjami pri ohranjanju tradicij. Delo se je začelo s pletenjem adventnih vencev, potem smo vence tudi okrasili. Nato jih je župnik blagoslovil na prvo adventno nedeljo v cerkvi pri sveti maši. Udeleženci so si lahko naredili tudi namizne božične okraske s pomočjo Iluš Časar Dončec. Zvečer ob 18. uri se je začel božični koncert s skupino Maranata. Skupina je prišla iz lovenije, iz Nuskove. Prišli so k nam z odprtim srcem, mi smo jih tudi tako sprejeli. Gospod Franc Kuzmič je z zelo lepimi besedami nagovoril poslušalce. V prekmurščini nam je razložil, kaj pomeni advent, kaj pomenijo sveče na adventnem vencu. Pevci so s pesmimi, ki so jih zapeli in zaigrali na odru, ogreli naša srca in nekaterim so se v očeh zasvetile tudi solze, sploh pa pri pesmi Sveta noč. Po koncertu smo se dolgo pogovarjali. Dobilimo smo spet prijatelje, ki so že drugič bili pri nas. Za darilo smo vsi dobili Dalmatinsko Biblijo - Novi Testament iz 1584. leta. Hvala vsem, ki ste prišli na prireditev in hvala še enkrat skupini Maranata, ki nam je olepšala našo pripravo na adventni čas in božič.

• **Mladina**

- Četrti dobri mož (skupinski portret s predsednikom) /Vlado Miheljak. – št. 49, 08.12.2017, str. 6
- Preproste življenjske resnice in krivice /Matevž Krivic. – št. 49, 08.12.2017, str. 7
- Križ čez domovino : izseljevanje postaja kritično in trajno /Janko Lorenci. – št. 49, 08.12.2017, str. 17
- Ustavno sodišče ustavilo rušenje romskih domov /Peter Petrovič. – št. 49, 08.12.2017, str. 24-25
- Pravi obraz : Slovenija je dobila predsednika, ki mu ni mar za človečnost. – št. 49, 08.12.2017, str. 27

• **Reporter**

- »Preventivno uničenje Romov /Ivan Puc. – št. 49, 04.12.2017, str. 11
- Napis »Migrante ven« razburil levico /Jože Biščak. – št. 49, 04.12.2017, str. 12
- Padla maska Mira Cerarja /Ivan Puc. – št. 49, 04.12.2017, str. 18-22
- Janez Zemljarič »nameril« v novinarja Igorja Kršinarja /Nenad Glucks. – št. 49, 04.12.2017, str. 48-49

Periodične publikacije – kazala

- **Scrinia Slavonica, Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, svezak / volume 17 (2017), Slavonski Brod, listopad 2017.**

<http://hips.hr/novi-broj-casopisa-scrinia-slavonica/>

<http://hips.hr/wp-content/uploads/2017/10/Sadržaj-Scrinia-17-final-za-web.pdf>

- **Southeastern Europe, Volume 41, Issue 3, 2017**

<http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/18763332/41/3>

- Prispевki za novejšo zgodovino / Contributions to Contemporary History, Vol 57, No 2 (2017)
<http://ojs.inz.si/pnz>
<http://ojs.inz.si/pnz/issue/archive>
<http://ojs.inz.si/pnz/issue/view/13>
- International Journal of Intercultural Relations, Volume 61, november 2017
<http://www.sciencedirect.com/journal/international-journal-of-intercultural-relations/vol/61/suppl/C>
- Infolist „Skupnost“ - Skupnost koroških Slovencev in Slovenk, Celovec, november 2017
<http://www.skupnost.at/sl/infolist.html>
- Koledar Mohorjeve družbe Celovec za leto 2018. Urednika: Karl Hren, Hanzi Filipič
https://www.mohorjeva.com/knjige_buecher/detajl/koledar-20181
- Journal of Ethnic and Migration Studies, Volume 43, Issue 15, 2017
<http://www.tandfonline.com/toc/cjms20/43/15?nav=toCList>
- Journal of Ethnic and Migration Studies, Volume 43, Issue 16, 2017
 Special Issue: Highly Skilled Migration Between the Global North and South: Gender, Life Courses and Institutions
<http://www.tandfonline.com/toc/cjms20/43/16?nav=toCList>
- Immigrants & Minorities, Volume 35, Issue 3, november 2017
 Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora
 Special Issue: Homelands and Hostlands: The Spatial Dynamics of Political Mobilisation in the Early-Twentieth Century World
<http://www.tandfonline.com/toc/fimm20/35/3?nav=toCList>
- International Journal on Minority and Group Rights, Volume 24, Issue 4, 2017
<http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/15718115/24/4>
- International Journal of the Sociology of Language, Ed. by Fishman, Joshua A. / Garcia Otheguy, Ofelia
 Volume 2017, Issue 248 (Nov 2017)
 Singles Issue: Language contact, mixing, and separation, Issue Editor: Florian Coulmas
<https://www.degruyter.com/view/j/ijsl.2017.2017.issue-248/issue-files/ijsl.2017.2017.issue-248.xml>